VAHYİN DİLİ

تَعْلِيمُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ لِلأَتْرَاك

(سِلْسِلَةُ دُرُوسٍ فِي الصَّرْفِ وَالنَّحْوِ وَالْبَلاَغَةِ)

الْمُجَلَّدُ الأَوَلُ

فريد صلاح الهاشمي
Feriduddin AYDIN
ORCID ID: 0000-0002-6440-6734
feriduddin@gmail.com

دار العِبَر للطباعة والنشر
Al-Ibar Publishing
İstanbul – 2024

ABSTRACT

As is known, tens of thousands of people in Turkey are trying to learn Arabic in Imam Hatip High Schools, religious colleges and public schools. With the great need of the business world for Arabic-speaking employees, especially with the influx of millions of Syrians fleeing the civil war and seeking refuge in our country, the interest in Arabic has increased even more.

However, Arabic language students have been facing many problems for a long time. These problems have not escaped the attention of scholars. However, the scientific community, within the framework of rational and scientific rules, has not yet reached a common idea about teaching Arabic.

As someone who has taught Arabic for many years and has also written many books and articles in Arabic, I have various evaluations, criticisms and suggestions about teaching Arabic. I have published them on various occasions and tried to explain them in forums. As part of my efforts; While I was trying to compile the Arabic lessons I recently gave to students into a book, I touched on very important points on this topic in the introduction. I wanted to share this introduction, which I focused on very much, with the experts. I wanted to publish it to inform the relevant circles. I leave you now with the text of the introduction, with all due respect.

***

İçindekiler:

ÖNSÖZ

Arapça *–bir kitle tarafından sanıldığı gibi-* yalnızca Arap milletinin dili değildir. Aynı zamanda İslâm'ın ve İslâm medeniyetinin de dilidir. Bu ilgi ile Arapça, İslâm Ümmeti'nin ortak dili olduğu için ilmî ve tarihi öneme sahiptir.

İslâm'ın gerçek bağlıları olan **Müslimle**r tarafından Arapçaya duyulan saygının yanı sıra, "İslâm Ümmeti'nin dışında kalmış bulunan" **Müslümanlar** tarafından da ona –tarih boyunca- büyük ilgi gösterilmiştir. Keza dış dünya tarafından da Arapça önemsenmiş, örneğin; **Edward Pocoke** (1648-1727), **William Bedwell** (1516-1632), **Silvester de Sacy** (1758-1838), **L.A. Sedillot** (1876-1808), **William Wright** (1830-1889), **Ernest Renan** (1823-1892) ve daha birçok oryantalist tarafından Arapça üzerinde çalışmalar yapılmış, Arapça eserler verilmiştir.[1]

Ancak bu üç cepheden her biri Arapçaya farklı bir amaçla ilgi duymuştur. Bunlardan **Müslimler**, vahyin dili olduğu için Arapçaya önem vermiş ve ona saygı duymuşlardır. **Müslümanlar**'a gelince bu kitle, bağlısı oldukları Müslümanlık dinini İslam'a karşı kullanmak *(İslam'ı yıpratmak, yozlaştırmak ve çarpıtmak)* için Arapçaya ilgi duymuşlardır. Oryantalistler ise *–bilindiği üzere-* Batı'nın entelektüel casusları ve istihbaratçıları olarak Arapça ile ilgilenmişlerdir. İlginçtir ki bu üç farklı cepheden son ikisinin yıkıcı amaçlarına rağmen Arapça tarihi yolculuğuna devam edebilmiş ve *–bir mucize olarak-* günümüze sağlam bir şekilde ulaşabilmiştir.

Müslümanlar'la oryantalistlerin Arapçayı alet edinerek İslam'a karşı verdikleri savaş. Konumuzun dışında kalmaktadır Arapçanın arkasına sığınarak bu iki cephenin İslam'a karşı yüzyıllar boyunca giriştikleri savaşı merak edenler bu konuda bilgi veren araştırmacıların eserlerini inceleyebilirler.

---

[1] Arapça ile ilgilenen oryantalistlerin ünlülerinden bazıları şunlardır:
* İtalyan kökenli oryantalistler: Ignazio Guidi (1844-1935), David Santillana (1855-1931), Leone Caetani (1869-1926), Carlo Alfoso Nallino (18721938), Gabrieli Francesco (1904-1997)

* Fransız kökinli oryantalistler: Rene Baset (1855-1924), P. Casanova (1861-1926), William Marcais (1874-1956), Louis Massingon (1883-1962), Levi-Provencal (1894-1956), R.L. Blacher (1900-1973), Maxim Rodinson (**–1915 2004**)

* İngiliz kökenli oryantalistler: George Sale (1697-1736), Edward Lane (1801-1876), William Muir (1819-1905), David Samuel Margoliouth (1858-1940), Sir Thomas Walker Arnold (1864-1930), Sir Hamilton R. A. Gibb (1895-1971), Montgomery Watt (1909-2006), Arthur John Arberry (1905-1969), Bernard Lewis (1916-2018)

* Alman kökenli oryantalistler: Johann Jakob Reiske (1716-1774), George Wilhelm Freytag (1788-1861), Gustav Flugel (1802-1870), Jullius Wellhausen (1844-1918), Theodor Noldeke (1836-1930), Carl Brockelmann (1868-1956), Carl Heinrich Becker (1876-1933), Josef Schacht (1902-1969), Hellmut Ritter (1892-1971), Rudi Paret (1901-1983), Annemarie Schimmel (1922-2003)

* Rus kökenli oryantalistler: V.V. Barthold (1869-1930), Ignaij Julianovic Krackovskij (1883-1951), W. Ivanov (1886-1970), A.E. Krymsky (1871-1941), A.E. Schmidt (1871-1941), Baranov (),

Özellikle **Müslümanlar**'ın Arapçaya karşı asırlardır verdikleri örtülü savaş, ilginç bir maceradır. Okuyucuyu bu hileden haberdar etmek yalnızca bir ifşaattan ibaret değil, aynı zamanda *–bilinçli olarak işlenmiş-* bir cinayetin içyüzünü ortaya çıkarmak bakımından *-bilim adına-* insanî bir görevdir. Konumuzu doğrudan ilgilendirmese de bu problem üzerinde bir nebze durmak gerekir.

Müslümanlar, 1000'li yılların başından itibaren *–ortalığı saran siyasi kargaşayı fırsat bilerek-* Arapçaya el atmaya başlamış ve **Nizamiye Medreseleri**'ni kurarak amaçlarını gerçekleştirmeye koyulmuşlardır. Bu savaşı aslında İranlılar yönetmeye çalışmıştır.

İranlılar erken dönemde, Arap ırkçılığına tepki olarak "***Şuûbiyecilik***" adı altında bir İran milliyetçiliği akımını başlattılar. Bunu Arapçaya büyük önem vererek sürdürdüler. Ünlü edip, şair, tarihçi, sanatçı, dilci ve siyaset adamı yetiştirdiler. Kurdukları müesseselerle ve çeşitli ilimlerde verdikleri serlerle Arapları hayran bıraktılar. Bu müesseselerin önemlilerinden biri de **Alparslan**'ın baş veziri İranlı **Nizamülmülk** tarafından kurulan Nizamiye medreseleridir.

*«Abbasilerin yükselme döneminde kurulan **Beyt'ül-Hikme** üniversitesinin yüzyıllar süren parlak sonuçları işte bu Nizamiye medreselerinin talihsiz bir şekilde varlık göstermesiyle birlikte ortadan kalktı. Özgürce düşünme, araştırma ve bilimsel faaliyetler tamamen sekteye uğradı. Başta eğitim olmak üzere her alanda ezbercilik ve taklit, bir huy ve karakter olarak kemikleşti; hatta kutsallaştı ve din iman halini aldı. «Âlim» sıfatı önemini yitirdi. Âlimlerin boşluğunu din adamları doldurmaya başladı. Bunlar adeta birer papağana dönüştüler ve beyin yıkama makinesi haline geldiler. Böylece Müslümanlıkta bir ruhban sınıfı oluştu.»*[2]

Bu ruhban sınıfı Arapça eğitimini, sırf gramer kurallarını öğrencilere ezberletme olarak dayattılar, Bu bir gelenek olarak zamanla kemikleşmiş hale geldi ve asırlar boyu uygulanarak günümüze kadar devam etmektedir.

Arapça dil eğitimi Türkiye'deki yüzlerce medresede bu yöntemle öğretilmektedir. Onun için yabancı dil eğitiminde temel olarak amaçlanan dört beceriden hiç biri gerçekleştirilememektedir. Bunlar;

1. İbareyi hatasız ve akıcı olarak okuyabilmek.
2. Amacın tamamını Arapça sözlü olarak anlatabilmek,
3. Amacın tamamını Arapça yazılı olarak anlatabilmek,
4. Fasih Arapçayı ana dil olarak konuşan aydın birinin tüm söylediklerini anlayabilmek.

Türkiye'deki medreselerden ve İlâhiyat okullarından mezun olan hemen hiçbir öğrenciye bu dört beceri kazandırılamamaktadır. Belki de kazandırılmak istenmemektedir! Bunda, günümüze kadar ifşa edilmemiş *(muhtemelen can güvenliği nedeniyle irdelemekten çekinilmiş)* pek önemli bir sır *(hatta iç içe gömülü sırlar)* vardır. Bu sırların şifresi ise (**esleme أَسْلَمَ**) sözcüğünde saklıdır.

Bu sözcük, ,**el-Bakara Sûresi**'nin 112'inci ve 131'inci; **Âl-i İmrân Sûresi**'nin 19'uncu, 20'inci ve 83'üncü; **en-Nisâ Sûresi**'nin 125'inci; **el-Mâide Sûresi**'nin 44'üncü; **el-Enâm Sûresi**'nin 14'üncü; **el-Hacc Sûresi**'nin 34'üncü; **en-Neml Sûresi**'nin 44'üncü; **es-Saffât**

---

[2] Feriduddin AYDIN, "Müslümanlık, Medrese Ve Eğitim" s.8 (Bu kitap henüz basılmadı; internet ortamında yayınlanmaktadır.)

Sûresi’nin 103’üncü; **ez-Zümer Sûresi**’nin 54’üncü; **el-Mu’min Sûresi**’nin 66’ıncı; **el-Hucurât Sûresi**’nin 14’üncü, 17’inci ve **el-Cinn Sûresi**’nin 14’üncü âyet-i kerimelerini çağrıştırmaktadır. Bunun üzerinde yoğunlaşanlar, Türkiye’de çok yaygın olarak kullanılan “**Müslümanlık**” ve “**Müslüman**” kelimelerinin Kur’ân-ı Kerim’in hiçbir yerinde asla geçmediğini öğrenebilirler! Ancak böyle bir uyanış, Türkiye ve “Türk Müslümanlar” için çok tehlikeli sayılmaktadır!

Bu nedenledir ki Türkiye’de Arapça eğitim veren kurum ve kuruluşlarda (**esleme أَسْلَمَ**) sözcüğünün asla gündeme getirilmemesi için adeta alarm yaşanmaktadır. Yine bu nedenledir ki öğrenciye yüzlerce Arapça fiil çekimi yaptırılmasına rağmen (**esleme أَسْلَمَ**) fiilinin çekimi bilinçli olarak yaptırılmamaktadır.[3] Bu kesinlikle yasaktır. Aynı zamanda Türkeye’de *(nadir istisnalar hariç)* hemen hiçbir imam, yukarıda sıralanan âyet-i kerimeleri *zamm-ı sûre* olarak okumaz!

Türkiye’de yabancı dil öğrenmek kolay değildir. Öbür dillere göre Arapça öğrenmek daha zordur. Çünkü Arapçanın önündeki engellerin çoğu öbür diller için söz konusu değildir.[4] Bu engelleri şöyle özetlemek mümkündür.

Türkçe ve Arapçanın her biri, farklı bir dil ailesi içinde yer alır. Bu iki dilden Türkçe; *(Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca)* ile kardeş bir dildir. Bunlara **Altay dil familyası** denir.

Arapça ise *(Habeşçe, İbranca ve Süryanca)* ile kardeş bir dildir. Bunlara da **Sami dil familyası** denir. Arapçanın kardeş dillerinden Akkadça ve Fenikece yok olmuştur.

Türkçe ile Arapçanın bu şekilde farklı iki dil ailesinden gelmesi onları birbiriyle uyumsuz hale getirmiştir. Yapıları ve karakterleri arasında büyük farklar bulunmaktadır. Bu ise Arapçayı Türkçeye ve Türkçeyi Arapçaya çevirmeyi oldukça zorlaştırmaktadır. Türkiye’de Arapça öğrenmeyi meşakkatli hale getiren ilk ve en büyük engel budur. Ancak bu sorun bahane edilerek Türk insanının Arapça öğrenemeyeceği, -*belli bazı çevrelen tarafından*- devamlı propaganda edilmiştir. Bu yollu telkinlerin elbette olumsuz etkileri olmuştur.

İkinci engel; **Müslümanlıktan** kaynaklanan ideolojik ve ırkçı engellerdir. Türkiye’deki medreseler ve İlâhiyat okulları bu engeli her gün biraz daha güçlendirerek Ülkemizde Arapça öğrenmeyi –*yıkıcı amaçlarla*- zorlaştırmaktadırlar. Öğrenciye yıllar boyu **Sarf** ve **Nahuw** kurallarını ezberletmek bu yolda harcanan Çabalardan sadece biridir. Bilindiği üzere Arap dil gramerinin önemli bilim kollarından biri “**Nahuw نحو**”dur. Bu isim, Arap dil terminolojisinde 1500 yıldır kullanılıyor olmasına rağmen, **Müslüman** ilahiyatçılar bu ismi kasıtlı olarak “**Nahiv ناهيف**” şeklinde çarpıtmışlardır. Türkçede (ع) harfinin bulunmuyor olmasını bahane ederek bu hileye başvurmuş olabilirler.

---

[3] Bu fiilin çekim şekli şöyledir: أَسْلَمَ – يُسْلِمُ إسلامًا

Önemli gerçeklerden biri de şudur ki; yukarıda yapılan ifşaata karşı tepki gösterenlerden eğer hangi dine bağlı oldukları sorulacak olursa mutlak surette “ben Müslümanım, dinim Müslümanlıktır” diyecek, Arapça eğitim almış olsa bile –nadir istisnalar hariç- asla “ben Müslimim, dinim İslam’dır” demeyecektir! İşte Arapça ve Müslümanlık söz konusu olunca bundan böyle bu sır artık saklanamayacaktır.

[4] Konuyu merak edenler, yıllar önce bu engeller hakkında etraflıca yazdığım «***ARAPÇANIN ÖNEMİ VE TÜRKİYE’DE KARŞILAATIĞI SORUNLAR***» adlı çalışmamı inceleyebilirler.

Arapça öğrenmek ve öğretmek, Cumhuriyetin başından beri uzun yıllar yasaklandı. Nihayet 20 Mart 1992 tarih ve 21177 sayılı Resmi Gazetede 92/2789 numarayla yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile serbest bırakıldı. Bu politika ile çıkarılan engel, vaktiyle Arapçaya karşı var olan hevesleri zaman içinde söndürdü. 1992 yılındaki açılım, toplumu bu konuda henüz motive edememiştir. Buna da üçüncü engel diyebiliriz.

Türkiye'de Arapçayı sevimsiz hale getiren önemli nedenlerden biri de Fanatik ve şiddet yanlısı Selefi grupların son yıllarda ortaya çıkmasıdır. Vahhabiliğin 1990'lı yıllarda Tükiye'ye sıçrama yapmasıyla varlık gösteren bu grupların dil olarak Arapçayı kullandıkları algısı asılsız bir şekilde yayıldı. Bu ise Arapçaya karşı toplumda isteksizliğe yol açtı. Oysa Türkiye'de Arapçadan en habersiz insanlar bu Selefilerdir. Arapçanın önüne bunların çıkardığı engel tahminlerin çok ötesindedir. Çünkü bunlar Vahhabilerin taklitçileri ve takipçileridirler. Vahhabiler ise Arap dünyasının ilimden ve kültürden en yoksun ve çok ilkel bir kesimi olarak bilinirler. Vahhabilerin en ünlü hocalarından örneğin **Abdülaziz bin Baz**, **Salih bin el-Fevzan**, **Abdullah bin Abdurrahman el-Cibrin**, **Muhammed bir Salih bin Useymin**, **Sefer el-Havali**, **Ali bin Muhtar er-Rameli** ve emsallerinin ibareleri yavan, zevksiz ve edebi değerden yoksudur. Türkiyeli selefiler tarafından en muteber kaynaklardan biri olarak kabul edilen Vahhabilere ait "**ed-Dürer es-Seniyye"** adlı kitaptaki makaleler, son derece karmaşık ve kafa karıştırıcı ifadelerle örülmüştür. Bunu da dördüncü engel sayabiliriz.

Arapça, Türkler için aynen İngilizce, Fransızca ve Almanca gibi yabancı bir dildir. Ancak Arapça öğrenmek, *-yukarıda sayılan engellerden dolayı-* Türkler için öbür dillerden çok daha zordur. Türk sözlüğünde birçok Arapça kelime bulunuyor olmasına rağmen bu gerçek değişmemiştir. Türkiye'de yabancı dil eğitimi akılcı ve bilimsel bir sistemle yapılmadığı için bu konuda günümüze kadar bir başarı elde edilmemiştir.

Baştan beri sayılan engelleri ve yaşadığımız olumsuz şartları göz önünde bulundurarak sistematik bir Arapça dil eğitimi denemesini başlatmak üzere **«VAHYİN DİLİ»** adı altında bu kitap serisini hazırladık. Uygulamadan olumlu bir sonuç alacağımızı umuyoruz. Metinleri hazırlarken kolaydan zora, yakından uzağa ve basitten karmaşığa doğru bir açılım prensibine dikkat ettik. Örnekleri daha çok Kur'ân ve Sünnetten vermeye özen gösterdik. Çünkü sistemimizde Arapçayı lingustik ve filoloji kurallarına uygun olarak öğretmeyi öngörmüş olsak da *-amacımız sadece soyut bir "**dil**" çalışması değil-*, temelde *–dil kavramının ötesinde-* Arapçayı bir "***lisan***" olarak öğrencinin zihnine yansıtmaktır. Nitekim "***dil***" ile "***lisan***" kavramları arasında büyük farklar vardır. Uzmanlar bu konuda önemli açıklamalarda bulunmuşlardır. Onları burada tekrar etmeye gerek yoktur. Ancak şu özet bilgiyi vermekte yarar vardır:

Dil; insanların amaçlarını ifade etmek için. Belli kurallar çerçevesinde kelime ve cümleleri seslendirerek kullandıkları iletişim aracıdır. İnsanları bütün canlılardan ayıran ve ona müstesna bir konum ve özellik kazandıran bir fenomendir; hayatın sesidir. Ancak "**dil**"; mucizevî bir değer olsa da beşerîdir; akılla kuşatılması ve yönetilmesi mümkündür. Bu özelliği ile dil, bilimin en önemli konusudur.

Lisan ise (dili de içeren) ve vahyin insan zihnine yansımasını sağlayan *–aklla tarifi imkânsız-* bir ilham akışının adıdır. Bu olayın arka planı *–ilmin ve aklın ulaşamadığı-* ilâhî enginliğe sahip, olağanüstü bir âlemde saklıdır. Ancak dile dönüştüğü zaman beşerî bir mahiyet kazanır. Kur'ân-ı kerîm'in nesnelere nakşedilen veya insan sesinde yankılanan âyetleri lisanın dile dönüşmüş halidir. Lisan, *(ilhamın metafizik akışı sırasında değil)* ancak dile dönüştükten sonra bilimin konusu olabilir. **Mu'tezilîler** bu sırra vakıf olamadıkları için Kur'ân-a "***mahlûk***" dediler.

Sünniler *(daha doğrusu Ümeyyeci "**Sünnetçiler**"* de) aynı şekilde bu sırra vakıf olamadıkları için; *"Kur'ân-ı kerîm'in nesnelere nakşedilen veya insan sesinde yankılanan âyetlerine;* ***mahlûk değil****"* dediler. Her iki taraf da fahiş hatalara düştüler.

***

Bilindiği üzere yabancı dil öğretmeyi üstlenen eğitimciden dikkat etmesi istenen önemli kuralların başında onun, öğrencinin ana dilini (ara dil) olarak kullanmaması gelir. Ancak özellikle ana dili Türkçe olan öğrenciye öğretilen yabancı dil eğer Arapça ise ilk başlarda onun yolunu aydınlatacak hazırlayıcı bilgileri verirken öğretmenin Türkçe konuşması zorunlu olabilir. Biz de bu kitabı hazırlarken ilk derslerin metinlerinden bazı kelime ve cümlelerin Türkçesini de verdik.

Arapça üzerine uzman bilim adamlarının önerileri ve eleştirileri yolumuzu aydınlatacaktır. Bu çalışmanın Arapça öğrenmek isteyen herkese yararlı olmasını diliyoruz

Feriduddin AYDIN
18 Ekim 2024

الدَّرْسُ الأَوَّلُ

BİRİNCİ DERS

الْحُرُوفُ

Harfler

الْحُرُوفُ عَلَى قِسْمَيْنِ: Harfler iki kısma ayrılır

Yukarıdaki cümlede (قِسْمَيْنِ) kelimesi müsennâdır (مُثَنًّى). Yani kelimede ikilik (tesniye:تَثْنِيَةٌ) anlamı vardır. Arapçada, sayılarda: ***teklik***, ***ikilik*** ve ***çokluk*** olmak üzere üç durum vardır. Bu özellik başka hiçbir dilde yoktur. Türkçede de varlıklar sayı olarak ya ***bir tanedir*** ve ya da ***çoktur***. İkilik ifade eden bir sayı yoktur.

Ayrıca; (قِسْمَيْنِ) kelimesi başındaki (عَلَى) dan dolayı ***mecrurdur***. Yani son sesi kesrelidir (:i) olarak okunur.

Harflerin taksimine geçiyoruz:

1) **حُرُوفُ الْمَبَانِي (حُرُوفُ الْهَجَاءِ**[5]**)** Alfabe harfleri

2) **حُرُوفُ الْمَعَانِي**: Anlam taşıyan harfler (edatlar)

***

حُرُوفُ الْمَبَانِي (أي حُرُوفُ الْهَجَاءِ) تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ (Alfabe harfleri 29’dur) **وَهِيَ** Şunlardır: **(أ) أَلِفٌ، (ب) بَاءٌ، (ت) تَاءٌ، (ث) ثَاءٌ، (ج) جِيمٌ، (ح) حَاءٌ، (خ) خَاءٌ، (د) دَالٌ، (ذ) ذَالٌ، (ر) رَاءٌ، (ز) زَايٌ، (س) سِينٌ، (ش) شِينٌ، (ص) صَادٌ، (ض) ضَادٌ، (ط) طَاءٌ، (ظ) ظَاءٌ، (ع) عَيْنٌ، (غ) غَيْنٌ، (ف) فَاءٌ، (ق) قَافٌ، (ك) كَافٌ، (ل) لاَمٌ، (م) مِيمٌ، (ن) نُونٌ، (هـ) هَاءٌ، (و) وَاوٌ، (ل) لاَمٌ، (ي) يَاءٌ.**

---

[5] الهجاء: صوت الإنسان بنطق الأحرف؛ صوت قراءة الكلام المسموع.

NOT: yukarıda harfler **müteharrik** (harekeli) olarak yazılmıştır. Yani her harfin son sesi ref' (رفع) halinde (**un:** ٌ) olarak verilmiştir. (elif'**un** أَلِفٌ, ba'**un** بَاءٌ, ta'**un** تَاءٌ, thâ'**un** ثَاءٌ, cim'**un** جِيمٌ،... gibi). Bunları ayrıca **vaqf** (وقف) ile *(yani son sesi keserek)* okumak da mümkündür. Örnek: Elif, ba', tâ', tha, cim, ħâ, ĥâ, dâl, dhâl, ra, zay, sin, şin. saad, dhaad, thaa, zaa, äyn, ğayn, fee, qaaf, keef, lâm, mîm, nûn, hee, waaw, lâm, yee.

Şu linkteki şarkıyı dinleyiniz: أغنية ألف ب ت ث – أغنية الحروف العربية | Luna TV - قناة لونا (youtube.com)

***

2) حُرُوفُ الْمَعَانِي (الأدوات) Bina harfleri; edatlar

الأَدَوَاتُ قِسْمَانِ edatlar 2 kısımdır: بَعْضُهَا مُفْرَدَةٌ bazıları bir tek harftir، وبَعْضُهَا مُرَكَّبَةٌ bazısı ise bileşiktir؛

أَمْثِلَةٌ مِنَ الأَدَوَاتِ الْمُفْرَدَةِ: Tek harften ibaret olan edatlardan örnekler:

ء، أ، ب، ت، س، ف، ك، ل، م، ن، هـ، و، ي.

أَمْثِلَةٌ مِنَ الأَدَوَاتِ الْمُرَكَّبَةِ: Bileşik (çok harfli) edatlardan örnekler:

إِذْ، أَلْ، أَمْ، أَنْ، إِنَّ، أَنَّ، أَوْ، أَيْ، بَلْ، عَنْ، فِي، قَدْ، كَيْ، لاَ، لَمْ، لَنْ، لَوْ، مَا، مُذْ، مُنْذُ، مِنْ، هَا، هَلْ، وَا، يَا.

***

الدَّرْسُ الثَّانِي

İKİNCİ DERS

النُّطْقُ بالْحُرُوفُ

Harfleri telâffuz etmek (seslendirmek)

Her harfin özel *(onunla ayırt edilebilen)* bir sesi vardır : لِكُلِّ حَرْفٍ صَوْتٌ خَاصٌّ مُتَمَايِزٌ

Cümlenin kırık tercümesi:

لِ: için vardır

كُلِّ: Bazı yerlerde (**hepsi**), bazı yerlerde (**her**) anlamını taşır.

حَرْفٍ: harf

صَوْتٌ: bir ses

خَاصٌّ: özel

مُتَمَايِزٌ: onunla ayırt edilebilen

Açıklama:

Kelimenin *(ismin)* başında (أل) takısı varsa belirlilik ifade eder ve ismin halleriyle kullanılır. Örnek: أَلْقَلَمُ zihinde belli bir kalem. Eğer başında (أل) takısı yoksa belirsizlik ifade eder. Bunun için Türkçede başına (bir) sözcüğü ilâve edilerek kullanılır. Örnek: قَلَمٌ bir kalem *(yani herhangi bir kalem).*

Kullanım örnekleri:

خُذِ الْقَلَمَ: Kalemi al.

أُنْظُرْ إِلَى الْقَلَمِ: Kaleme bak

Kalem yaz. :أُكْتُبْ بِالْقَلَمِ

––––––––––––––––––

Bir kalem al. :خُذْ قَلَمًا

Bir kalem ile yaz. :أُكْتُبْ بِقَلَمٍ

Yukarıdaki örneklerde, Türkçe ile Arapça arasındaki dil ve anlatım mantığı farkına dikkat ediniz. Aralarında derin bir uçurum vardır. Çünkü bakınız yukarıdaki cümlelerin gerçek tercümesi şöyledir:

Al kalemi. :خُذِ الْقَلَمَ

bak kaleme :أُنْظُرْ إِلَى الْقَلَمِ

Yaz ile kalem. :أُكْتُبْ بِالْقَلَمِ

––––––––––––––––––

Al bir kalem. :خُذْ قَلَمًا

Yaz bir kalemle. :أُكْتُبْ بِقَلَمٍ

***

الدَّرْسُ الثَّالِثُ

ÜÇÜNCÜ DERS

تَصْنِيفُ الْحُرُوفِ

HARFLERİN TASNİFİ (SINIFLANDIRILMASI)

أَلْحَرْفُ عُنْصُرٌ أَسَاسِيٌّ لِلْكَلِمَةِ: Harf, kelimenin temel bir unsurudur (bir parçasıdır).

أَلْحَرْفُ هُوَ الْعُنْصُرُ الأَسَاسِيُّ لِلْكَلِمَةِ: Harf, kelimenin temel unsurudur (bir parçasıdır).

الْكَلِمَةُ تَتَكَوَّنُ مِنَ الْحُرُوفِ: Kelime harflerden oluşur.

تُصَنَّفُ الْحُرُوفُ إِلَى شَمْسِيَّةٍ وَقَمَرِيَّةٍ: Harfler şemsi ve kameri olarak sınıflandırılır

الْحَرْفُ الشَّمْسِيُّ الْوَارِدُ بَعْدَ (اِلِ التَّعْرِيفِ) يُلْفَظُ مُشَدَّدًا، ولا يُنْطَقُ بـ(اِلِ التَّعْرِيفِ)

Ta'rif takısı (ال) den sonra gelen şemsi harf şeddeli seslendirilir ve **Ta'rif takısı** (ال) okunmaz.

Örnekler:

التَّوْبَةُ: Tövbe

الثَّعْلَبُ: Tilki

الدَّوَاءُ: İlaç

الذِّكْرُ: Zikir

الرَّسُولُ : Elçi

الزِّينَةُ: Süs

السَّفَرُ : Sefer, yolculuk

الشَّيْطَانُ: Şeytan

الصُّنْدُوقُ: Sandık

الضَّرْبُ: Darp, tartaklama; çeşit

الطَّوَافُ: Tavaf etmek

الظُّلْمُ: Zulüm

اللَّيْلُ: Gece

النَّهَارُ: Gündüz

الْحُرُوفُ الشَمْسِيَّةُ أَرْبَعَةَ عَشَرَ (**14**): Şemsi harfler 14 tanedir

وَهِيَ şunlardır: **ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن.**

الْحَرْفُ القَمَرِيُّ الْوَارِدُ بَعْدَ (الِ التَّعْرِيفِ) يُلْفَظُ غَيْرَ مُشَدَّدٍ، ويُنْطَقُ بـ(الِ التَّعْرِيفِ)

Ta'rif takısı (ال) den sonra gelen şemsi harf şeddesiz seslendirilir ve **Ta'rif takısı** (ال) okunur. Örnekler:

الْأَسَدُ: Arslan

البَابُ: Kapı

الْجَارُ: Komşu

الْحَرْبُ: Savaş

الْخَيْرُ: Hayır

الْعَيْنُ: Göz, Çeşme

الْغُبَارُ: Toz

الْفَجْرُ: Şafak

القَانُونُ: Yasa

الْكَرِيمُ: Cömert

الْمَالُ: Para

الْهَوَاءُ: Hava

الْوَرْدُ: Gül

اليَمِينُ: Yemin, ant, sağ yön

الْحُرُوفُ القَمَرِيَّةُ أرْبَعَةَ عَشَرَ (**14**): Şemsi harfler 14 tanedir

وَهِيَ şunlardır: أ، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، هـ، و، ي.

لِمَعْرِفَةِ الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا: İkisi arasındaki farkı bilmek için

يَكْفِي أنْ نُقَارِنَ بَيْنَ كَلِمَتَيْ (الشَّمْسِ) وَ (الْقَمَرِ):

(Güneş) ve (ay) kelimelerini karşılaştırmamız yeter.

عِنْدَمَا نَقولُ: "الشَّمْسُ"، لاَ نَنْطِقُ بالألِفِ وَاللاَّمِ:

"**eş-şemsu**" dediğimiz zaman eliflâmı telâffuz etmeyiz.

وَلَكِن عِنْدَمَا نَقولُ: "الْقَمَرُ"، نَنْطِقُ بالألِفِ وَاللاَّمِ:

Fakat "**el-kameru**" dediğimiz zaman eliflâmı telâffuz ederiz.

***

الدَّرْسُ الرَّابِعُ

DÖRDÜNCÜ DERS

تَرَكِيبُ الجُمْلَةِ

CÜMLE OLUŞUTURMAK

Arapçada cümle iki türlüdür; Birincisi (hüküm) ifade eden kelâm'dır. Ona (الْجُمْلَةُ الْمُفِيدَةُ) denir.

ÖRNEK: قَامَ صَالِحٌ Salih ayağa kalktı. قَامَتْ عَائِشَةُ Ayşe ayağa kalktı.

Anlam taşıyan cümleye Arapçada الْكَلاَمُ الْمُفِدُ denir. Kelâmda kesin hüküm vardır. Geçen iki örnekteki "**kalktı**" sözü hüküm ifade eder. Cinsiyet farkından dolayı bu kelimenin Arapçada iki ayrı şekilde kullanıldığına dikkat ediniz!

İkinci tür cümle ise muallak cümledir (الْجُمْلَةُ الْمُعَلَّقَةُ); Bunlar isim tamlamaları ve sıfat tamlamalarıdır. Bu cümlelerde hüküm yoktur.

İSİM TAMLAMALARINA ÖRNEKLER:

بَابُ الْمَسْجِدِ: Mescidin kapısı

جِسْمُ الإِنْسَانِ: İnsan vücudu

مِقْبَضُ الْبَابِ: Kapının kolu

قِمَّةُ الجَبَلِ: Dağın zirvesi

SIFAT TAMLAMALARINA ÖRNEKLER:

شَدِيدُ العقابِ: Cezalandırması şiddetli

جَمِيلُ الْوَجْهِ: Çehresi (yüzü) güzel; güzel yüzlü

قَوِيُّ الْجِسْمِ: Güçlü vücuda sahip

رَفِيعُ القَدْرِ: Saygın

NOT: Sıfat tamlamalarında, sıfat mawsufa izafe edilir; isim tamlaması haline getirilir. Bu suretle terkipteki muzaf mawsuftur, muzafun ileyh ise sıfattır.

BASİT CÜMLE ÖRNEKLERİ:

هَذَا مَنْزِلٌ: Bu bir evdir

لَهُ حَدِيقَةٌ جمِيلَةٌ: Onun güzel bir bahçesi var

فِيهِ غُرَفٌ كَثِيرَةٌ: İçinde birçok oda var

حَدِيقَتُهُ وَاسِعَةٌ: Bahçesi geniştir

فِيهَا حَوْضٌ، وأشْجَارٌ، وَزُهُورٌ: İçinde bir havuz, ağaçlar ve çiçekler vardır.

***

الدَّرْسُ الخَامِسُ

BEŞİNCİ DERS

التَّعَارُفُ–01

TANIŞMA-01

حِوَارٌ: BİR DİYALOG

حِوَارُ تَعَارُفٍ بَيْنَ تِلْمِيذَيْنِ صَغِيرَيْنِ: İki küçük öğrenci arasında bir tanışma diyaloğu

Yukarıdaki cümleyi yüksek sesle ve doğru bir telâffuzla en az 10 kez tekrarlayınız!

YUKARIDAKİ CÜMLENİN UNSURLARI (parçaları): bunlar 5 parçadır.

1) حِوَارُ: diyalog

Bu kelime aslında (حِوَارٌ) olarak tenwinlidir. Cümle terkibinde **"muzaf"** olduğu için tenvin düşmüştür. Çünkü **muzafta** tenwin olmaz.

ÖNCE GRAMATİK BİR ANALİZ:

حِوَارُ تَعَارُفٍ: tanışma diyaloğu

Yukarıdaki iki kelime bir isim tamlamasıdır. Bunlardan birincisi (حِوَارُ) **"Muzaf"**tır; tamlanandır; tanwinsizdir!

2) تَعَارُفٍ: tanışma

Yukarıdaki kelime (تَعَارُفٍ) **"muzafun ileh"**tir tamlayandır, tenwinlidir.

3) بَيْنَ: arasında

Bu kelime zarftır. Cüml içinde **"muzaftır"**; tamlanandır

4) تِلْمِيذَيْنِ: iki öğrenci

Bu kelime **"müsennâ"**dır; ikilik bildiren bir isimdir. **"tesniye"** de denir. Tekili (تِلْمِيذٌ)'dur. Bir öğrenci demektir. Cümle içinde **"muzafun ileyh"**tir.

5) صَغِيرَيْنِ: iki küçük

Bu kelime de **"müsennâ"**dır; ikilik bildiren bir isimdir. Tekili (صَغِيرٌ)'dur. "Bir küçük" demektir. Kendisinden önceki kelimenin sıfatıdır.

***

ŞİMDİ İKİ KÜÇÜK ÖĞRENCİNİN DİYALOĞUNA GEÇELİM:

Önce; aşağıdaki linki açın ve sonuna kadar izleyin.

حوارات التعارف - Google'da Ara

– صَبَاحُ الْخَيْر: hayırlı sabahlar

– صَبَاحُ النُّورِ: Nurlu sabahlar

– أَهْلاً بِكَ: Hoş geldin

Burada çok önemli bir mantık farkı vardır! Yukarıdaki iki sözcüğün Türkçedeki tam karşılığı şu olabilir; "Sana, *«sen bizdensin diyorum»*" Türkçeye zorunlu olarak "hoş geldin" şeklinde çevriliyor!

أَهْلاً ومَرْحَبًا: Sen de hoş geldin, Merhaba

"Merhaba" kelimesinin tam karşılığı şudur: Burası, hepimizi kuşatacak kadar geniştir. Senin gelişinle darlık hissetmeyiz. Türk insanı bu içerikten tamamen habersizdir! Bu kelime Türkçeye sırf kopya edilerek alınmıştır!

- كَيْفَ حَالُكَ؟ Nasılsın?

كَيْفَ (Keyfe) "Nasıl" demektir. *(Fetha üzere mebni bir isimdir)*; yani; son sesi daima (e) olarak okunan bir isimdir. Bu ses hiç değişmez! Soru için kullanılır. Türkçedeki **"keyif"** anlamını taşımaz. Türklerin Arap dünyasına hâkimiyetinden sonra bu kelimenin Araplar tarafından da ***coşku*** ve ***neşe*** anlamında algılandığı ileri sürülmektedir. Ancak edebi ve akademik metinlerde kullanılmamıştır.

حَالُ:

Hal, durum, vaziyet demektir; Yukarıdaki cümle içinde (ertelenmiş mubtedâdır مُبْتَدَأٌ مُؤَخَّرٌ). **Merfu**'dur ve "**muzaf**"tır. Sonundaki kâf (حَالُكَ) **"muzafun ileyh"**tir.

-كَيْفَ حَالُكَ: Nasılsın?

Bir sonraki derste devam etmek üzere diyaloğu burada kesiyoruz.

***

الدَّرْسُ السَّادِسُ

ALTINCI DERS

التَّعَارُفُ–02

TANIŞMA-02

حِوَارٌ: BİR DİYALOG

NOT: Bu ders birinci dersin devamıdır.

– كَيْفَ حَالُكَ: Nasılsın?

Bu konuşma önceden geçmiş idi. Bu cümleyi yeniden ele almamız gerekiyor.

CEVAP:

– بِخَيرٍ والْحَمدُ للهِ، وكَيْفَ حَالُكَ أنتَ؟ İyiyim elhamdülillâh, ya sen nasılsın?

Bu karşılıkta önemli mantık farkları vardır. Çünkü Arapça cümledeki kelimelerin yerleri çok farklıdır ve şöyledir;

بِخَيرٍ: hayır ile

والْحَمدُ للهِ: ve hamd olsun Allah'a

وكَيْفَ حَالُكَ: ve nasıldır halin senin

أنتَ: sen

Yukarıdaki cümle Arap mantığıyla şöyledir:

"Hayır ile ve hamd olsun Allah'a ve nasıldır halin senin sen." [6]

– بِخَيرٍ والْحَمدُ للهِ: İyiyim elhamdülillâh

SONRAKİ CÜMLE:

– هَلْ أنْتَ طَالِبٌ جَدِيدٌ فِي هَذِهِ الْمَدْرَسَةِ؟ Sen bu okulda yeni bir öğrenci misin?

Bu soru cümlesinde de önemli mantık farkları vardır. Çünkü Arapça cümledeki kelimelerin yerleri çok farklıdır ve şöyledir;

هَلْ: mi?

---

[6] Bu söz dizimi Türk dil mantığınaı aykırıdır. Arapaçadan Türkçeye çeviri Türk dil mantığına uygun olarak yapılmalıdır.

أَنْتَ: sen

طَالِبٌ: bir öğrenci

جَدِيدٌ: yeni

فِي: içinde

هَذِهِ: bu (dişil)

الْمَدْرَسَةِ: medrese (de)

Yukarıdaki cümle Arap mantığıyla şöyledir:

"mi? sen bir öğrenci yeni içinde bu medrese(de)"[7]

CEVAP:

– نَعَمْ، هَذَا أَوَّلُ يَوْمٍ لِي فِي هَذِهِ الْمَدْرَسَةِ: Evet, bu benim bu okuldaki ilk günümdür

Bu cümlede de önemli mantık farkları vardır. Bunları sıralayabiliriz;

نَعَمْ: Evet

هَذَا: bu (eril)

أَوَّلُ: ilk (tir)

يَوْمٍ: gün

[7] **NOT:** Bu söz dizimi Türk dil mantığınaı aykırıdır. Arapaçadan Türkçeye çeviri Türk dil mantığına uygun olarak yapılmalıdır.

لِي: benim

فِي: içinde

هَذِهِ: bu (dişil)

الْمَدْرَسَةِ: medrese (de)

Yukarıdaki cümle Arap mantığıyla şöyledir:

"Evet bu ilk gündür benim içinde bu medrese(de)"

Bu diyalog bir süre devam edecektir.

***

الدَّرْسُ السَّابِعُ

YEDİNCİ DERS

التَّعَارُفُ–03

TANIŞMA-03

حِوَارٌ: BİR DİYALOG

NOT: Bu ders birinci diyalogun devamıdır. Onun için beşinci derste verilen Youtub'daki linki en az 20 kez izleyiniz. Duyduğunuz her kelimeyi, yüksek sesle tekrar ediniz.

SONRAKİ CÜMLE:

Güzel :حَسَنًا

Adın ne? ?مَا اسْمُكَ؟

CÜMLENİN GRAMATİK ANALİZİ:

İstifham (soru) edatıdır; **“nedir?”** demektir. :مَا

isim, ad :إِسْمُ

“sen” demektir :كَ

Türkçeye çevrilirken, *(yalın hal hariç)* ismin dört halinde de (كَ) aynen böyle kullanılır. Örnekler:

sen (yalın hâl) :أنْتَ

seni seviyorum (İ hâli) :أُحِبُّكَ

sana söylüyorum (A hâli) :أقُولُ لَكَ

sende; **sendedir** (de hâli) :عِنْدَكَ

sana sordum; **senden** aldım. :سَألْتُكَ؛ أخَذتُ مِنْكَ

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Türkçe ile Arapça anlatım arasında büyük dil mantığı farkları vardır.

SONRAKİ CÜMLE:

Adım Ahmed (Adım Ahmed’**dir**) :اسْمِي أحْمَدُ

Senin adın ne **(nedir)**? وَأنْتَ مَا اسْمُكَ؟

SON CÜMLENİN GRAMATİK TAHLİLİ:

وَ: ve

أنْتَ: **(senin)** sen

مَا: **(nedir)?** ne

اسْمُكَ: adın

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Ve sen ne adın ? Bu söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

Bu diyalog bir süre daha devam edecektir.

***

الدَّرْسُ الثَّامِنُ

SEKİZİNCİ DERS

التَّعَارُفُ–04

TANIŞMA-04

BİR DİYALOG :حِوَارٌ

NOT: Bu ders birinci diyalogun devamıdır. Onun için beşinci derste verilen youtub'daki linki en az 20 kez izleyiniz. Duyduğunuz her kelimeyi, yüksek sesle tekrar ediniz.

SONRAKİ CÜMLE:

حَسَنًا: Güzel

مَا اسْمُكَ؟ Adın ne?

CÜMLENİN GRAMATİK ANALİZİ:

مَا: İstifham (soru) edatıdır; **"nedir?"** demektir.

إِسْمُ: isim, ad

كَ: كَافُ الْخِطَاب (hitap kâfı) demektir; buna **"sen"**

Türkçeye çevrilirken, *(yalın hal hariç)* ismin dört halinde de (كَ) hiç değişmez, aynen böyle kullanılır. Örnekler:

أَنْتَ: **sen** (yalın hâl)

أُحِبُّكَ: **seni** seviyorum (İ hâli)

أقُولُ لَكَ: **sana** söylüyorum (A hâli)

عِنْدَكَ: **sende**; **sendedir** (de hâli)

سَأَلْتُكَ؛ أَخَذتُ مِنْكَ: **sana** sordum; **senden** aldım.

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Türkçe ile Arapça anlatım arasında büyük dil mantığı farkları vardır.

SONRAKİ CÜMLE:

اسْمِي خَالِدٌ:

Adım Halid (Adım Halid'**dir**) Araplar bu ismi latin harfleriyle **"Khalid"** şeklinde yazarlar. **(Kh)** Arapça خ'nin karşılığıdır.

مِنْ أيْنَ أنْتَ؟ Nerelisin?

SON CÜMLENİN GRAMATİK TAHLİLİ:

مِنْ: den

أيْنَ: (nere, neresi) **Nereli**

أنْتَ: **(sen)** sen

Cümlenin Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Den nere sen? Bu söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

CEVAP:

أنَا مِنْ بَاكِسْتَان؛ أنَا بَاكِسْتَانِي: Ben Pakistan'danım; ben Pakistanlıyım

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Ben den Pakistan; Ben Pakistanlıyım. İlk cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

وَمِنْ أيْنَ أَنْتَ؟ Ve sen nerelisin?

وَمِنْ: ve den

أيْنَ: (nere, neresi) **Nereli**

أنْتَ: **(sen)** sen

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Ve den neresi sen? Bu cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

CEVAP:

أنَا مِنْ كَنَدَا؛ أنَا كَنَدِي: Ben Kanada'danım; ben Kanadalıyım.

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Ben den Kanada. Ben Kanadalıyım. İlk cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

SONRAKİ C ÜMLE:

كَمْ عُمْرُكَ يَا أخِي؟ Kaç yaşındasın kardeşim?

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Kaç ömrün senin ey kardeşim? Cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

CEVAP:

عُمْرِي عَشْرُ سَنَوَاتٍ، وَكَمْ عُمْرُكَ أنْتَ؟ Ben on yaşındayım, ya sen kaç yaşındasın?

Ömrüm on senelerdir, ve kaç ömür senin sen? Cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. *(yukarıda sarıya boyanmış kelimeler yorumdur.)*

Bu diyalog bir süre daha devam edecektir.

***

الدَّرْسُ التَّاسِعُ

DOKUZUNCU DERS

التَّعَارُفُ–05

TANIŞMA-05

BİR DİYALOG :حِوَارٌ

NOT: Bu ders birinci diyalogun devamıdır. Onun için beşinci derste verilen Youtub'daki linki en az 20 kez izleyiniz. Duyduğunuz her kelimeyi, yüksek sesle tekrar ediniz.

SONRAKİ CÜMLE:

Ben de on yaşındayım. .عُمْرِي عَشْرُ سَنَوَاتٍ أَيْضًا

CÜMLENİN TAHLİLİ:

Ömrüm on senelerdir aynen. Cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere Türkçe ile Arapça anlatım arasında büyük dil mantığı farkları vardır.

Cümledeki أَيْضًا kelimesi: "**de**", "**dahi**" ve "**aynen**" anlamlarında kullanılır. Örnek:

Sen toplantıya katıldın :أَنْتَ حَضَرْتَ الاجْتِمَاعَ

Ben de toplantıya katıldım. :وَأَنَا أَيْضًا حَضَرْتُ الاجْتِمَاعَ

SONRAKİ CÜMLE:

Nerede oturuyorsun? أيْنَ تَسْكُنُ؟

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:

Nere (nerede) sen, sakin? تَسْكُنُ kelimesinin başındaki (**ت**) harfi (**أنْتَ** sen) anlamını taşır. Erkek tekil muhatap takısıdır. Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere Türkçe ile Arapça anlatım arasında büyük dil mantığı farkları vardır.

SONRAKİ CÜMLE:

Ben **Dubey**'de oturuyorum, ya sen nerede oturuyorsun? أسْكُنُ في **دُبَيّ**، وأيْنَ تَسْكُنُ أنتَ؟

Araplar BAE'nin başkentinin adını böyle telaffuz ederler. **"Dubay"** demezler. **Müslümanlar** Araplara ve Arapçaya karşı önyargılı oldukları için Arapça isimleri genelde Avrupalılardan taklit yolu ile yanlış olarak alırlar. Nitekim "**DAİŞ**" terör örgütünün adı Türkiye'de "**DEAŞ**" şeklinde yanlış telaffuz edilmektedir.

SONRAKİ CÜMLE:

Ben de **Dubey**'de oturuyorum أسْكُنُ في **دُبَيّ** أيْضًا

Arap dil mantığına göre sözlerin dizimi:
Oturuyorum içinde Dubey aynen. Bu söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır.

Diyalog burada sona ermiştir.

***

الدَّرْسُ العَاشِرُ

ONUNCU DERS

الْحَرَكَاتُ الإِعْرَابِيَّةُ

İ'RÂB HAREKELERİ

AÇIKLAMA:

إِعْرَاب **İ'râb** kelimesi, Arapçada ***"açıklama"*** anlamına gelmektedir. Örnek:

أَعْرَبَ زَيْدٌ عَنْ مَرَامِهِ: Zeyd meramını açıkladı.

Yukarıdaki cümlenin Arap dil mantkığına göre söz dizimi şöyledir:
Açıkladı Zeyd den meramını. Bu söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. Dolayısıyla çeviri yaparken yukarıdaki cümle Türk dil mantığına göre aktarılmalıdır.

أَعْرَبَ fiilinden sonra genelde عَنْ edatı kullanılır.

Arap harflerinin tamamı sessizdir. Bunlara ses kazandırmak için harekeler kullanılmıştır. Başka milletler İslâm'a girmeden önce hareke kullanılmazdı. Yabancılar İslâm'a girince Kur'an'ı Kerim'i yanlış okurlar kaygısıyla harekeler icat edildi.

Harekeler üç tanedir: ***Fetha***, ***kesre***, ***damme***.

1) **Fetha فَتْحَةٌ**: Harfin üzerine konur. Örneğin ente أَنْتَ kelimesinde; (ت) harfinin üzerindeki eğik sembol **fethadır**. Altındaki harfe **(E)** sesini verir. **Ente** kelimesi: Erkek tekil muhatap zamiridir. Erkek için **(sen)** demektir. Üzerinde fetha bulunan yalın kelimeye "***meftuh***" denir. Gramer konusu olursa ***"mansub"*** denir.

2) **Kesre** كَسْرَةٌ: Harfin altına konur. Örneğin enti أَنْتِ kelimesinde; (ت) harfinin altındaki eğik sembol **kesredir**. Üstündeki harfe **(İ)** sesini verir. **Enti** kelimesi: Kadın tekil muhatap zamiridir. Kadın için **(sen)** demektir. Altında kesre bulunan yalın kelimeye "***meksur***" denir. Gramer konusu olursa ***"mecrur"*** denir.

3) **Damme** ضَمَّةٌ: Harfin üzerine konur. Örneğin; **yeqûlu** يَقُولُ kelimesinde (ل) ve (ق) harflerinin üstünde minik bir waw gibi gözüken sembol, **damme**dir. Üstündeki harfe **(U)** sesini verir. **Enti**: kadın için **(sen)** demektir. Üzerinde damme bulunan yalın kelimeye "***madmum***" denir. Gramer konusu olursa ***"merfu"*** denir.

Yeqûlu يَقُولُ kelimesi: Gaip erkek tekil şahıs için: "**o** (erkek) **söylüyor"** demektir; **teqûlu** تَقُولُ kelimesi ise: Gaibe kadın tekil şahıs için: "**o** (kadın) **söylüyor"** demektir. Aynı zamanda erkek tekil muhatap için de kullanılır. Örnek: أَنْتَ تَقُولُ *(ey erkek muhatap kişi)* "sen söylüyorsun", demektir.

AÇIKLAMA: Araplar **(ك)** harfine karşılık olarak latince **(K)** harfini, **(ق)** harfine karşılık olarak da latince **(Q)** harfini kullanırlar

Yeqûlu يَقُولُ kelimesinin başındaki (ي); üçüncü şahıs tekil erkek içindir; "هُوَ يَقُولُ: **o erkek kişi söylüyor**" demektir.

Teqûlu تَقُولُ kelimesinin başındaki (ت) ise; üçüncü şahıs tekil kadın *(ve muhatap tekil erkek kişi)* içindir; "هِيَ تَقُولُ: **o kadın kişi söylüyor**" demektir. أَنْتَ تَقُولُ: "**ey erkek kişi sen söylüyorsun"**, demektir.

يَقُولُ ve تَقُولُ fiilleri birer "**Muzari**' مُضَارِع" fiildir. Şimdiki zamana aittir. Birincisi (يَقُولُ) müzekker (**eril**), ikincisi (تَقُولُ) ise muennes (**dişil**) dir.

Bu iki fiilin geçmiş (**mazi**) kipleri de şöyledir: (قَالَ): o er kişi söyledi; (قَالَتْ): o hatun kişi söyledi.

Harekeli ibarelerden örnekler:

* قَالَ النَّبِيُّ (ص): مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

Çevirisi: Elçi (s) söyledi: Kim Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsa hayırlı bir şey **söylesin** ya da **sussun**.

* قالَتِ الْأَعْرابُ آمَنَّا، قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا، وَلكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنا. (الحجرات/14)

Çevirisi: **Bedevîler**, ***"İman ettik"*** **dediler**. Şunu söyle: "Henüz iman gönüllerinize yerleşmediğine göre, sadece "***muslim olduk***" deyiniz.

* وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن **يَقُولُ** آمَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ. (البقرة/**8**)

Çevirisi: İnsanlardan bazıları vardır ki *“Allah’a ve âhiret gününe inandık* ***derler”***; oysa onlar inanmış değildirler.

* بَدِيعُ ٱلسَّمَاوَاتِ وَٱلْأَرْضِ، وَإِذَا قَضَىَ أَمْرًا فَإِنَّمَا **يَقُولُ** لَهُ كُنْ فَيَكُونُ. (البقرة/**117**)

Çevirisi: O, göklerin ve yerin eşsiz-örneksiz yaratıcısıdır; bir şeyin olmasını dilediğinde ona “ol!” **der**, hemen oluverir.

***

الدَّرْسُ الحَادِي عَشَرَ

ONBİRİNCİ DERS

التَّنْوِينُ

TENWİN

UYARI: “Tenwin” kelimesini **“tenvin”** olarak telâffuz etmeyiniz! Bu kelimeyi telâffuz ederken üst dişlerinizi alt dudağınıza değdirmeyiniz. Sadece (ten) dedikten sonra, üst ve alt dudaklarınızı ileriye itip hemen geriye çekiniz.

AÇIKLAMA:

Tenwin; harfe (**nun ن**) sesini veren harekedir, ancak **nun** değildir. Üç şekli vardır.

1) **Fetha tenwini**; Üst üste iki fethadan oluşur. Harfin üzerinde yer alır; كِتَابًا gibi. Bu hareke (ب) harfine (نْ) sesini vermiştir. **(ben)**. ***Fetha-tenwininde*** kelimenin sonunda bulunan tenwinli harften sonra zorunlu olarak bir elif bulunur. ***Fetha-tenwinli*** kelimeye “***mansub***” denir.

2) **Kesre tenwini**; Üst üste iki kesreden oluşur. Harfin altında yer alır; كِتَابٍ gibi. Bu hareke (ب) harfine yine (نْ) sesini vermiştir. . **(bin). *Kesre tenwinli*** kelimeye “***mecrur***” denir.

3) **Damme tenwini**; Üst üste iki dammeden oluşur. Harfin üstünde yer alır; كِتَابٌ gibi. Bu hareke (ب) harfine yine (نْ) sesini vermiştir. . **(bun). *Damme tenwinli*** kelimeye “***merfu***” denir.

SONU TENWİNLİ OLAN KELİMELERİN BULUNDUĞU CÜMLELERDEN ÖRNEKLER:

إِنَّ اللهَ كانَ عَليمًا حَكِيمًا. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibidir

Bu ayetteki iki tenwinle ilgili şu önemli iki notu zihninizde tutunuz. Bunlar ilerleyen derslerde yeniden *(ayrıntılı olarak)* ele alınacaktır.

1) Bu iki tenwinin nedeni (كَانَ) dir. Bu kelime (yani كَانَ) nâkıs fiiller grubundandır.[8] Mubtedâ ve haberden oluşan isim cümlelerinin *(genelde)* başına gelirler. Mubtedânın son sesi değişmez, ***(merfu' مَرْفُوعٌ)*** olarak kalır. Fakat haberin son sesi ***tenwinli–mansub*** olur. ***Merfu'***, ***mansub*** ve ***mecrûr*** kavramları ileride açıklanacaktır.

2) كَانَ iki çeşittir. Tam كَانَ; Nâkıs *(eksik)* كَانَ.

Tam كَانَ; Türkçede **(dır-dir)** ekinin karşılığıdır. Örnek:

إِنَّ اللهَ كَانَ عَليمًا حَكِيمًا. Şüphesiz Allah ilim ve hikmet sahibi**dir**

Nâkıs *(eksik)* كَانَ ise; Türkçede **(idi)** ekinin karşılığıdır. Örnek:

كَانَ سَعِيدٌ مَرِيضًا: Said hasta **idi**.

TENWİNLİ KELİMELERDEN ÖRNEKLER:

* ظَلَّ بَكرٌ مُنْتَظِرًا: Bekir **bekler halde kaldı**

ظَلَّ nâkıs fiiller grubundandır: Mubtedâ ve haberden oluşan bir isim cümlelesinin başına gelmiştir. Mubtedâ (بَكرٌ) ***merfu'*** olarak kalmış, ancak *(haber=yüklem)* olan (مُنْتَظِرًا) kelimesi ***mansub*** olmuştur.

* إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ: Kesinlikle Zeyd ayaktadır.

Yalın halde زَيْدٌ merfu' iken, (إِنَّ)'nin etkisiyle (زَيْدًا) şeklinde mansub olmuştur.

* طَلَبَتْ فَاطِمَةُ مِنّي قَلَمًا: Fatma benden bir kalem istedi.

قَلَمًا kelimesi (طَلَبَتْ) fiilinin mef'ûlü ***(yüklemi)*** olduğu için ***"mansub"*** olmuştur. Bu ilgi ile **Ali b. Ebi Talib** (r)'in. Şu sözlerini hatırlayınız: الفَاعِلُ مَرْفُوعٌ، والْمَفْعُولُ مَنْصُوبٌ، والْمُضَافُ إلَيْهِ مَجْرُورٌ.

[8] كان وأخواتها أو الأفعال الناقصة (وقد سمّيت ناقصة لأنها لا تكتفي بمرفوعها، أي لا تتمّ الفائدة بها والمرفوع بعدها، بل تحتاج مع المرفوع إلى منصوب) في اللغة العربية هي أفعال ناسخة تدخل على الجملة الاسمية فترفع المبتدأ ويسمى اسمها وتنصب الخبر ويسمى خبرها (مثال: كان خالدٌ مريضًا)

***

الدَّرْسُ الثَّانِي عَشَرَ

ONİKİNCİ DERS

01– الأدَوَاتُ (حُرُوفُ الْمَعَانِي)

EDATLAR-01

أدَوَاتٌ **Edevât** kelimesi (**edât**)ın çoğuludur. Farklı tür ve görevdeki kelimeler arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan yardımcı kelimeye (**edât**) denir. Edât sadece bir aletten ibarettir.

Arap dili uzmanları, edatları aynı zamanda harf diye adlandırmışlardır. Çünkü çok harfli edatlar olduğu gibi, tek harfli edatlar da vardır. (ء، أ، ب، ت، س، ف، ك، ل، م، ن، هـ، و، ي) gibi. Bunlar, ileriki derslerde ayrıntılı olarak incelenecek ve cümle içinde örnekler verilecektir.

حُرُوفُ الْمَعَانِي أدَوَاتٌ تَرْبِطُ بَيْنَ الْكَلِمَاتِ دَاخِلَ الْجُمْلَةِ:

Anlam taşıyan harfler (yani edatlar) cümle içinde kelimeleri birbirine bağlayan edatlardır:

لِلأدَوَاتِ أنْوَاعٌ كَثِيرَةٌ: Edatların çok çeşitleri vardır

***

الأدَوَاتُ فِي النَّحْوِ الْعَرَبِيّ كَثِيرَةٌ وَمُخْتَلِفَةٌ: Arap dil gramerinde edatlar çoktur ve çeşitlidir.

أهَمُّهَا سِتُّ فِئَاتٍ: en önemlileri altı gruptur

1) أدَوَاتُ الْعَطْفِ Atıf edatları (bağlaçlar)

وَهِيَ: Şunlardır:

الوَاوُ، الفَاءُ، ثُمَّ، حَتَّى، أوْ، أمْ، بَلْ، لكن، لا.

أمْثِلَةٌ: Örnekler:

مِثَالٌ لِلْوَاوِ الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **wawı**’na örnek

قَالَ اللهُ تَعَالَى: حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ، وَالدَّمُ، وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ، وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ، وَالْمُنْخَنِقَةُ، وَالْمَوْقُوذَةُ، وَالْمُتَرَدِّيَةُ، وَالنَّطِيحَةُ، وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ... (المائدة: **3**)

مِثَالٌ لِلْفَاءِ الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **fa**'sına örnek

قَالَ اللهُ تَعَالَى: الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ. (الانفطار/7)

وقَالَ اللهُ تَعَالَى: . وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي.. (هود/45)

مِثَالٌ لِ(ثُمَّ) الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **thumme**'ye örnek

قَالَ اللهُ تَعَالَى: كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ، ثُمَّ يُمِيتُكُمْ، ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. (البقرة: **28**)

مِثَالٌ لِ(حَتَّى) الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **hatta**'na örnek

مَاتَ النَّاسُ حَتَّى الأَنْبِيَاءُ؛ حضَرَ النَّاسُ حَتَّى الأَطْفَالُ؛ أَكَلْتُ السَّمَكَةَ حَتَّى رَأْسَهَا...

مِثَالٌ لِ(أَوِ) الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **ew** için örnek

قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ. (البقرة/**231**) وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: أَنَا أَوْ أَنْتَ مُخْطِيءٌ.

مِثَالٌ لِ(أَمِ) الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **em** için örnek

قَالَ اللهُ تَعَالَى: سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ. (المنافقون: **6**)؛ وقَالَ تَعَالَى: سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ. (البقرة: **6**)

مِثَالٌ لِ(بَلِ) الْعَاطِفَةِ: Bağlaç **bel** için örnek

بَلْ حَرْفُ عَطْفٍ لِلإِضْرَابِ عَمَّا سَبَقَ، وَإِثْبَاتِ الْحُكْمِ لِلتَّالِي. قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَلا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ، بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِن لا تَشْعُرُونَ. البقرة: (**154**)

مِثَالٌ لِ(لَكِنِ) الْعَاطِفَةِ:Bağlaç **lâkin** için örnek

وَيُفِيدُ الاسْتِدْرَاكَ، قَالَ تَعَالَى: وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ. (البقرة:57).

مِثَالٌ لِ(لَا) الْعَاطِفَةِ:Bağlaç **lâkin** için örnek

أنْ يَكُونَ كُلٌّ مِنَ الْمَعْطُوف عَلَيْهِ، وَالْمَعْطُوفِ مُفْرَدَيْن؛ نحو: قَدِمَ مُحَمَّدٌ لاَ عَلِيٌّ،

لاَ يُوجَدُ حَرْفُ (لَا) الْعَاطِفَةِ فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ.

***

الدَّرْسُ الثَّالِثَ عَشَرَ

ONÜÇÜNCÜ DERS

الأدوات (أدَوَاتُ الشَّرْطِ) –2

EDATLAR-02

Edatlara devam ediyoruz. Bu derste şart edatlarını inceleyeceğiz. İki grupturlar;

1) Başına geldikleri **muzari’** fiili cezm edenler. (7 tanedirler)

2) Başına geldikleri **muzari’** fiili cezm etmeyenler. (3 tanedirler)

Bütün bu edatların her birinden sonra mutlaka iki cümle gelir. Birinci cümleye, **فِعْلُ الشَّرْطِ** ikinci cümleye ise **جَزاءُ الشَّرْطِ** denir. Örnek:

إنْ تَجْتَهِدْ تَنْجَحْ Çalışırsan kazanırsın

CÜMLENİN GRAMATİK ANALİZİ:

إنْ **eğer**: Şart edatı

تَجْتَهِدْ **çalışırsan**: فِعْلُ الشَّرْطِ cezm edilmiş

تَنْجَحْ **kazanırsın**: جَزاءُ الشَّرْطِ cezm edilmiş

Cezm edenler; muzari’ fiilden önce geldiklerinde onu sakin okuturlar, sonundaki tesniye ve cem’ **nunlarını**, illet (**ya**)larını, tesniye **elifini** ve cem’ **wawını** düşürürler. Mazi fiil ise sükûn kabul etmez. Daima fetha üzere mebnidir. Bu konudaki ayrıntılı bilgiler, ileriki derslerde verilecektir.

İkinci grup şart edatları **muzari’** fiili cezm etmezler.

2) أدَوَاتُ الشَّرْطِ الجَازِمَةُ: Cezm eden şart edatları

وَهِيَ: Şunlardır

إنْ eğer; eğer ki، نحو قَوْلُهُ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ **تَنْصُرُوا** اللَّهَ **يَنْصُرْكُمْ** وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ؛ (محمد/7)، قَوْلُهُ تَعَالَى: قَالُوا إِن **يَسْرِقْ** **فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ** ۚ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ وَلَمْ

يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۖ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ. (يوسف/77). وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: إِنْ تَعْصِنِي أَضْرِبْكَ.

مَنْ kim ki, her kim ki، نحو: مَنْ يَفْعَلْ خَيْرًا، يَجِدْ خَيْرًا.
Kim hayır işlerse hayır görür.

مَا o şey ki، نحو قَوْلُهُ تَعَالَى: وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ. (البقرة/197)؛
Hayır olarak ne işlerseniz Allah onu bilir.

وإِلَيْكَ مِثَالٌ آخَرُ: مَا تَفْعَلْ مَعْرُوفًا تُؤْجَرْ عَلَيْهِ.
Sana başka bir örnek: İyilik olarak ne yaparsan onun karşılığını görürsün.

مَهْمَا her ne kadar، نحو: مَهْمَا تَكُنْ قَوِيًّا تَجِدْ مَنْ هُوَ أَقْوَى مِنْكَ.
Ne kadar güçlü olursan ol, senden daha güçlüsünü bulursun.

مَتَى ne zaman، نحو: مَتَى تَتَقَدَّمْ الصِّنَاعَةُ يَنْتَشِرْ الرَّخَاءُ.
Ne zaman sanayi (teknoloji) gelişir, o zaman refah yaygınlaşır.

أَيْنَ nere, nerede، نحو: أَيْنَ يَكْثُرْ الْمُنْحَرِفُونَ تَنْتَشِرْ هُنَاكَ الْجَرِيمَةُ.
Nerede sapıklar çoğalır, orada suçlar yaygınlaşır.

أَيْنَمَا her nerede، نحو: أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ. (النساء/78).
Nerede olursanız olun, ölüm sizi yakalayacaktır.

***

أَدَوَاتُ الشَّرْطِ غَيْرُ الْجَازِمَةِ cezm etmeyen şart edatlar

وَهِيَ şunlardır:

لَوْ eğer، نحو: قَوْلُهُ تَعَالَى: لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ. (الحشر/21)

لَوْلاَ eğer olmasa: لَولاَ **أنْقَذْتُ** خَليلاً مِنَ الغَرَقِ **هَلَكَ**. وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ مِنَ الأَمْثِلَةِ السَّائِرَةِ: "لَوْلاَ الْوِئَامُ **هَلَكَ** الأنَامُ". (**الْوِئَامُ**، مَعْنَاهُ: الْمُوَافَقَةُ).

لَوْمَا eğer olmasa: نحو: لَومَا **مَنَعَنِي** كَامِلٌ **لأَكْرَمْتُكَ**.

***

الدَّرْسُ الرَّابعَ عشَرَ

ONDÖRDÜNCÜ DERS

الأدَوَاتُ (أدَوَاتُ النَّصْبِ) –03

EDATLAR-03

Bu derste “**Nasb**” edatlarını inceleyeceğiz. Bunlar 9 tanedirler; **muzari’** fiilin başına gelirler ve onu nasb ederler (sonunu E okuturlar).

3) أدَوَاتُ النَّصْبِ “**Nasb**” edatları

وهي: أنْ، لَنْ، كَيْ، لِكَيْ، لاَمُ التَّعْلِيلِ، حَتَّى، لاَمُ الجُحُودِ، الْفَاءُ فِي جَوَابِ النَّفْيِ أوِ الطَّلَبِ.

أمْثِلَةٌ:

أنْ :ki قَالَ اللهُ تعَالَى: أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ؛ وَقَالَ تَعَالَى: (عَلَى لِسَانِ مَلِكِ مِصْرَ): وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَى أَنْ يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ ولدًا. (يوسف/**21**)؛ وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: إيَّاكَ أنْ تَقْتَرِبَ مِنَ النَّارِ.

لَنْ :asla ve asla قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً ؛ وَقَالَ تَعَالَى: وَأُوحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ. (هود/**36**)، وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا. (آل عمران/**10**)، وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: مَهْمَا تُحَاوِلْ، فَلَنْ تَنْجَحَ.

كَيْ :ki, ta ki قَالَ اللهُ تَعَالَى لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلاَمُ: فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ، كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ. (طه/**40**)، وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: أخَذْتُ الطِّفْلَ إلَى الْحَدِيقَةِ كَيْ يَلْعَبَ وَيَفْرَحَ.[9]

---

[9]Böylece seni tekrar annene kavuşturduk ki, gözü arkada kalmasın.

لِكَيْ ki, ta ki: **قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُم، وَمِنْكُم مَّنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ، لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا، إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ. (النحل/70)**

لاَمُ التَّعْلِيلِ ki, ta ki: **وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيرًا لِأَنْفُسِهِمْ، إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ. (آل عمران/178)**

حَتَّى ta ki: **قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ. البقرة/120)**

لاَمُ الْجُحُودِ asla yapacak değil: **قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَجْتَبِي مِن رُّسُلِه. (آل عمران/179)**

***

الدَّرْسُ الخَامِسَ عَشَرَ

ONBEŞİNCİ DERS

الأَدَوَاتُ (أَدَوَاتُ الاسْتِفْهَامِ) –04

EDATLAR-04

Edatlara devam ediyoruz. Bu derste “**İstifham**” edatlarını inceleyeceğiz. Bunlar 12 tanedir.

4) أَدَوَاتُ الاسْتِفْهَامِ: **İstifham**” (soru) edatları

وهي: مَنْ، مَا، مَتَى، أيْنَ، أيَّانَ، أنَّا، كَيْفَ، كَمْ، لِمَاذَا، هَلْ، أيُّ، أ.

أَمْثِلَةٌ:

مَنْ :kim, kimler, her kim ki قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ، وَسَعَى فِي خَرَابِهَا؟! (البقرة/**114**)

مَا :ne, nedir قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: الْحَاقَّةُ * مَا الْحَاقَّةُ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ؟![10] (الحاقة/**1–3**)، وقَالَ تَعَالَى: الْقَارِعَةُ * مَا الْقَارِعَةُ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ. (القارعة/**1–3**)، وَهَذِهِ أَمْثِلَةٌ أُخْرَى: مَا اسْمُكَ؟ مَا مَعْنَى هَذِهِ الْكَلِمَةِ؟ مَا رَأْيُكَ فِي هَذَا الْمَوضُوعِ؟

مَتَى :ne zaman قَالَ اللّٰهُ تَعَالَى: أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم، مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ، وَزُلْزِلُوا، حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ؟! أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ. (البقرة/**214**)، وقَالَ تَعَالَى: وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. (الأنبياء/**38**)، (النمل/**71**)، (السجدة/**28**)، (سبإ/**29**)، (يس/**48**)، (الملك/**25**)

---

[10] **O gerçekleşecek büyük olay (kıyamet) * Nedir o büyük olay? * O büyük olayın ne olduğunu sen nereden bileceksin!**

أَيْنَ، أَيْنَ مَا nere, nerede, neresi, her nerede: **نَحْوُ**: **أَيْنَ** كُنْتَ أمْسِ؟ **أَيْنَ** حَقِيبَتُكَ؟ **أَيْنَ** نَلْتَقِي غَدًا؟

أَيَّانَ ne zaman: قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ **أَيَّانَ** مُرْسَاهَا، قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي. (الأعراف/**187**)

أَنَّى ne zaman: قَالَ اللهُ تَعَالَى عَلَى لِسَانِ زَكَرِيَّا عَلَيهِ السَّلاَمُ: قَالَ رَبِّ **أَنَّى** يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ، قَالَ كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ. (آل عمران/**40**)

كَيْفَ nasıl: قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ، قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن؟ قَالَ بَلَى، وَلَكِن لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي. (البقرة/**260**)، وقَالَ تَعَالَى: كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ، وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ، وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. (آل عمران/**87**)، وَهَذِهِ أمْثِلَةٌ أخْرَى: كَيْفَمَا تُعَامِلِ النَّاسَ يُعَامِلُوكَ بِمِثْلِهِ. كَيْفَمَا تَكُونُوا يُوَلَّ عَلَيْكُمْ. أنتَ حُرٌّ، تَصَرَّفْ كَيْفَمَا تَشَاءُ.

كَمْ kaç, ne kadar, nice nice: قَالَ اللهُ تَعَالَى عَنْ أَصْحَابِ الْكَهْفِ: وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ، قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ: كَمْ لَبِثْتُمْ؟ قَالُواْ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ. (الكهف/**19**). تَنْبِيهٌ: (كَمْ الاستفهامِيَّةُ) إنْشَائِيَّةٌ، جَوَابُهَا لاَ يَحْتَمِلُ الصِّدْقَ وَالْكَذِبَ، وَثَمَّةَ (كَمْ) آخَرُ، وَهِيَ خَبَرِيَّةٌ، جَوَابُهَا يَحْتَمِلُ الصِّدْقَ وَالْكَذِبَ، إلاَّ إذَا كَانَ آيَةً أوْ حَدِيثًا. نَحْوُ: قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ مِنْ بَعْدِ نُوحٍ. (الإسراء/**17**). وقَالَ تَعَالَى: كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ * وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ * وَنَعْمَةٍ كَانُواْ فِيهَا فَاكِهِينَ * كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ. (الدخان/**25–28**)

لِمَاذَا :niçin, neden **نَحْوُ: لِمَاذَا أخَّرْتَ سَفَرَكَ؟ لِمَاذَا لَمْ تَحْضُرِ الاجْتِمَاعَ؟ لِمَاذَا تَظُنُّ السُّوءَ بِالنَّاسِ؟!**[11]

هَلْ :mı, mi **قَالَ اللهُ تَعَالَى: إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ؟ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنْتُم مُؤْمِنِينَ. (المائدة/112)، وَقَالَ تَعَالَى: قُل لاَ أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِى خَزَائِنُ اللَّهِ، وَلاَ أَعْلَمُ الْغَيْبَ، وَلاَ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ، إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ، قُلْ هَلْ يَسْتَوِى الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ، أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ. (الأنعام/50)**

أيٌّ :hangi, hangisi **قَالَ اللهُ تَعَالَى: إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ، وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا، وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ، إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ. (لقمان/34)**

أ :mı, mi **قَالَ اللهُ تَعَالَى: وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ! ءَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِى وَأُمِّىَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ ٱللَّهِ؟ (المائدة/116)، وَقَالَ تَعَالَى: أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لاَ يُفْتَنُونَ. (العنكبوت/2)**

***

[11] السؤال الأوّل والثاني للاستفهام، والسؤال الثالث للتوبيخ.

الدَّرْسُ السَّادِسَ عَشَرَ

ONALTINCI DERS

الأَدَوَاتُ (أَدَوَاتُ الجْرِّ)-05

EDATLAR-05

Bu derste de edatlara devam ediyoruz. Bu derste "**Cerr**" edatlarını inceleyeceğiz. Bunlar 14 tanedir; Sadece ismin başına gelirler *(fiilin başına asla gelmezler)* başına geldikleri ismi **mecrûr** okuturlar. Yani, kelimenin son sesi (İ) okunur.

5) أَدَوَاتُ الجْرِّ: Cerr edatları

وهي :şunlardır

مِنْ، إِلَى، فِي، عَلَى، عَنْ، حَتَّى، رُبَّ، الْبَاءُ (ب)، الْكَافُ (ك)، اللاَّمُ (ل)، وَاوُ الْقَسَمِ ، تَاءُ الْقَسَمِ، مُذْ، مُنْذُ.

أَمْثِلَةٌ:

* **مِنْ**: نحو: **مِنَ** الْمَهْدِ، **إلى** اللَّحْدِ. Beşikten mezara kadar

* **سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ. (الإسراء/1)**

Meâli:
Bir gece, kendisine bazı âyetlerimizi gösterelim diye kulunu Mescid-i Harâm'dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya götüren Allah eksikliklerden münezzehtir. O, gerçekten her şeyi işitmekte ve görmektedir.

***

* **إِلَى**: نحو: **إِلَى** اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. (هود/4)

Dönüşünüz yalnız Allah'adır. O, her şeye kadirdir.

* غَدًا سَأَذْهَبُ إِلَى إِسْطَنْبُول.. yarın İstanbul'a gideceğim.

سَوْفَ يُسَاقُ الْكَافِرُونَ إِلَى جَهَنَّمَ. **Çok ileride** kâfirler Cehenneme sevk edileceklerdir

* إِلَى أَيْنَ تَذْهَبُ؟ nereye gidiyorsun?

***

* فِي: نحو: إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ * وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. (النصر/2)

* وَقَعَ جُنْدِيٌّ أَسِيرًا فِي يَدِ الْعَدُوِّ. *(mantık farkı var!)* Bir asker düşmanın eline esir düştü

* شَعَرْتُ بِأَلَمًا فِي بَطْنِي. Karnımda bir acı nissettim

* قَضَيْتُ عُطْلَتِي فِي الْقَرْيَةِ. Tatilimi köyde geçirdim

* بَنَيْتُ هَذَا الْكُوخَ فِي ظَرْفِ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ. Bu kulübeyi üç gün zarfında kurdum

***

* عَلَى: نحو: خَتَمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ، وَعَلَى سَمْعِهِمْ، وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيم. (البقرة/7)

Meâli:
Allah onların kalplerinin **üstünü**, kulaklarının **üstünü** ve gözlerinin üstünü bir perde ile mühürlemiştir ve onlar için büyük bir işkence vardır.

* الْعِمَامَةُ مَا يُلَفُّ عَلَى الرَّأْسِ:

Amame, başın **üzerine** sarılan **bir şeydir.** *(buradaki **ma**. Mawsûledir!)*

* دَاهَمَ الشُّرْطِيُّ اللِّصَّ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ مِنهُ.

Polis hırsızın **üzerine** baskın düzenledi *(o gafil bulunduğu bir anda)*

* وَضَعَ أَحْمَدُ الْكِتَابَ عَلَى الْمَكْتَبَةِ. Ahmet kitabı masanın **üzerine** koydu

***

* عَنْ: نحو: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْه...

Ebu Hureyre'**den** (r) riwâyet olunur (**an** ile **min** arasında bülük fark var!)

* رَضِيَ اللهُ عَنْهُ. Allah ondan razı olsun

* قَضَيْتُ الدَّيْنَ عَنْ زَيْدٍ.

Zeydin borcunu ödedim. (Zey'**den** borcu ödedim) Burada mantık farkı var!

* عَفَوْتُ عَمَّنْ ظَلَمَنِي.

Bana zulüm edeni affettim. Cümlede mantık farkı vardır. (aslı **an**-**men**'dir. İdğam yapılmıştır)

***

* حَتَّى: نحو: مَكَثْتُ عِنْدَهُ حَتَّى آخِرِ النَّهَارِ. (حَتَّى فِي هَذِهِ الْجُمْلَةِ بِمَعْنَى إِلَى)

Onun yanında günün sonuna **kadar** oturdum.

* أَنْتَ فِي قَبضَتِي حَتَّى تَأْتِيَ بِالْبَيِّنَةِ. Delil getirinceye **kadar** sen benim avucumdasın

* بَقِيَ زَيْدٌ عِنْدِي حَتَّى غَرَبَتِ الشَّمْسُ. Güneş batıncaya **kadar** Zeyd yanımda kaldı

* لَنْ أُصَدِّقَكَ حَتَى تأتِيَ لِي بِدَلِيلٍ قَاطِعٍ.

Bana kesin bir delil getirinceye **kadar** sana **asla** inanmayacağım.

***

* رُبَّ: نحو: رُبَّ تَالٍ يَلْعَنُهُ الْقُرآنُ. **Nice** Kur'ân **tilâwet eden** var ki Kur'ân ona lânet eder.

* رُبَّ شَرٍّ فِيهِ خَيْرٌ. **Nice** şer vardır ki **içinde** hayır vardır.

* رُبَّ صَدِيقٍ يَنْقَلِبُ غَدًا عَدُوًّا. **Nice** **dost** vardır ki yarın **düşmana** dönüşür

* رُبَّ عَمَلٍ صَالِحٍ فِي الظَّاهِرِ فَاسِدٌ فِي الْحَقِيقَةِ.

Görünürde **nice** salih amel vardır ki hakikatte **fasittir** (kötüdür)

***

* الْبَاءُ (ب): نحو: بِسْمِ اللهِ. Allah'ın adı **ile**…

* كَتَبَتْ فَاطِمَةُ بِقَلَمِهَا. Fatma kendi kalemi ile yazdı

* مَازَالَ الْعَدُوُّ بِالْمِرْصَادِ. düşman **hâlâ** pusu**da** bekliyor. (burada **be** **fi** anlamındadır)

***

* كَافُ التَّشْبِيهِ: (ك): نحو: زَيْدٌ كَالْأَسَدِ. Zeyd arslan **gibi**dir. *(buradaki kâf benzetme edatıdır)*

***

* اللاَّمُ (ل): نحو: الْحَمْدُ لِلهِ. Allah'a hamd olsun. *(burada **lâm** için anlamındadır)*

* وَاوُ الْقَسَمِ: نحو: وَاللهِ. Allah'a yemin edterim

***

* تَاءُ الْقَسَمِ: نحو: تَاللهِ. Allah'a yemin edterim

***

* مُذْ: نحو: مَا رَأَيْتُهُ مُذْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ.

Cuma günün**den beri** onu görmedim. (buradaki mâ nafiyedir.)

* مُنْذُ: نحو: بَدَأَتْ مُفَاوَضَاتٌ بَيْنَ الطَّرَفَيْنِ مُنْذُ ثلاَثَةِ أَيَّامٍ.

İki taraf arasında üç gün**den beridir** *(siyasi)* pazarlıklar başladı

***

الدَّرْسُ السَّابِعَ عشَرَ

ONYEDİNCİ DERS

أدَوَاتٌ مُخْتَلِفَةٌ–06

ÇEŞİTLİ EDATLAR-05

Önceki derslerimizde Arapçada edat kategorilerini inceledik. Bunları:

1) Atıf Edatları (Bağlaçlar)
2) Cezm eden Şart Edatları
3) Cezm etmeyen Şart Edatları
4) Nasb Edatları
5) İstifham Edatları ve
6) Cerr Edatları olarak tasnif etmiş idik.

Bu dersimizde ise geriye kalan çeşitli edatları inceleyeceğiz.

6) أَدَوَاتُ النِّدَاءِ: Nida (çağrı) edatları

وهي اَرْبَعَةٌ: Bunlar 4 tanedir.

يا، أَيَا، أيْ، أ.

أمْثِلَةٌ: Örnekler

يَا: Ey **قَالَ اللّهُ تَعَالَى**: Allah (c) buyurdu

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِنْ ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا، إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ، إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ. (الحجرات/13)

Türkçesi:
«Ey insanlar! Gerçek şu ki; tanışasınız diye sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık; sizi Milletlere ve kabilelere ayırdık, Allah katında en değerli olanınız ise O'nun emir ve yasaklarına en fazla uyanınızdır. Allah her şeyi hakkıyla bilendir, her şeyden haberdardır.» Hucurat/13

أَيَا: Ey, hey **أُنْذِرُكَ أَيَا خَائِنَ الْوَطَنِ، إِنَّ النَاسَ سَيَسْحَقُونَكَ تَحْتَ أقْدَامِهِم!**

Cümlenin analitik açıklaması:

seni uyarıyorum:أُنْذِرُكَ

gerçek şu ki :إِنَّ

seni ezeceklerdir. :سَيَسْحَقُونَكَ

altında :تَحْتَ

ayaklarının :أقْدَامِهِمْ

Türkçe toplu anlamı:
«Ey vatan haini, seni uyarıyorum. Şu bir gerçek ki halk seni ayaklarının altında ezecektir.»

أَيْ :Ey, bre, أَيْ رَبِّ! أَتَضَرَّعُ إِلَيْكَ.

Türkçe anlamı:
«Ey Rabb'im! Sana yakarıyorum.»

Cümlenin analitik açıklaması:

Ey Rabb'im :أَيْ رَبِّ!

أَيْ nidâ edatıdır;

tazarru'da bulunuyorum; yalvarıyorum :أَتَضَرَّعُ

أَتَضَرَّعُ: Nefs-i mütekellim wahdehu *(tek başına konuşan kişiye ait)* muzari fiil) kipidir.

sana :إِلَيْكَ

إِلَيْكَ: harf-i cerr (إلى) ile kâf-i hitab'dan oluşan bir terkiptir.

أ :Ey, hey أ قَاتِلَ الأطْفَالِ، سَوْفَ تَذُوقُ أشَدَّ الْوَبالِ.

Cümlenin analitik açıklaması:

ey :أ

bebeklerin katili :قَاتِلَ الأطْفَالِ

قَاتِلَ münâdadır (çağrılandır). Mefûl'un-bih olduğu için mansubdur.

cek, cak (çok ileride) demektir:سَوفَ

Türk insanının bu edatı kavraması çok zordur. Siz anlamaya çalışınız. Uzak gelecek için muzari' fiilden önce kullanılır. Yakın gelecek içinse (س) kullanılır.

تَذُوقُ: tadacaksın.

تَذُوقُ: ذَاقَ filinin muzariidir. Tada (caksın) demetir.

أَشَدَّ: en şiddetlisini

أَشَدَّ: ism-i tafdil'dir. "***daha şiddetli***" demektir.

الْوَبالِ: vebalin (en şiddetlisini; sonun kötü olacak).

الْوَبالِ: sıkıntı, şiddet ve kötü son demektir.

----

7) نُونُ التَّوْكِيدِ: Te'kid nunu *(anlamı güçlendiren nun)*

وَهِيَ نَوعَانِ: iki çeşittir

* **نُونُ التَّوْكِيدِ الخَفِيفَةُ (وَهِيَ سَاكِنَةٌ)،** hafif olan nun-i te'kid (sakindir)

* **ونُونُ التَّوْكِيدِ الْمُشَدَّدَةُ (وَهِيَ مَفْتُحَةٌ).** Şeddeli olan nun-i te'kid ise (meftuhtur)

أَمْثِلَةٌ: Örnekler

* **مِثَالٌ لِنُونِ التَّوْكِيدِ الخَفِيفَةِ:** nun-i te'kid'e örnek **hafif olan**

قَوْلُهُ تَعَالَى: Allah Teâlâ'nın şu sözünde olduğu gibi

كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ، لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ. (العلق:/15)؛

Türkçe toplu anlamı:
«Hayır asla! Eğer vazgeçmezse mutlaka onu **perçeminden yakalayıp sürükleriz**!.»

وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: bu da (**hafif olan** nun-i te'kid'e) ayrı bir örnek

لاَ تَأْكُلَنْ!: sakın yeme!

* **مِثَالٌ لِنُونِ التَّوْكِيدِ الْمُشَدَّدَةِ:** nun-i te'kid'e örnek **şeddeli olan**

قَوْلُهُ تَعَالَى: Allah buyurdu

وَيَجْعَلُونَ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ، تَاللَّهِ **لَتُسْأَلُنَّ** عَمَّا كُنتُمْ تَفْتَرُونَ. (النحل/**56**)

Türkçe toplu anlamı:
«Onlar, kendilerine rızık olarak verdiklerimizden, içyüzünü bilmedikleri putlara da bir pay çıkarırlar. **Allah'a yemin olsun ki** böyle kendi uydurduğunuz putlardan dolayı **mutlaka sorguya çekileceksiniz**. »

وَقَالَ تَعَالَى: ve yine Allah buyurdu:

لَا **تَحْسَبَنَّ** الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا، وَيُحِبُّونَ أَنْ يُحْمَدُوا بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا، فَلَا **تَحْسَبَنَّهُمْ** بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

Türkçe toplu anlamı:
«**Sanma** ki yaptıklarından memnun olanlar, yapmadıklarıyla övülmekten hoşlananlar, evet, **sanma** ki onlar azaptan kurtulacaklardır! Onlar için acı veren bir işkence vardır. »

وَهَذَا مِثَالٌ آخَرُ: Bu da (**şeddeli olan** nun-i te'kid'e) başka bir örnek

لاَ **تأْكُلَنَّ** مِنْ هَذَا الطَّعامِ، لأَنَّ فِيهِ سُمٌّ قَاتِلٌ.

Bu yemekten **sakın ha** yeme! Çünkü içinde öldürücü bir zehir var.

----

8) **قَدْ**: "**Qad**" Arapçada önemli bir edattır. İki türlü anlam ifade eder.

* إذَا تَقَدَّمَتْ عَلىَ الفِعْلِ الْمَاضِي، أفَادَتْ التَّحْقِيقَ والتَّأْكِيدَ.

Mazi fiilin başına geldiği zaman ona pekiştirici ve güçlendirici bir anlam kazandırır.

كَمَا فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: Allah Teâlâ'nın şu sözünde olduğu gibi

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا، وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ، وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا، إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ. (المجادلة/1)

Türkçe toplu anlamı:
«Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işit**miş bulunmaktadır**.» (mazi fiilin başında geldiği için kesinlik ifade ediyor.)

وكَقَوْلِ الْمُؤَذِّنِ: aynı zamanda müezzinin şu sözü gibi

قَدْ قَامَتِ الصلاةُ. namaz fiilen ikame edilmiştir (başlatılmıştır)

*** إذَا تَقَدَّمَتْ (قَدْ) عَلَى الفِعْلِ الْمُضَارِعِ، أفَادَتْ التَّقْلِلَ والتَّشْكِكَ.**

Qad, muzari' fiilin başına geldiği zaman olabilirlik veya kuşku ifade eder. Örnek:

قَدْ يَصْدُقُ الْكَذُوبُ. yalancı da (bazen) doğru söyleyebilir

Qad, muzari' fiilin başına geldiği zaman, nadiren kesinlik de ifade eder. Örnek:

لاَ تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُم بَعْضًا، قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا، فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. (النور/63)

Türkçe toplu anlamı:
«Resulün çağrısını aranızda, birinizin diğerini çağırması gibi görmeyin. Aranızdan gizlice sıvışıp gidenleri **Allah elbette bilir**. Onun emrine aykırı davrananlar başlarına ya bir belânın gelmesinden yahut can yakan bir cezaya çarpılmaktan korksunlar!»

***

الدَّرْسُ الثَّامِنَ عَشَرَ

ONSEKİZİNCİ DERS

الحَرَكَاتُ الإِعْرَابِيَّةُ

İ’RÂB HAREKELERİ

Arapça yazıda kelimenin son harfinin sesi oldukça önemli bir konudur. Bu sesi belirlemek için doğrudan ve dolaylı olarak onlarca kural konmuştur. Bu, Arapça gramerinin en temel konusudur. İ’râb disiplini bunu inceler. Bu disiplin aynı zamanda Arapça gramer kurallarının tamamı için ad olarak kullanılır ve **ilmu’l-İ’râb** عِلْمُ الإِعْرَاب olarak ifade edilir.

Dünya dilleri arasında İ’râb sadece Arapçaya özgü bir bilim dalıdır. Lâtin ve Alman dillerinin de Arapça’ya benzer İ’râb kuralları olduğu söylenmektedir.[12] Fakat Arapçadaki İ’râb kadar ayrıntılı değildir.

İ‘râb إِعْرَاب, Arap dil gramerinin önemli kavramlarından biridir. Bu kavram için çeşitli tarifler yapılmıştır. Bu tariflerden biri şöyledir:

الإِعْرَابُ هُوَ الْحَرَكَةُ الَّتِي تَظْهَرُ عَلَى آخِرِ الاسْمِ الْمُتَمَكِّنِ، أَوِ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ بِسَبَبِ الْعَامِلِ، وَالاسْمُ الْمُتَمَكِّنُ هُوَ الاسْمُ غَيْرُ الْمَبْنِيِّ.

« **İ‘râb**: Mütemekkin *(yani bütün harekeleri kabul edebilen)* ismin ve muzari fiilin son harfi üzerinde *(âmil sebebiyle)* zuhur eden harekedir. Mütemekkin isim, mebni olmayan isim demektir.»

Başka bir tarif de şöyledir:

الإِعْرَابُ: هُوَ تَغْيِيرٌ فِي آخِرِ الْكَلِمَةِ حَسْبَ مَوْقِعِهَا فِي الْجُمْلَةِ.

«Kelimenin cümle içindeki konumuna göre uğradığı değişimlere **İ‘râb** إِعْرَاب denir.»

Daha açık bir ifade ile şöyle de tarif edebiliriz: Arapça her kelimenin son harfine ses kazandırmak için özel bir sembol kullanmaya **İ‘râb** إِعْرَاب denir. Bu semboller dört tanedir: (**Fetha** فَتْحَة), (**Damme** ضَمَّة), (**Kesre** كَسْرَة) ve (**Sükûn** سُكُون)

Fetha فَتْحَة adındaki sembol, harfin üzerine konan şu küçük eğik çizgidir: (ـَ); üzerinde bulunduğu harfe (**e**) sesini verir.

Damme ضَمَّة, harfin üzerine konan (و) şeklindeki şu küçük semboldür: (ـُ); üzerinde bulunduğu harfe (**u**) sesini verir.

---

[12] Dr. Mehmet Sıdık Özalp, Arap Dilinde İ’râb Olgusu, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 28 (2019/1) S.204

Kesre كَسْرَة, adındaki sembol, harfin altına konan şu küçük eğik çizgidir: (ـِ) altında bulunduğu harfe (**i**) sesini verir.

Sükûn سُكُون, harekenin hazfine *(yani yok sayılmasına)* denir. Harfin üstünde **fetha** ve **damme**, altında da **kesre** yoksa bu harf sakindir, sessizdir. Bu duruma *(gramer dilinde)* **sükûn** denir. Buna işaret olmak üzere harfin üstüne şöyle (ـْ) çok küçük bir halka konur.

Arapçada *(**isim**, **fiil** ve **edat** diye)* başlıca üç kategori olarak sınıflandırılmış olan **kelime** grupları arasında İ'râb, *büyük ölçüde **isimle** ilgilidir*. Çünkü mâzi fiil ve bütün edatlar **mebni**'مَبنِي dirler. Yani son harflerinin sesi hiç değişmez. İsimlerin çoğu ise **mu'rab**'مُعْرَب dir. Yani son harflerinin sesi değişebilir. **mu'rab**'مُعْرَب ile **mebni**'مَبنِي, birbirinin zıddı (karşıtı)dırlar.

Harflerinin son sesi değişken olan (**mu'rab**'مُعْرَب) kelimenin;

1. aşağıda, دَرْسَ örneğinde olduğu gibi; eğer son harfinin üzerinde **fetha** bulunuyorsa, bu kelimenin gramatik durumuna (**mansub مَنْصُوب**) denir. Örnek: كَتَبَ زَيْدٌ الدَّرْسَ Zeyd dersini yazdı. Bu örnekte (الدَّرْسَ) kelimesi *(mefûl'un-bih olduğu için)* **mansuptur**, nasbı fetha iledir.

2. aşağıda دَرْسُ örneğinde olduğu gibi; eğer son harfinin üzerinde **damme** bulunuyorsa, bu kelimenin gramatik durumuna (**merfu' مَرْفُوع**) denir. Örnek: اِنْتَهَى الدَّرْسُ ders bitti. Bu örnekte (الدَّرْسُ) kelimesi *(fail olduğu için)* **merfu**'dur, ref'i damme iledir.

3. aşağıda دَرْسِ örneğinde olduğu gibi; eğer son harfinin altında **kesre** bulunuyorsa, bu kelimenin gramatik durumuna (**mecrûr مَجْرُور**) denir. Örnek: اِهْتَمَّ زَيْدٌ بِالدَّرْسِ Zeyd dersine önem verdi. Bu örnekte (الدَّرْسِ) kelimesi *(ba-i carrenin etkisiyle)* **mecrurdur**, cerri kesre iledir.

***

Cümlenin en sonunda yer alan kelimenin son harfinden başka öbür kelimelerin hiçbir harfi, "**mansub**", "**merfu**'" ve "**mecrur**" diye nitelenmez. Bunlara; "**meftuh**", "**madmum**" ve "**meksur**" denir. Ancak herhangi bir âmilin etkisiyle sonu değişen kelimeler varsa *(cümlenin içinde bile yer alsalar)* "**mansub**", "**merfu**'" ve "**mecrur**" olarak nitelenirler. Örneğin, aşağıdaki cümlede yer alan (الْقُرْآنُ) kelimesi, *ortada yer almasına rağmen* **merfu**'dur. Çünkü fâiliyyet onun için bir âmildir. Keza; (عِنْدِ) kelimesi de **mecrurdur**. Çünkü âmil olarak (مِنْ) onu etkilemiş. cerr etmiştir.

ÖRNEKLER:

Örnek-01

نَزَلَ الْقُرْآنُ مِنْ عِنْدِ اللهِ.

"***Kur'ân Allah katından indi***." Anlamındaki bu cümle bir fiil cümlesidir. Çünkü fiille başlamıştır. Sonunda bulunan "lafza-i celâl", *(muzafun ileyh olduğu için)* **mecrurdur**; âmili izâfedir, cerri kesre iledir. Ondan önceki kelimeleri oluşturan harflerin bütün harekeleri; "**meftuh**", "**madmum**" ve "**meksur**" olarak nitelenir.

YUKARIDAKİ CÜMLENİN GRAMATİK TAHLİLİ:

* نَزَلَ kelimesi bir fi'li mâzîdir ve fetha üzere mebnidir. Bu kural, bütün mazi fiiller için söz konusudur. "**el-Kur'ân'u**" onun failidir ve **merfu**'dur.

* اَلْقُرْآنُ kelimesi bir isimdir. Kelimenin başında bulunan (ق) harfi **madmumdur**; Sonraki (ر) harfi **sakindir**; Sonraki (آ) harfi **meftuhtur**; En sondaki (ن) harfi **merfu'dur**, ref'i damme iledir.

* مِنْ harf- cerr'dir; muzaftır, (م) **meksurdur**, (ن) **sakindir**; "**min**" bir âmil olarak (عِنْدِ) kelimesini cerr etmiştir. Cerri kesre iledir.

***

Örnek-02

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ.

"***Muhammed Allah'ın elçisidir***" Anlamındaki bu cümle bir isim cümlesidir. Cümlenin başında bulunan (مُحَمَّدٌ) isimdir, *(mübteda olduğu için)* **merfu'dur**; âmili iptidâdır, ref'i tenwinli damme iledir.

رَسُولُ kelimesi de isimdir ve mübtedanın haberidir (yüklemidir). O da -*ortada yer almasına rağmen*- **merfu'dur.** Muzaf olduğu içn tenwin almamıştır. Çünkü muzaf murreftir. Tenvin ise nikirenin özelliklerindendir.

"lafza-i celâl", *(muzafun ileyh olduğu için)* **mecrurdur**, âmili izâfedir, cerri kesre iledir.

***

Örnek-03

إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا. (الحجرات/6)

"***Sapkın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.***" Anlamındaki bu âyet-i kerime bir şart cümlesidir. Cümlenin başında bulunan (إِنْ), şart edatıdır ve **sakindir**. Bunun âmili aranmaz. Çünkü şart edatı olduğu açıktır.

جَاءَ kelimesi fi'li mazidir, "فِعْلُ الشَّرْط"tır. Cezm mahallinde fetha üzere mebnidir *(son harfinin harekesi hiçbir zaman değişmez)*. Bu kural bütün mazi fiiller için söz konusudur.

كُمْ Zamir-i muttasıldır *(bitişik zamirdir)*, Nasb mahallinde **sükûn** üzere mebnidir. ***Mukaddem*** mefûl'ün−bihi'dir.

فَاسِقٌ ***muahhar*** *(tehir edilmiş)* faildir, damme ile **merfu'dur**.

بِنَبَإٍ terkibinin başındaki (ب) cerr edatıdır. Nebe' نَبَأ isimdir, (ب)'nin etkisiyle **mecrurdur**. Cerri kesre iledir.

فَ Cevabiyedir; Şartın cevabıdır. **Meftuhtur**.

تَبَيَّنُوا "Tebeyyene" fiilinden türetilmiş emir kipidir. "جَزَاءُ الشَّرْط"tır. Fiilin sonundaki (ن)'un hazfi nedeniyle mebnidir.

Fiilin sonundaki (و); Zamir-i muttasıldır *(bitişik zamirdir)*, ref' mahallindedir (yani **merfu'dur**) çünkü faildir ve mebnidir.

***

الدَّرْسُ التَّاسِعَ عَشَرَ

ONDOKUZUNCU DERS

الكَلِمَةُ وَأقْسَامُهَا

KELİME VE ÇEŞİTLERİ

تَعرِيفٌ بَسِيطٌ لِلْكَلِمَةِ: Kelimenin basit (sıradan) bir tanımı

Not: bu cümledeki söz dizimi Türk dil mantığına aykırıdır. Kırık anlamı şöyledir:

تَعرِيفٌ: bir tanım

بَسِيطٌ: basit, sıradan

لِلْكَلِمَةِ: kelime için

Kelimenin (*âmiyâne*) tanımının ayrıntılı anlamı şudur:

الكَلِمَةُ صَوْتٌ، يُطْلَقُ مِنَ الْفَمِ بِقَصْدٍ وَ وَعْيٍ، لَهُ مَعْنًى.

Kelime bir sestir, ağızdan bir kasıtla ve bir bilinçle çıkarılır, bir anlamı vardır.

***

التَّعْرِيفُ الْعِلْمِيُّ لِلْكَلِمَةِ: kelimenin bilimsel tanımı

Kelimenin (*bilimsel*) tanımının ayrıntılı anlamı şudur:

الكَلِمَةُ لَفظٌ مُفْرَدٌ مَوضُوعٌ لِمَعْنًى مَقْصُودٍ:

Kelime ağızdan fırlatılmış *(anlamı çoğul bile olsa)* tekil bir (yapıdır); amaçlanmış bir anlam için konmuştur.

الكَلِمَةُ عُنصُرٌ أسَاسِيٌّ لِبنَاءِ الجملة: Cümlenin kurulması için kelime temel bir unsurdur.

لأنَّ الْكَلِمَةَ وَحْدَهَا قَدْ لاَ تَفِي بِالْغَرَضِ: Çünkü kelime yalnız başına amacı ifa etmeyebilir

لِذَا، يَحْتَاجُ الْمُتَحَدِّثُ إلَى إنْشاءِ كلامٍ مُفِيدٍ:

onun için konuşan kişi, müfid (hüküm içeren) bir cümle kurmaya ihtiyaç duyar.

لِلْكَلِمَةِ ثَلاَثَةُ أنْوَعٍ: kelimenin üç türü vardır.

1. الاسْمُ: **İsim**

Kelimenin üç türünden biri **isimdir**; çok çeşitleri vardır. İleride inceleneceklerdir.

* أمْثِلَةٌ لِلْكَلِمَاتِ مِنَ الأسْماءِ الْمُفْرَدَةِ: tekil isimlerden kelimelere örnekler

الجَبَلُ: dağ، جَبَلٌ bir dağ؛ الجَمَلُ: deve، جَمَلٌ bir deve؛ السَّمَاءُ: gök، سَماءٌ bir gök؛ البَحْرُ: deniz، بَحْرٌ bir deniz؛ البُحَيْرَةُ: göl، بُحَيْرَةٌ bir göl؛ الشَّجَرَةُ ağaç؛ شَجَرَةٌ bir ağaç...

* أمْثِلَةٌ لِلْكَلِمَاتِ مِنَ الأسْماءِ عَلَى صِيغَةِ الجَمْعِ: Çoğul isimlerden kelimelere örnekler

ألوانٌ renkler؛ سِنِينَ yıllar؛ أعْوَامٌ yıllar؛ جِبَالٌ dağlar؛ مُقَاتِلُونَ savaşçılar؛ أدَوَاتٌ araçlar؛ أنْفَاقٌ tüneller؛ مُبَارَيَاتٌ yarışlar؛ مَسَاكِينُ zavallılar؛ لُصُوصٌ haramiler, haydutlar, hırsızlar؛ غُرَفٌ odalar...

2. الفعل: **fiil**

Kelimenin üç türünden ikincisi **fiildir**; çok çeşitleri vardır. İleride inceleneceklerdir.

* أمْثِلَةٌ لِلْكَلِمَاتِ الْمُفْرَدَةِ مِنَ الأفْعالِ: **müfred** kelimelerden *(tekil fiillerden)* örnekler

✓ أمْثِلَةٌ مِنَ الثُّلاثِيِّ الْمُجَرَّدِ: üç harfli kök fiilden örnekler

نَقَلَ – يَنْقُلُ nakletti – naklediyor؛ رَجَعَ – يَرْجِعُ geri döndü – geri dönüyor؛ بَلَعَ – يَبْلَعُ yuttu - yutuyor؛ سَمِعَ – يَسْمَعُ işitti – işitiyor؛ ضَعُفَ – يَضْعُفُ zayıfladı –zayıflıyor؛ وَرِثَ – يَرِثُ miras aldı – miras alıyor...

✓ أمْثِلَةٌ مِنَ الثُّلاثِيِّ الْمَزيدِ فِيهِ بحرفٍ واحدٍ: üç harfli kök fiile *(bir harf ilaveli)* örnekler:

أجْبَرَ – يُجْبِرُ zorladı – zorluyor؛ صَدَّقَ – يُصَدِّقُ doğruladı – doğruluyor؛ جَادَلَ – يُجَادِلُ tartıştı – tartışıyor

✓ أمْثِلَةٌ مِنَ الثُّلاثِيِّ الْمَزيدِ فِيهِ بِحَرْفَيْنِ: üç harfli kök fiile *(iki harf ilaveli)* örnekler

انْفَتَحَ – يَنْفَتِحُ açıldı – açılıyor؛ اقْتَبَسَ – يقتبسُ alıntıladı – alıntılıyor؛ تَنَازَلَ – يَتَنَازَل hakkından vazgeçti – hakkından vazgeçiyor؛ تَصَدَّقَ – يَتَصَدَّقُ sadaka verdi- sadaka veriyor؛ اصْفَرَّ – يَصْفَرُّ sarardı – sararıyor…

✓ أمْثِلَةٌ مِنَ الثُّلاَثِيّ الْمَزِيدِ فيه بِثَلاَثَةِ أحْرُفٍ: üç harfli kök fiile *(üç harf ilaveli)* örnekler

اسْتَغْفَرَ – يَسْتَغْفِرُ mağfiret diledi – mağfiret diliyor

3. الحَرْفُ (الأدَاةُ) edat

* **أمْثِلَةٌ لِلْكَلِمَاتِ مِنَ الأَدَوَاتِ** kelime gruplarından edatlara örnekler

حُرُوفُ الْمَعَانِي yani; anlam ifade eden harfler (Edatlar):

Bağlaçlar; Cezm eden Şart Edatları, Cezm etmeyen Şart Edatları, Nasb Edatları, İstifham Edatları, Cerr Edatları ve nida edatlarının her biri birer kelime sayılır. Ancak حُرُوفُ الْمَبَانِي yani alfabe harfleri kelime sayılmazlar.

"Korudu" anlamındaki وَقَى fiilinden türetilmiş olan ve tek harften ibaret bulunan ***"koru"*** anlamındaki: (قِ) emir kipi de bir kelimedir.

Aynı zamanda; **"durdu"** anlamındaki وَقَفَ fiilinden türetilmiş olan ve iki harften ibaret bulunan **"dur"** anlamındaki: (قِفْ) emir kipi de yine bir kelimedir.

لِلْكَلِمَةِ أقسامٌ عديدةٌ. منها ما هو اسْمٌ مُذكَّرٌ، نحو: سِكِّينٌ، ومنها ما هو اسْمٌ مُؤَنَّثٌ، نحو: مِلْعَقَةٌ؛ ومنها ما هو فِعْلٌ صَحيحٌ، نحو: قَطَعَ، ومنها ما هو فِعلٌ مُعتلٌّ، نحو: رَضِيَ؛ ومنها ما هو مَبْنِيٌّ، نحو: أَخَذَ، ومنها ما هو مُعْرَبٌ، نحو: يَأْخُذُ؛ ومنها ما هو اسْمٌ مُعَرَّفٌ، نحو: الْقِيَامُ، أوْ اسْمٌ نَكِرَةٌ، نحو: قِيَامٌ؛ ومنها ما هو عَلَمٌ، نحو: خَالِدٌ، وفَاطِمَةُ…

***

الدَّرْسُ العِشْرُونَ

YİRMİNCİ DERS

الكَلِمَةُ وَالجُمْلَةُ

KELİME VE CÜMLE

تَعَلَّمْنَا فِي الدَّرْسِ السَّابِقِ أنَّ الْكَلِمَةَ ثلاثةُ أنْوَاعٍ.
Geçen dersimizde kelimenin üç çeşit olduğunu **öğrendik**.

فهي : إمَّا **اسْمٌ**، نحو : مَسْجِدٌ: "**mescid**" gibi; o ya isimdir **şöyle ki**;
أوْ **فعلٌ**، نحو: دَخَلَ: "**girdi**" gibi ya fiildir
أوْ **حَرْفٌ** نحو: إلَى: "**...'e, a, ye, ya**" gibi ya da edattır

والْكَلِمَةُ فِي الْجُمْلَةِ **كَاللَّبِنَةِ** فِي الْبِنَاءِ:
Cümlenin içinde kelime, binadaki (**kerpiç, tuğla, briket**) gibidir .

تَتَكَوَّنُ الْكَلِمَةُ مِنَ الْحُرُوفِ: kelime harflerden **oluşur**.
كَجَبَلٍ مَثَلاً: meselâ "**dağ**" gibi

قَدْ تَكَوَّنَتْ هَذِهِ الْكَلِمَةُ مِنْ ثَلاَثَةِ أحْرُفٍ. وَهِيَ: **الْجِيمُ**، وَ**الْبَاءُ** و**اللاَّمُ**.
Bu kelime üç harften oluş**muştur**. Bunlar: **Cim**, **ba'** ve **lâm**'dır.

أمَّا الْجُمْلَةُ: cümleye gelince
فَإِنَّهَا **تَتَكَوَّنُ** مِنْ كَلِمَاتٍ عَدِيدَةٍ: o, birçok kelimeden **oluşur** ***(kesin bilgi şudur ki)***

الكَلاَمُ يُوصَفُ **بِالْجُمْلَةِ الْمُفِيدَةِ**: kelâm: "**cümle-i müfide**" olarak nitelenir.

و"**الْجُمْلَةُ الْمُفِيدَةُ**" هِيَ الَّتِي تُفِيدُ حُكْمًا صَرِيحًا:

"**cümle-i müfide**" ise Sarih (açık) bir hüküm ifade edendir.

وأقلُّ **مُكَوِّنَاتِهَا** كَلِمَتَانِ: en azı iki kelimedir **onu** **(cümleyi)** **oluşturan** **(unsur)ların**

Not: yukarıdaki cümle ve tercümesi arasında büyük bir mantık farkı vardır! Anlatılmak istenen şudur: "***cümleyi oluşturan unsurlar en az iki kelimedir.***"

وَ**قَدْ** تَكُونُ إِحْدَى هَاتَيْنِ الْكَلِمَتَيْنِ **مُضْمَرَةً**:

Bu iki kelimeden biri **mudmar** (gizli) de **olabilir**.

نحو: "**قِفْ!**": gibi "**dur!**"

إنَّ هَذِهِ الجُمْلَةَ مُفِيدَةٌ، وَ**مُرَكَّبَةٌ** مِنَ الْفِعْلِ وَفَاعِلِه (**المُضْمَرِ**: **أنتَ**)

Bu cümle bir "cümle-i müfide"dir; **mudmar** *(gizlenmiş)* bir fail (**sen**) ve onun fiilinden **kompoze edilmiştir**.

الجُمْلَةُ إِمَّا اسْمِيَّةٌ، أو فِعْلِيَّةٌ:

Cümle ya ismiyyedir *(isim cümlesidir)*, veya fi'liyyedir *(fiil cümlesidir)*.

الجُمْلَةُ الاسْمِيَّةُ تَبْدَأُ بِالاسْمِ: cümle-i ismiyye *(yani isim cümlesi)* isimle başlar

نحو: مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللهِ: misal: Muhammed Allah'ın elçisidir.

الجُمْلَةُ الفِعْلِيَّةُ تَبْدَأُ بِالْفِعْلِ: cümle-i fi'liyye *(yani fiil cümlesi)* ise fiille başlar

نحو: بَلَّغَ مُحَمَّدٌ رِسَالَةَ اللهِ: misal: Muhammed Allah'ın mesajını iletti

قَدْ تَتَأَلَّفُ الجُمْلَةُ مِنْ اسْمَيْنِ **فَحَسْبُ**: Cümle **yalnızca** iki isimden **de** olu**şabilir**

نحو: مُحَمَّدٌ رَسُولٌ: misal: Muhammed bir elçidir.

و**قَدْ** تَتَأَلَّفُ مِنْ اسْمٍ وفِعلٍ: (cümle) bir isim ve fiilden **de** olu**şabilir**

نحو: مُحَمَّدٌ بَلَّغَ: misal: Muhammed tebliğ etti.

الجُمْلَةُ الْمَذْكُورَةُ أَيْضًا اسْمِيَّةٌ: mezkur *(yukarıda geçen)* cümle **de** ismiyyedir *(isim cümlesidir)*.

لأنَّها مَبْدُوئَةٌ بِالاسْمِ، وإنْ كَانَ جُزْؤُهَا الثَّانِي فِعْلاً:

Çünkü o *(cümle)*, isimle başlatılmıştır; ikinci bölümü fiil olsa da…

عَلَيْنَا إذًا أنْ نُعَزِّزَ وَنُطَوِّرَ مَعْرِفَتَنَا حَوْلَ مَسْأَلَةِ الجُمْلَةِ.

Öyle ise cümle konusu hakkındaki bilgimizi güçlendir**meliyiz** ve geliştir**meliyiz**.

لأَنَّ الْكَلاَمَ الْمُفِيدَ لَهُ أهَمِّيَّةٌ كَبِيرَةٌ **فِي التَّعْبِيرِ عَنِ النَّفْسِ**.

Çünkü *(kişinin)* **kendini ifade etmesinde** “kelâm-ı müfidin” önemi büyüktür.

***

الدَّرْسُ الْحَادِي والعِشْرُون

YİRMİBİRİNCİ DERS

خَصَائِصُ بَعْضِ الحُرُوفِ

BAZI HARFLERİN ÖZELLİKLERİ

إنَّ الْحُرُوفَ (فِي اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ) لَهَا خَصَائِصُ، يَجِبُ مَعْرِفَتُهَا عَلَى طَالِبِ الْعِلْمِ.

Arapçada kelimenin *(birtakım)* hususiyetleri vardır ki ilim talep eden kimsenin bunları bilmesi şarttır.

تَعَلَّمْنَا فِي الدَّرْسِ السَّابِقِ أنَّ الْكَلِمَةَ تَتَأَلَّفُ مِنَ الحُرُوفِ.

Geçen dersimizde kelimenin harflerden oluştuğunu **öğrendik**.

وَلِكُلِّ حَرْفٍ خُصُوصِيَّاتٌ يَتَمَيَّزُ بِهَا.

Her harfin ise ayrıcalık kazandığı hususiyetler (özellikler) vardır.

مِن هَذِهِ الْخُصُوصِيَّاتِ **أَنَّهُ**: لِكُلِّ حَرْفٍ مَخْرَجٌ عَبْرَ الْفَمِ وَالْقَصَبَةِ الْهَوَائِيَّةِ.

Bu özellikler**den biri** (**şudur ki**); ağzın veya nefes borusunun belli bir noktasında her harfin bir çıkış yeri vardır.

وَهِيَ سَبْعَةَ عَشَرَ مَخْرَجًا **بِحَسَبِ مَا قَالَهُ** الإمامُ الْجَزَرِيُّ:

İmam el-Cezeri'nin[13] **ifadesine göre** **bunlar** on yedi mahreçtir.

وَهَذَا قَوْلُ الْجَزَرِيّ فِي الْبَيْتِ التَّاسِعِ مِنْ مَنْظُومَتِهِ:

İşte manzumesinin dokuzuncu beytinde **el-Cezeri**'nin söylediği söz:

"مَخَارِجُ الْحُرُوفِ سَبْعَةَ عَشَرْ * عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنِ اخْتَبَرْ"[14]

Açıklaması:
"Harflerin mahreçleri onyedidir * Bundan haberdar olan (ilim ehlinin) tercihine göre"

يَجِبُ عَلَى النَّاطِقِ **أَنْ يَتَلَفَّظَ** الْحَرْفَ وَفْقًا لِمَخْرَجِهِ.

Konuşanın, mahrecine *(çıkış noktasına uygun olarak)* harfi **telâffuz etmesi** vaciptir *(şarttır, gereklidir.)*

---

[13] Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Alî b. Yûsuf el-Cezerî (ö. 833/1429)

[14] وهذا معنى البيت: إنَّ مخارجَ الحروف سبعة عشر مخرجًا على حسبِ اختيار من اختبر ذلك مِن أهل العِلم والمعرفة.
نظم الجزريُّ هذه المنظومةَ من بحر الرجز، وأوزانه: مستفعِلن + مستفعِلن + مستفعِلن. ومفتاحه الشعري: في أبحُرِ الأرجاز بحرٌ يَسهُلُ

هَذَا الْوُجوبُ يَتَأَكَّدُ خَاصَّةً إذَا هُوَ يَتْلُو الْقُرْآنَ.

Özellikle o Kur'ân tilâwet ediyorsa bu vücûb *(bu gereklilik)* çok daha **önem kazanır.**

وَمِنْ خُصُوصِيَّاتِ الْحُرُوفِ أنَّ ثَلاثَةً مِنْهَا تُسَمَّى: "حُرُوف الْعِلَّةِ"

Harflerin özelliklerinden biri de onlardan üç tanesi **"illet harfleri"** diye isimlendirilir.

وَهِيَ: الألِفُ (أ)، وَالْوَاوُ (و)، وَالْيَاءُ (ي).

Bunlar: "elif (أ)", "waw (و)" ve "ye (ي)"dir.

يَمْتَدُّ الصَّوتُ عِنْدَ النُّطْقِ بِهَذِهِ الْحُرُوفِ.. Bu harfleri telâffuz ederken ses **uzar.**

يَمْتَدُّ الصَّوْتُ عِنْدَ النُّطْقِ بِالأَلِفِ (أ) قَدْرَ ضِعْفَيْنِ لِصَوْتِ الْفَتْحَةِ (ـَ)؛

Elif'i telâffuz ederken ses, fethanın (ـَ)'nın **iki katı kadar** uzar.

وَيَمْتَدُّ الصَّوْتُ عِنْدَ النُّطْقِ بِالْوَاوِ (و) قَدْرَ ضِعْفَيْنِ لِصَوْتِ الْضَّمَّةِ (ـُ)؛

Waw'ı telâffuz ederken ses, dammenin (ـُ) iki katı kadar uzar.

وَيَمْتَدُّ الصَّوْتُ عِنْدَ النُّطْقِ بِالْيَاءِ (ي) قَدْرَ ضِعْفَيْنِ لِصَوْتِ الْكَسْرَةِ (ـِ)؛

Ya'ı telâffuz ederken ses, kesrenin (ـِ) iki katı kadar uzar.

كَلِمَةُ الْعِلَّةِ تَأْتِي بِمَعْنَى الْمَرَضِ وَبِمَعْنَى السَّبَبِ.

İllet kelimesi hastalık anlamına ve sebep anlamına da gelir.

تَتَغَيَّرُ الصَوْتُ فِي الْكَلِمَةِ بِسَبَبِ حَرْفِ الْعِلَّةِ.

Kelimede ses, illet harfi sebebiyle değişir.

ÖRNEKLER;

أمْثِلَةٌ:

*كَلِمَةُ (قَالَ)، فِي جُمْلَةِ: قَالَ كَامِلٌ؛ أصْلُهَا: (قَوَلَ).

قَالَ كَامِلٌ *(Kâmil dedi)* cümlesindeki (قَالَ)'nin aslı: (قَوَلَ)'dir.

قُلِبَتِ الْوَاوُ الَّتِي فِي (قَوَلَ) ألِفًا، بِسَبَبِ تَحَرُّكِهَا وَكَوْنِ مَا قَبْلَهَا مَفْتُوحًا، فصَارَتْ: (قَالَ).

(قَوَلَ) deki **waw** *(müteharrik olduğu ve bir önceki harf meftuh olduğu için)* **elif**’e dönüştürülmüştür. Bu yüzden (قَوَلَ), kelimesi (قَالَ) şeklini almıştır.

Aynı şekilde;

*كَلِمَةُ (جَاءَ)، فِي جُمْلَةِ: جَاءَ خَلِيلٌ؛ أَصْلُهَا: (جَيَءَ).

جَاءَ خَلِيلٌ *(Halil geldi)* cümlesindeki (**جَاءَ**)’nin aslı: (**جَيَءَ**)’dir.

قُلِبَتِ الْيَاءُ الَّتِي فِي (جَيَءَ) أَلِفًا، بِسَبَبِ تَحَرُّكِهَا وَكَوْنِ مَا قَبْلَهَا مَفْتُوحًا، فصَارَتْ: (جَاءَ).

(جَيَءَ) deki **ya** *(müteharrik olduğu ve bir önceki harf meftuh olduğu için)* **elif**’e dönüştürülmüştür. Bu yüzden (جَيَءَ), kelimesi (جَاءَ) şeklini almıştır.

Aynı şekilde;

*كَلِمَةُ (قَضَى)، فِي جُمْلَةِ: قَضَى صَالِحٌ عُطْلَتَهُ؛ أَصْلُهَا: (قَضَيَ).

قَضَى صَالِحٌ عُطْلَتَهُ *(Salih tatilini geçirdi)* cümlesindeki (**قَضَى**)’nın aslı: (**قَضِيَ**)’dir.

قُلِبَتِ الْيَاءُ الَّتِي فِي (قَضِيَ) أَلِفًا، بِسَبَبِ تَحَرُّكِهَا وَكَوْنِ مَا قَبْلَهَا مَفْتُوحًا، فصَارَتْ: (قَضَى).

(قَضيَ) deki **ya** *(müteharrik olduğu ve bir önceki harf meftuh olduğu için)* **elif**’e dönüştürülmüştür. Bu yüzden (قَضِيَ), kelimesi (قَضَى) şeklini almıştır.
Bu üç harfin elif’e dönüştürülmesi, önemli sebeplere dayandığı için Arap dil terminolojisinde bunlara “**illet**” harfleri denilmiştir.

***

الدَّرْسُ الثَّانِي والعِشْرُونَ

YİRMİİKİNCİ DERS

أَنْوَاعُ الاسْمِ

İSMİN ÇEŞİTLERİ

الاِسْمُ لَفْظٌ يُطْلَقُ عَلَى أَيِّ كَائِنٍ لِيُعْرَفَ:

İsim: **herhangi bir varlığa, tanınsın diye mal edilen bir sözdür**.

NOT: yukarıdaki cümlede Arapça ile Türkçe dil mantığı farklarına dikkat edilmesi gerekir.

لِلاِسْمِ أَنْوَاعٌ عَدِيدَةٌ: **İsim için** çok sayıda çeşitler vardır.

وَإِلَيْكَ تَفَاصِيلُهَا: **alsana** ayrıntıları *(iki dil arasındaki mantık farkına dikkat ediniz!)*.

1. الاِسْمُ الْجَامِدُ: **Câmid** *(donuk)* türetilmemiş isim

نحو: جَبَلٌ، بَحْرٌ، قَلَمٌ، وَرَقٌ، كُوبٌ، يَدٌ، إبْرِيقٌ، شَمْسٌ، قَمَرٌ، حِمَارٌ، شَجَرٌ، حَجَرٌ، دَمٌ، لَيْلٌ، نَهَارٌ...

2. الاِسْمُ الْمُشْتَقُّ: **Türetilmiş** isim

نحو: كِتَابٌ، طَائِرٌ، فَقِيرٌ، مَعْلُومٌ، مَجْهُولٌ، مَطْبَخٌ، أَحْسَنُ، غِيَابٌ، مُجَاهِدٌ، مَتْرُوكٌ، مُغَامِرٌ، شَتَّامٌ...

3. اسْمُ الذَّاتِ: **Zât** (kişi) ismi

نحو: زَيْدٌ، عَمْرٌو، عُمَرُ، صَالِحٌ، إبْرَاهِيمُ، سَعِيدٌ، حُسَيْنٌ، فَاطِمَةُ، زَيْنَبُ، رَابِعَةُ، هِنْدُ، حَفْصَةَ...

4. اسْمُ الْمَعْنَى : **mânâ** *(manevi varlık)* ismi

نحو: عَقْلٌ، رُوحٌ، عِلْمٌ، جَهْلٌ، خَوْفٌ، حُبٌّ، كُرْهٌ، سَهْوٌ، عَدَاوَةٌ، إخْلاَصٌ، مَسَرَّةٌ، صَبْرٌ، حُزْنٌ.

5. الاِسْمُ الْمُذَكَّرُ: **Müzekker** *(Eril)* isim

نحو: مُدَرِّسٌ، عَلَمٌ، نَوْمٌ، قَمَرٌ، نَهْرٌ، مَنْزِلٌ، مسْجِدٌ، مُحَمَّدٌ، أُفُقٌ، سَيْفٌ، سَمَكٌ، قُطْنٌ، إكْلِيلٌ...

6. الاِسْمُ **الْمُؤَنَّثُ** : isim *(dişil)* **Müennes**

نحو: طَبِيبَةٌ، إشارَةٌ، مَقْبَرَةٌ، شَجَرَةٌ، قَبِيلَةٌ، قُنْبُلَةٌ، شَمْسٌ، دَارٌ، رُوحٌ، حَرْبٌ، أرْضٌ، سَمَاءٌ، عَيْنٌ...

7. الاِسْمُ **الْمُفْرَدُ**: isim **Tekil**

نحو: ذِئْبٌ، لَوْنٌ، رِزْقٌ، كِيسٌ، ثَوْرٌ، قِرْطَاسٌ، وَرَقٌ، لُقْمَةٌ، بِئْرٌ، أسِيرٌ، سِجْنٌ، مَوْقِدٌ، حَمَامَةٌ...

8. الاِسْمُ **الْمُثَنَّى** : *(bu isim türü Türkçede yoktur!)* isim **İkil**

نحو: رَجُلاَنِ (رَجُلَيْنِ)، إمْرَأَتَانِ (إمْرَأَتَيْنِ)، بَابَانِ (بَابَيْنِ)، حَوْضَانِ (حَوْضَيْنِ)، كَلِمَتَانِ (كَلِمَتَيْنِ)...

Bunların neden iki çeşit kullanıldığını ileriki derslerde öğreneceksiniz.

9. الاِسْمُ **الْجَمْعُ**: isim **Çoğul**

نحو: بُيُوتٌ، أرْجُلٌ، حَدَائِقُ، آمَالٌ، أرْقَامٌ، حِجَارَةٌ، مُدُنٌ، أنَابِيبُ، غُرَفٌ، أَفْئِدَةٌ، أحْلاَمٌ، قُلُوبٌ...

10. الاسْمُ **الْعَلَمُ**:isim *(özel)* **Alem**

نحو: حَمْزَةُ، زُبَيْرٌ، خليلٌ، إسْمَاعِيلُ، قَاسِمٌ، كَامِلٌ، صَفْوانُ، حُذَيْفَةُ، حَلِيمَةُ، أرْوَى، سَكِينَةُ، لَيْلَى، زُبَيْدَةُ...

11. الاِسْمُ **الْمُعَرَّفُ بِـ(ال)** : isim *(belirginleştirilmiş-ma'rife)* **muarref** takısı ile **el**

نَحْوُ: النَّجْمُ، العِمَامَةُ، البَابُ. المِعْطَفُ، الزُّجَاجُ، القَصْعَةُ، المِفْتَاحُ، القُنْفُذُ، الهَرْطَقَةُ، الرِّبَى، الزَّيْتُونُ..

12. الاِسْمُ **النَّكِرَةُ** : isim *(belirsiz)* **Nekire**

نحو: سَقْفٌ، مِلْعَقَةٌ، كَتِفٌ، غُلاَمٌ، حِذَاءٌ، مِفْتَاحٌ، مَعْرَكَةٌ، غِرْبَالٌ، مَجَلَّةٌ، فَلاَّحٌ، سَارِقٌ، جِسْرٌ...

13. اسْمُ **زَمَانٍ** وَ**مَكَانٍ** (يَأْتِي عَلَى وَزْنِ مَفعَلٌ وَمفْعِلٌ): adı **mekân** ve **Zaman**

نحو: مَسْكَنٌ، مَسْجِدٌ، مَكْتَبٌ، مَجْلِسٌ، مَحْبَسٌ، مَخْبَزٌ، مَلْعَبٌ، مَسْلَكٌ، مَرْقَدٌ، مَصْرَفٌ، مَطْبَخٌ...

14. اسْمُ **آلَةٍ** (يَأْتِي بَعْضُهَا عَلَى وزنِ مِفْعَلٍ ومِفْعَلَةٍ وَمِفْعَالٍ، وبَعْضُها عَلَى وزنِ فَعَّالَةٍ): **Alet** ismi

نحو: مِثْقَبٌ، مِقَصٌّ، مِلْقَطٌ، مِبْرَدٌ، مِدْفَعٌ، مِسْطَرَةٌ، مِنْقَلَةٌ، مِسْمَارٌ، مِصْفَاةٌ، مِحْبَرَةٌ، مِكْنَسَةٌ، علاَّقَةٌ، خَرَّامَةٌ، كَبَّاسَةٌ، دَبَّابَةٌ...

15. **اسْمُ مَنْسُوبٍ**: İsm-i Mensub (aidiyet ismi)

نحو: تُرْكِيٌّ، عَرَبِيٌّ، كُرْدِيٌّ، عَجَمِيٌّ، فِرَنْسِيٌّ، إِنْجِلِيزِيٌّ، أَرْمَنِيٌّ، يَهُودِيٌّ، مَسِيحِيٌّ، بَدَوِيٌّ، جُنْدِيٌّ، حَلَبِيٌّ، مَكِّيٌّ، إِسْطَنْبُولِيٌّ، مِصْرِيٌّ، عِرَاقِيٌّ، سُورِيٌّ...

16. اسْمُ **إِشارةٍ**: ismi **İşaret**

نحو: هَذَا، هَذِهِ، هَذَانِ، هَاتَانِ، هَؤُلاَءِ، ذَاكَ، أُولَئِكَ، ذلكَ، ذَانِكَ، تِلْكَ...

17. اسْمُ **مَوْصُولٍ**: İsm-i **mawsûl**; *(O şey ki veya o kimse ki anlamında)* bir bağlantı ifadesidir

نحو: الَّذِي، اللَّذَانِ، الَّذِينَ؛ الَّتِي، اللَّتَانِ، اللاَّتِي، اللَّوَاتِي، مَنْ، مَا...

18. اسْمُ **تَصْغِيرٍ** (يَأْتِي عَلَى أَوْزَانِ: فُعَيْلٍ، أو فُعَيْعِلٍ، أو فُعَيْعِيل): İsm-i **tasgir** (küçültme adı)

نحو: حُسَيْنٌ، كُتَيْبٌ، بُوَيْبٌ، رُسَيْمٌ، قُطَيْطٌ، قُلَيْمٌ، دُرَيْهِمٌ، هُرَيْرَةٌ، لُقَيْمَةٌ، عُلَيْبَةٌ، عُيَيْنَةٌ، وُرَيْقَةٌ...

19. **الضَّمَائِرُ**: **Zamirler**

* ضَمَائِرُ الْمُتَكَلِّمِ: Konuşanın zamiri: (أَنَا، نَحْنُ)، (إِيَّايَ، إِيَّانَا).

* ضَمَائِرُ الْمُخَاطَبِ: Muhatabın zamiri: (أَنْتَ، أَنْتِ، أَنْتُمَا، أَنْتُمْ، أَنْتُنَّ)، (إِيَّاكَ، إِيَّاكِ، إِيَّاكُمَا، إِيَّاكُمْ، إِيَّاكُنَّ).

* ضَمَائِرُ الْغَائِبِ: (هُوَ، هِيَ، هُمَا، هُنَّ، هُمْ)، (إِيَّاهُ، إِيَّاهَا، إِيَّاهُمَا، إِيَّاهُمْ، إِيَّاهُنَّ).

20. الاسْمُ **الْمَقْصُورُ**:

İsm-i **maqsûr** *(sondan bir önceki harfi meftuh olan ve noktasız* ***ya*** *ile biten)* isimdir
Bu tür isimlerin i’râbı her halde “**takdiri**”dir.

نحو: دُنْيَا، رِبًا (رِبَى)، زِنًا (زِنَى)، نَجْوَى، تَقْوَى، أَسَى، رِضَى، هَوَى، بُشْرَى، مُسْتَشْفَى، مُصْطَفَى...

İsm-i maqsûr'a tenwin konabilir. (البقرة/2). هُدًى لِلْمُتَّقِينَ gibi.

21. الاسْمُ الْمَنْقُوصُ:

İsm-i **manqûs** *(sondan bir önceki harfi meksûr olan ve noktalı* ***ya*** *ile biten)* isimdir. Yalın *(**el** takısız)* olduğu zaman tenwin alır.

Bu tür isimlerin i'râbı ref' ve cerr halinde "**takdiri**"dir. Örnek-1: جَاءَ الْقَاضِي; cümlesinde الْقَاضِي faildir, takdiren merfu'dur. Örnek-2: مَرَرْتُ بِالْقَاضِي; bu örnekte الْقَاضِي takdiren mecrurdur

Çeşitli Örnekler:

جَانٍ (الجَّانِي)، بَاقٍ (البَاقِي)، مَاضٍ (المَاضِي)، مُحَامٍ (المُحَامِي)، مُتَنَاهٍ (المُتَنَاهِي)، مُتَسَاوٍ (المُتَسَاوِي)...

İsm-i manqûs'a tenwin konabilir. (طه/72) فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ gibi.

22. الاسْمُ الْمَمْدُودُ:

İsm-i **memdûd** *(sondan bir önceki harfi elif olan ve hemze ile biten)* isimdir.

نحو: سَمَاءٌ، قُرَّاءٌ، إِنْشَاءٌ، أَعْبَاءٌ، رَجَاءٌ، بَلاَءٌ، نِدَاءٌ، بُكَاءٌ، حَسْنَاءُ، أَوْلِيَاءُ، أَنْبِيَاءُ، أَقْرِبَاءُ، سَوْدَاءُ، بَيْضَاءُ، صَحْرَاءُ...

Gayr-i munsarıf olmadıkları hallerde bu tür isimlerin i'râbı "**lafzî**"dir. Örnek:

كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً (البقرة/171)

23. الصِّفَاتُ: Sıfatlar

نحو: طَوِيلٌ، قَصِيرٌ، ذَكِيٌّ، أَبْلَهُ، أَحْمَقُ، نَشِيطٌ، كَسُولٌ، مُجْتَهِدٌ، بَدِينٌ، سَمِينٌ، نَحِيفٌ، هَزِيلٌ، رَقِيقٌ، ضَعِيفٌ، ثَخِينٌ، غَلِيظٌ، صَلْبٌ، رَزِنٌ...

24. اسْمُ العدد: Sayı ismi

هُوَ اللَّفْظُ الَّذِي يُسْتَعْمَلُ لِلدِّلاَلَةِ عَلَى كَمِيَّةِ الشَّيْءِ"

KIRIK ANLAMI:

O öyle bir sözcüktür ki kullanılır açıklamak için şeyin kaç olduğu hakkında.

Yukarıdaki tercüme Türk dil mantığına aykırıdır.

TÜRK DİL MANTIĞINA GÖRE TERCÜMESİ:

Sayı ismi: Bir şeyin kaç olduğunu açıklayan bir veya iki sözcüktür.

SAYILARA ÖRNEKLER:

وَاحِدٌ (1)، وَحِدَةٌ (1)، اثْنَانِ، اثْنَيْنِ (2)؛ ثِنْتَانِ، ثِنْتَيْنِ (2)، ثَلاَثَةٌ، ثَلاثٌ (3)، أرْبَعَةٌ، أرْبَعٌ (4)، خَمْسَةٌ، خَمْسٌ (5)، سِتَّةٌ، سِتٌّ (6)، سَبْعَةٌ، سَبْعٌ (7)، ثَمَانِيَةٌ، ثَمَانٌ (8)، تِسْعَةٌ، تِسْعٌ (9)، عَشْرَةٌ، عَشْرٌ (10)؛ أحَدَ عَشَرَ، إحْدَى عَشْرَةَ (11)، اثْنَا عَشَرَ، اثْنَتَا عَشْرَةَ، ثِنْتَا عَشْرَةَ، ثِنْتَيْ عَشْرَةَ (12)، ثَلاَثَةَ عَشَرَ، ثَلاثَ عَشْرَةَ (13)، وَاحِدٌ وعِشْرُونَ، إحْدَى وعِشْرُونَ (21)، اثْنَانِ وعِشْرُونَ، ثِنْتَانِ وعِشْرُونَ، اثْنَتَانِ وعِشْرُونَ (22)، ثَلاَثَةٌ وعِشْرُونَ، ثَلاثٌ وعِشْرُونَ (23)، تِسْعَةٌ وعِشْرُونَ، تِسْعٌ وعِشْرُونَ (29)، تِسْعَةٌ وَتِسْعُون، تِسْعٌ وَتِسْعُون (99)، مَائَةٌ (100)، ألْفٌ (1000)...

المَعْدُود: sayılan şey

Sayılan şeyler, sayının konusudur; rakamlarla ve yazı ile ifade edilebilir. Bunlar elma, kalem, kitap, insan ve hayvan grupları gibi çeşitli varlıklar olabilir. Buna Arapçada **مَعْدُود** veya **تَمْيِيز** denir. *Belli sayı gruplarında;* temyiz müzekker ise sayı müennes olur. Örnek:

خَمْسَةُ ألْوَانٍ: beş renk

Temyiz müennes ise sayı müzekker olur. Örnek:

خَمْسُ كَلِمَاتٍ: beş kelime

SAYILARIN TEMYİZLERİNE ÖNEKLER:

طَالِبٌ وَاحِدٌ: bir erkek öğrenci

طَالِبَةٌ وَاحِدَةٌ: bir kız öğrenci

جَبلاَنِ (جَبلَيْنِ): iki dağ

حَدِيقَتَانِ (حَدِيقتَيْنِ): iki bahçe (park)

ثَلاَثَةُ رِجَالٍ: üç erkek

ثَلاَثُ امْرَأَةٍ: üç kadın

أحَدَ عَشَرَ مَسْجِدًا: onbir cami

إحْدَى عَشْرَةَ غُرْفَةٌ: onbir oda

مَائَةُ ضَابِطٍ: yüz subay

ألْفُ جُنْدِيٍّ: Bin er (asker)

***

الدَّرْسُ الثَّالِثُ والعِشْرُونَ

YİRMİÜÇÜNCÜ DERS

تَدْرِيبٌ فِي الْقِرَاءَةِ–01

OKUMA ÜZERİNE BİR ALIŞTIRMA

المَوْضُوعُ: العَقِيدَةُ الْحَنِيفَةُ

KONU: HANİF (ŞİRKSİZ) İNANÇ

بسم الله الرحمن الرحيم

أنَا مُسْلِمٌ حَنِيفٌ. أنَا بَرِيءٌ مِنَ الإِشْرَاكِ وَالْمُشْرِكِينَ. أنَا حَنيفٌ، أعْنِي بِلَفْظِ "الْحَنِيفِ": الإِخْلاَصَ فِي الدِّينِ. أنَا حَنِيفٌ، يَعْنِي: أنَا مُخْلِصٌ فِي دِينِي، أنَا مُنْصَرِفٌ عَنِ الضَّلاَلِ، أنَا مُسْتَقِيمٌ، مُتَّجِهٌ إِلَى الْحَقِّ. أنَّا مُؤْمِنٌ مُوَحِّدٌ. أحْمَدُ اللهَ عَلَى مَا هَدَانِي بِتَوْفِيقِهِ.

الدِّينُ الْحَنِيفُ، أيِ الْمُسْتَقِيمُ الَّذِي لاَ عِوَجَ فِيهِ؛ هُوَ الإِسْلاَمُ. أنَا أدِينُ بِالإِسْلاَمِ، وَهُوَ دِينُ جَمِيعِ الأَنْبِيَاءِ والْمُرْسَلِينَ. وَهُوَ الدِّينُ الْوَحِيدُ الَّذِي اخْتَارَهُ اللهُ تَعَالَى لِعِبَادِهِ. قَالَ تعالَى: "إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ. (آل عمران/19)" وَقَالَ تَعَالَى:"الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا. (المائدة:3)" وَقَالَ تَعَالَى: "وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ، ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ. (الأنعام/153). هَكَذَا يَتَبَيَّنُ أنَّ بَقِيَّةَ الأَدْيَانِ غَيْرِ الإِسْلاَمِ كُلِّهَا بَاطِلَةٌ وَمَرْفُوضَةٌ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: "وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ (آل عمران/85) نَسْأَلُهُ تَعَالَى الثُّبَاتَ وَالاسْتِقَامَةَ عَلَى دِينِهِ، آمِين.

***

الدَّرْسُ الرَّابِعُ والعِشْرُونَ

YİRMİDÖRDÜNCÜ DERS

تَقْسِيمُ الْفِعْلِ إلَى مُجَرَّدٍ وَمَزِيدٍ فِيهِ

FİİLİN **MÜCERRED** VE **MEZİD** OLARAK AYIRIMI

(Bu dersteki bilgiler Sarf ***"morfoloji"*** biliminin konusudur)

Arapçada fiiller **kök** (**مُجَرَّد**) ve **mezidu'n fihi** (**مَزِيدٌ فِيهِ**) yâni artırılmış diye iki kısma ayrılır. Örneğin: **جَلَسَ** (oturdu) fiili (3 harfli **مُجَرَّد**) bir kök fiildir. **أجْلَسَ** (oturttu) fiili ise *(köke bir hemze ilâve edilmiş)* "**مَزِيدٌ فِيهِ**" kalıbında bir fiildir.

Mücerred (kök) fiiller ikiye ayrılır:

1. **Üç harfli kök fiil** (**الفِعْلُ الثُّلاَثِيُّ الْمُجَرَّدُ**) Örnekler:

رَقَدَ – يَرْقُدُ؛ حَمَلَ – يَحْمِلُ؛ قَطَعَ – يَقْطَعُ؛ غَضِبَ – يَغْضَبُ؛ قَرُبَ – يَقْرُبُ؛ وَثِقَ – يَثِقُ.

2. **Dört harfli kök fiil** (**الفِعْلُ الرُّبَاعِيُّ الْمُجَرَّدُ**) Örnekler:

دَحْرَجَ – يُدَحْرِجُ؛ فَرْقَعَ – يُفَرْقِعُ؛ عَرْبَدَ – يُعَرْبِدُ؛ بَعْثَرَ – يُبَعْثِرُ؛ طَمْأَنَ – يُطَمْئِنُ؛ غَرْبَلَ – يُغَرْبِلُ؛ زَخْرَفَ – يُزَخْرِفُ؛ هَرْوَلَ – يُهَرْوِلُ

***

ÜÇ HARFLİ KÖK FİİLLERİN TASNİFİ

تَصْنِيفُ الأَفْعَالِ الثُّلاَثِيَّةِ الْمُجَرَّدَةِ

Bu konudaki sınıflandırmayı kavrayabilmek için ilk önce Arap dilcileri tarafından literatüre konmuş önemli bir terim hakkında bilgilenmek gerekir. Bu terim; ***yaptı***, ***işledi*** anlamına gelen **فَعَلَ** sözcüğünden yola çıkarak kararlaştırılmıştır. Bu kelime üç harften oluşmaktadır:

(**ل**), (**ع**), (**ف**).

Dilciler, bu sıralamadan hareketle üç harfli olan her kök fiilin;

* Birinci harfine: **فَاءُ الْفِعْلِ**

* İkinci harfine: **عَيْنُ الْفِعلِ**

* Üçüncü harfine: **لاَمُ الْفِعلِ** adlarını vermişlerdir.

ÖRNEKLER:

1. **ذَهَبَ** fi'linde: (**ذ**): **فَاءُ الْفِعْلِ**'dir; (**هـ**): **عَيْنُ الْفِعلِ**'dir; (**ب**): **لاَمُ الْفِعلِ**'dir.

2. **قَطَعَ** fi'linde: (**ق**): **فَاءُ الْفِعْلِ**'dir; (**ط**): **عَيْنُ الْفِعلِ**'dir; (**ع**): **لاَمُ الْفِعْلِ**'dir.

3. **جَلَسَ** fi'linde: (**ج**): **فَاءُ الْفِعْلِ**'dir; (**ل**): **عَيْنُ الْفِعلِ**'dir; (**س**): **لاَمُ الْفِعلِ**'dir.

4. **أَكَلَ** fi'linde: (**أ**): **فَاءُ الْفِعْلِ**'dir; (**ك**): **عَيْنُ الْفِعلِ**'dir; (**ل**): **لاَمُ الْفِعْلِ**'dir.

5. **دَخَلَ** fi'linde: (**د**): **فَاءُ الْفِعْلِ**'dir; (**خ**): **عَيْنُ الْفِعلِ**'dir; (**ل**): **لاَمُ الْفِعْلِ**'dir.

Bu terimdeki üç sembolden (**ف**، **ع**، **ل**) her birinin, üç harfli kök fiildeki parçalardan hangisinin karşılığı olduğunu böylece öğrenmiş olduk. Şimdi üç harfli kök fiillerin tasnifine geçebiliriz.

***

Arap dil âlimleri üç harfli kök fiilleri, **عَيْنُ الْفِعلِ**'in harekesine göre altı grupta sınıflandırmışlardır. Sınıflandırma şöyledir:

1. **عَيْنُ الْفِعلِ**'i mazi sıygasında *(kipinde)* meftuh, muzari sıygasında ise mazmum olanlar.
Örnekler:
نَصَرَ– يَنْصُرُ؛ نَقَلَ – يَنْقُلُ؛ كَتَبَ – يَكْتُبُ؛ تَرَكَ – يَتْرُكُ؛ حَسَدَ – يَحْسُدُ؛ مَكَرَ – يَمْكُرُ؛ قَتَلَ – يَقْتُلُ؛ عَبَدَ – يَعْبُدُ؛ غَرَبَ – يَغْرُبُ...

2. **عَيْنُ الْفِعلِ**'i mazi sıygasında (kipinde) meftuh, muzari sıygasında ise meksur olanlar.
Örnekler:
ضَرَبَ – يَضْرِبُ؛ جَلَسَ – يَجْلِسُ؛ قَسَمَ – يَقْسِمُ؛ حَلَقَ – يَحْلِقُ؛ هَدَمَ – يَهْدِمُ؛ غَسَلَ – يَغسِلُ؛ فَتَكَ – يَفْتِكُ؛ نَكَحَ – يَنْكِحُ؛ قَصَدَ – يَقْصِدُ.

3. **عَيْنُ الْفِعلِ**'i hem mazi hem muzari' sıygasında (kipinde) meftuh olanlar.
Örnekler:
فَتَحَ – يَفْتَحُ؛ قَطَعَ – يَقْطَعُ؛ بَلَعَ – يَبْلَعُ؛ مَحَقَ – يَمْحَقُ؛ طَبَعَ – يَطْبَعُ؛ مَدَحَ – يَمْدَحُ؛ رَفَعَ – يَرْفَعُ؛ دَحَضَ – يَدْحَضُ؛ مَحَصَ – يَمْحَصُ...

4. **عَيْنُ الْفِعلِ**'i mazi sıygasında (kipinde) meksur, muzari sıygasında ise meftuh olanlar.
Örnekler:
عَلِمَ–يَعْلَمُ؛ سَمِعَ – يَسْمَعُ؛ رَحِمَ – يَرْحَمُ؛ نَدِمَ – يَنْدَمُ؛ عَمِلَ – يَعْمَلُ؛ شَرِبَ – يَشْرَبُ؛ جَهِلَ – يَجْهَلُ؛ لَهِبَ – يَلْهَبُ؛ تَلِفَ – يَتْلَفُ...

5. عَيْنُ الْفِعلِ’i hem mazi hem muzari’ sıygasında (kipinde) mazmum olanlar.

Örnekler:

حَسُنَ – يَحْسُنُ؛ قَرُبَ – يَقْرُبُ؛ نَبُلَ – يَنْبُلُ؛ قَصُرَ – يَقْصُرُ؛ ضَعُفَ – يَضْعُفُ؛ مَثُلَ – يَمْثُلُ؛ صَلُبَ – يَصْلُبُ؛ حَمُضَ – يَحْمُضُ...

5. عَيْنُ الْفِعلِ’i hem mazi hem muzari’ sıygasında (kipinde) meksur olanlar.

Örnekler:

وَرِثَ – يَرِثُ؛ وَمِقَ – يَمِقُ؛ ورِمَ – يَرِمُ؛ وثِقَ – يثِقُ؛ وريَ – يَرِي؛ وَفِقَ – يَفِقُ...

Bu gruba giren fiillerin mazi sıygasında عَيْنُ الْفِعلِ genelde (و)’dır.

***

الدَّرْسُ الخَامِسُ والعِشْرُون

YİRMİBEŞİNCİ DERS

خَصَائِصُ الْفِعْلِ-01

FİİLİN HUSUSİYETLERİ

تَعْرِيفَ الْفِعْلِ، وَعَلاَقَتُهُ بِالزَّمَانِ

مَا هُوَ مَفهُومُ الفِعْلِ؟ Fiil kavramı nedir?

الفِعْلُ هُوَ التَّصَرُّفُ. Fiil davranış biçimidir

وَبِتَعْبِيرٍ أوجَزَ: Özet olarak *(daha veciz bir ifade ile)*

الفِعْلُ: هُوَ حَرَكَةٌ صَادِرَةٌ عَنِ الْكَائِنِ الْحَيِّ لِتَحْقِيقِ غَايَةٍ.

Fiil: **bir amacı gerçekleştirmek için**, **hayat taşıyan bir varlıktan sadır olan bir harekettir**.

كَالْقِيَامِ، والْقُعُودِ، وَالرُّكُوبِ، وَالنُّزُولِ، وَالنُّطْقِ، والأَكْلِ، وَالشُّرْبِ، وَالْمَشْيِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ تَصرُّفَاتِ الْإنسَانِ.

كَذَلِكَ حَرَكَاتُ الْحَيَوَانَاتِ كُلُّهَا أفْعَالٌ.

Keza bütün hayvanların hareketleri fiildirler.

ÖRNEKLER:

كَزَئِير الأسَدِ، وَهَدِيلِ الْحَمَامِ، وَصِيَاحِ الدِّيكِ، ونُبَاحِ الْكَلْبِ، وَعَوَاءِ الذِّئْبِ، وَطَيَرَانِ ذَوَاتِ أجْنِحَةٍ، وَانْقِضَاضِ النَّمِرِ عَلَى فَرِيسَتِهِ، وَأمْثَالِهَا مِنْ أصْوَاتٍ، وَعَدْوٍ، وَقَفْزٍ، وَزَحْفٍ، وتَسَلُّقٍ...

***

الفِعْلُ مُرْتَبِطٌ بِالزَّمَانِ. Fiil zaman ile irtibatlıdır

* وَهُوَ إمَّا قَدْ حَدَثَ فِي الْمَاضِي، O, ya geçmiş zamanda olup bit**miştir**

نحو: كَتَبَ مَحْمُودٌ دَرْسَهُ.

* وَإمَّا يَحْدُثُ فِي الحَالِ، veya şu anda **olup bitmektedir**

نحو: آمِنَةُ تَطْبُخُ الطَّعَامَ.

* وَإمَّا سَيَحْدُثُ فِي الْمُسْتَقْبَلِ، veya **gelecekte olup bitecektir**

نحو: سَأَذْهَبُ غَدًا صَبَاحًا إلَى الْمَدْرَسَةِ؛ وَسَوْفَ يَعُودُ أَبِي مِنَ السَّفَرِ بَعْدَ أُسْبُوعَيْنِ.

الأَزْمِنَةُ الْمُطْلَقَةُ ثَلاثَةٌ: الْمَاضِي، وَالْحَالُ، وَالْمُسْتَقْبَلُ.

Mutlak zamanlar üçtür: **Mazi** (geçmiş), **hâl** (şimdiki), **Müstakbel** (gelecek) zaman.

MAZİ (geçmiş) ZAMANDAN ÖRNEKLER:

* وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا؟ قَالُوا أَنطَقَنَا اللهُ الَّذِي أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ. (فصلت/21)

* فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَى مَوْتِهِ إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَن لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ. (سبأ/14)

* خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ. (لقمان/10)

* وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ، قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا، قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي، قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ. (البقرة/124)

* فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا، كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا، قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا؟ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ. (آل عمران/37)

* فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَىٰ. (طه/60)

* أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ، كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ. (النور/41)

* فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ. (الطور/27)

* قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ، قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ. (الملك/23)

* أَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِنْهُمْ أَنْ أَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ، قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ (يونس/2)

* وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ. (لقمان/14)

* قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ، وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ. (يوسف/17)

* الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ، وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ. (التوبة/20)

***

الدَّرْسُ السَّادِسُ والْعِشْرُونَ

YİRMİALTINCI DERS

خَصَائِصُ الفِعْلِ-02

FİİLİN HUSUSİYETLERİ

الفِعْلُ الْمُضَارِعِ

* **الفِعْلُ الْمُضَارِعُ مُعْرَبٌ، وَلَيْس مَبْنِيًّا (بِعَكْسِ الْفِعْلِ الْمَاضِي)**

Muzari' fiil kipi (Mazi' fiil kipinin aksine) mu'rabdir mebni değildir.

* **يَسْتَهِلُّ الفِعْلُ الْمُضَارِعُ بِأَحَدِ حُرُوفِ الْمُضَارَعَةِ.**

Muzari' fiil kipi muzaraat harflerinden biri ile başlar.

* **وَهِيَ أَرْبَعَةٌ:** onlar dörttür:

الأَلِفُ وَالنُّونُ وَالْيَاءُ وَالتَّاءُ. تَجْمَعُهَا كَلِمَةُ (نَأْتِي).

Elif, nun, ya, te. (**Ne'ti**) kelimesi onları bünyesinde toplar.

الأَمْثِلَةُ: **Örnekler:**

الأَلِفُ: تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيغةِ الْمُتَكَلِّمِ وَحْدَهُ؛ وَهِيَ صِيغَةٌ واحدةٌ:

نحو: أنَا أجْلِسُ، وأقْرَءُ، وَأَكْتُبُ، وأتَحَدَّثُ، وأتفكَّرُ، وأُسَافِرُ، وَأَتَنَاوَلُ الطَّعَامَ، وأتْلُو الْقُرْآنَ.

***

الأَلِفُ: تَتَقَدَّمُ أَيْضًا عَلَى صِيَغِ الأمرِ الْحَاضِرِ مِنَ الثُّلاثِيِّ الْمُجَرَّدِ، وَهِيَ خَمْسُ صِيَغٍ:

1. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيغَةِ الأَمْرِ لِلْمُفْرَدِ الْمُذَكَّرِ الْمُخَاطَبِ، نحو: أنتَ اجْلِسْ، وَاقْرَأْ، وَاكْتُبُ، وَانْظُرْ، وَاحْمِلْ، وَارْقُدْ، وَاقْطَعْ، وَاجْمَعْ، وَاضْحَكْ، وَابْدَأْ.

2. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيَغَةِ الأَمْرِ لِلْمُفْرَدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ المخاطِبَةِ، نحو: أنتِ اجْلِسي، وَاقْرَئِي، وَاكْتُبِي، وَانْظُرِي، وَاحْمِلِي، وَارْقُدِي، وَاقْطَعِي، وَاجْمَعِي، وَاطْبُخِي.

3. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيغَةِ الأَمْرِ لِلْمُثَنَّى الْمُذَكَّرَيْنِ الْمُخَاطَبَيْنِ، والْمُثَنَّى الْمُؤَنَّثَيْنِ الْمُخَاطَبَتَيْنِ نحو: أنتُمَا اجْلِسَا، وَاقْرَءَا، وَاكْتُبَا، وَانْظُرَا، وَاحْمِلاَ، وَارْقُدَا، وَاقْطَعَا، وَاجْمَعَا، وَاضْحَكَا، وَابْدَءَا.

4. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيَغَةِ الأَمْرِ لِجَمْعِ الذُّكُورِ الْمُخَاطَبِينَ: نحو: أَنْتُمْ اجْلِسُوا، وَاقْرَءُوا، وَاكْتُبُوا، وَانْظُرُوا، وَاحْمِلُوا، وَارْقُدُوا، وَاقْطَعُوا، وَاجْمَعُوا، وَاضْحَكُوا.

5. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيَغَةِ الأَمْرِ لِجَمْعِ الإِنَاثِ الْمُخَاطَبَاتِ: نحو: أنتُنَّ اجْلِسْنَ، وَاقْرَأْنَ، وَاكْتُبْنَ، وَانْظُرْنَ، وَاحْمِلْنَ، وَارْقُدْنَ، وَاقْطَعْنَ، وَاجْمَعْنَ، وَاطْبُخْنَ.

***

النُّونُ: تتقدَّمُ عَلَى صِيغةِ الْمُتَكَلِّمِ مَعَ الْغَيْرِ، وَهِيَ صِيغَةٌ واحدةٌ:

:

نحو: نَحْنُ نَجْلِسُ، وَنَقْرَءُ، وَنَكْتُبُ، وَنَتَحَدَّثُ، وَنَتَفَكَّرُ، وَنسَافِرُ، وَنَتَنَاوَلُ الطَّعَامَ، وَنَتْلُو الْقُرْآنَ.

***

الْيَاءُ تَتَقَدَّمُ عَلَى أَرْبَعِ صِيَغٍ:

1. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيغةِ الْمُفْرَدِ الْمُذَكَّرِ الْغَائِبِ. نحو: هُوَ يَجْلِسُ، ويَقْرَءُ، وَيَكْتُبُ، ويَتَحَدَّثُ، ويَتَفَكَّرُ، ويُسَافِرُ، وَيَتَنَاوَلُ الطَّعَامَ، ويَتْلُو الْقُرْآنَ.

2. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغةِ الْمُثَنَّى الْمُذَكَّرَيْنِ الْغَائِبَنِ. نحو: هُمَا يَجْلِسَانِ، ويَقْرَءَانِ، وَيَكْتُبَانِ، ويَتَحَدَّثَانِ، ويَتَفَكَّرَانِ، ويُسَافِرَانِ، وَيَتَنَاوَلاَنِ الطَّعَامَ، ويَتْلُوَانِ الْقُرْآنَ.

3. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغةِ جَمْعِ الذُّكُورِ الْغَائِبِينَ. نحو: هُمْ يَجْلِسُونَ، ويَقْرَءُونَ، وَيَكْتُبُونَ، ويَتَحَدَّثُونَ، ويَتَفَكَّرُنَ، ويُسَافِرُونَ، وَيَتَنَاوَلُونَ الطَّعَامَ، ويَتْلُونَ الْقُرْآنَ.

4. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغِةِ جَمعِ الإنَاثِ الْغَائِبَاتِ. نحو: هُنَّ يَجْلِسْنَ، ويَقْرَءْنَ، وَيَكْتُبْنَ، ويتَحَدَّثْنَ، ويَتَفَكَّرْنَ، ويُسَافِرْنَ، وَيَتَنَاوَلْنَ الطَّعَامَ، ويَتْلُونَ الْقُرْآنَ.

التَّاءُ: تَتَقَدَّمُ عَلَى سَبْعِ صِيَغٍ:

1. تَتَقَدَّمُ عَلَى صِيغِةِ الْوَحْدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ الغَائِبَةِ، نحو: هِيَ تَجْلِسُ، وَتَقْرَأُ، وَتَكْتُبُ، وَتَنْظُرُ، وَتَحْمِلُ، وَتَرْقُدُ، وَتَقْطَعُ، وَتَجْمَعُ، وَتَضْحَكُ، وَتَبْدَأُ.

2. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغِةِ الْمُفرَدِ الْمُذَكَّرِ الْمُخَاطَبِ، نحو: أنتَ تَجْلِسُ، وَتَقْرَأُ، وَتَكْتُبُ، وَتَنْظُرُ، وَتَحْمِلُ، وَتَرْقُدُ، وَتَقْطَعُ، وَتَجْمَعُ، وَتَضْحَكُ، وَتَبْدَأُ.

3. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغِةِ الْمُثَنّى الْمُذَكَّرَيْنِ الْمُخَاطَبَيْنِ، نحو: أنتُمَا تَجْلِسَانِ، وَتَقْرَءَانِ، وَتَكْتُبَانِ، وَتَنْظُرَانِ، وَتَحْمِلاَنِ، وَتَرْقُدَانِ، وَتَقْطَعَانِ، وَتَجْمَعَانِ، وَتَضْحَكَانِ، وَتَبْدَءَانِ.

4. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغِةِ جَمْعِ الذُّكُورِ الْمُخَاطِبِيْنِ، نحو: أنتُمْ تَجْلِسُونِ، وَتَقْرَءُونِ، وَتَكْتُبُونِ، وَتَنْظُرُونِ، وَتَحْمِلُونِ، وَتَرْقُدُونِ، وَتَقْطَعُونِ، وَتَجْمَعُونِ، وَتَضْحَكُوانِ، وَتَبْدَءُونِ.

5. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغِةِ الْوَحْدَةِ الْمُؤَنَّثَةِ الْمُخَاطَبَةِ، نحو: أنتِ تَجْلِسِينِ، وَتَقْرَئِينِ، وَتَكْتُبِينِ، وَتَنْظُرِينِ، وَتَحْمِلِينِ، وَتَرْقُدِينِ، وَتَقْطَعِينِ، وَتَجْمَعِينِ، وَتَضْحَكِينِ، وَتَبْدَئِينِ.

6. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغِةِ الْمُثَنّى الْمُؤَنَّثَيْنِ الْغَائِبَتَينِ، نحو: هُمَا تَجْلِسَانِ، وَتَقْرَءَانِ، وَتَكْتُبَانِ، وَتَنْظُرَانِ، وَتَحْمِلاَنِ، وَتَرْقُدَانِ، وَتَقْطَعَانِ، وَتَجْمَعَانِ، وَتَضْحَكَانِ، وَتَبْدَءَانِ.

7. تَتَقَدَّمُ أيْضًا عَلَى صِيغَةِ جَمْعِ الإنَاثِ الْمُخَاطَبَاتِ: نحو: أنتُنَّ تَجْلِسْنَ، وَتَقْرَأْنَ، وَتَكْتُبْنَ، وَتَنْظُرْنَ، وَتَحْمِلْنَ، وَتَرْقُدْنَ، وَتَقْطَعْنَ، وَتَجْمَعْنَ، وَتَطْبُخْنَ، وَتَتْلُونَ الْقُرْآنَ.

***

Muzari’ fiil kipinin başına (س) ve (سَوْفَ) gelmediği sürece şimdiki zaman (yani hâl) sayılır.

MUZARİ’ (hâl**) KİPİNDEN ÖRNEKLER:**

* خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ. (الأعراف/199)

* وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ. (البقرة/233)

* يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ. (سورة الدخان55)

* لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ. (سورة الفتح/27)

* إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا. (سورة النساء/58)

* إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. (النحل/90)

* لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ. (سورة الأنفال/27)

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ: تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ. (الصف/10-11)

* رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ كَانُوا مُسْلِمِينَ. (الحجر/2)

* وَجَاؤُواْ أَبَاهُمْ عِشَاء يَبْكُونَ. (يوسف/16)

* وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ. (البقرة/247)

* يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ، وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا. (سورة البقرة/269)

* لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ. (هود/105)

* إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ، يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ. (الأنعام/57)

* وَاللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ. (النساء/27)

* كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي. (سورة/81)

***

الدَّرْسُ السَّابِعُ وَالعِشْرُونَ

YİRMİYEDİNCİ DERS

خَصَائِصُ الْفِعْلِ-03

FİİLİN HUSUSİYETLERİ

الفِعْلُ الْمَاضِي

الفِعْلُ الْمَاضِي مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ أَبَدًا. Mazi fiil daima fetha üzere mebnidir.

Bunun anlamı şudur: Arapçada geçmiş zaman kipinin son harfinin harekesi daima meftuhtur. Yani daha açık bir ifade ile; son harfi her zaman (e) sesini verir.

Arapçada kök fiiller iki gruptur:

1. Sülâsi-yi mücerred: bunlar altı baptır

2. Rubai-yi mücerred: bu bir tek baptır. (Bundan sonraki 28. derste incelenecektir.)

***

Sülâsi (yani üç harfli) fiiller iki gruptur:

1. **Sülâsi-yi mücerred** kipler; Bunlar altı baptır.

* **الثُّلاَثِيّ الْمُجَرَّدِ:** وَهِيَ سِتَّةُ أَبْوَابٍ.

نحو: خَرَجَ، حَمَلَ، بَلَعَ، سَمِعَ، ضَعُفَ، وَرِثَ.

Bu altı babın, her birinde "***aynu'l fiil***"in harekeleri şöyledir: aşağıdaki örneklerde mavi boya ile gösterilmiştir. Mazi fiilin son harekesinin daima fetha üzere mebni olduğu yeşil boya ile gösterilmiştir.

1. فَعَلَ – يَفْعُلُ، نحو: خَرَجَ – يَخْرُجُ. ***Aynu'l fiil*** mazide meftuh, muzari'de mazmum

2. فَعَلَ – يَفْعِلُ، نحو: حَمَلَ – يَحْمِلُ. ***Aynu'l fiil*** mazide meftuh, muzari'de meksur

3. فَعَلَ – يَفْعَلُ، نحو: بَلَعَ – يَبْلَعُ. ***Aynu'l fiil*** mazide ve muzari'de meftuh

4. فَعِلَ – يَفْعَلُ، نحو: سَمِعَ – يَسْمَعُ. ***Aynu'l fiil*** mazide mekzur, muzari'de meftuh

5. فَعُلَ – يَفْعُلُ، نحو: ضَعُفَ – يَضْعُفُ. ***Aynu'l fiil*** mazide ve muzari'de mazmum

6. فَعِلَ – يَفْعِلُ، نحو: وَرِثَ – يَرِثُ. ***Aynu'l fiil*** mazide ve muzari'de meksur

Bu sistem, bir medrese esprisi olarak şu tekerleme ile öğrencilerin zihninde kalıcı hale getirmeye çalışılmıştır:

Fethu, zammun فَعَلَ يَفْعُلُ
Fethu, kesrun فَعَلَ يَفْعِلُ
Fethatan فَعَلَ يَفْعَلُ
Kesru fethun فَعِلَ يَفْعَلُ
Zammu zammun فَعُلَ يَفْعُلُ
Kesretan فَعِلَ يَفْعِلُ

***

2**. Sülâsi-yi mizidu'n fih** kipler; Bunlar üç gruptur:

المَجْمُوعَةُ الأُولَى: مَا زِيدَ فِيهَا حَرْفٌ وَاحِدٌ عَلَى الثُّلَاثِيِّ، وَهِيَ ثَلَاثَةُ أَبْوَابٍ.

*** BİRİNCİ GRUP: Bir harf ilaveli Sülâsi-yi mizidu'n fih kiplerdir.**

Bunlar üç baptır:

أوْزَانُهَا وَأمْثِلَتُهَا: أَفْعَلَ، فَعَّلَ، فَاعَلَ: نحو. أَجْبَرَ، حَطَّمَ، سَاعَدَ. Vezinleri ve örnekleri

أبْوَابُهَا وتَصْرِيفُهَا: Bapları ve tasrifi (çekimi)

1. أَجْبَرَ يُجْبِرُ إجْبَارًا فَهُوَ مُجْبِرٌ وَذَاكَ مُجْبَرٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: أَفْعَلَ يُفْعِلُ إفْعَالاً فَهُوَ مُفْعِلٌ وَذَاكَ مُفْعَلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi (lâzimi) kiplerinin başına bir hemze eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

* أَكْرَمَ صَالِحٌ جَارَهُ. زِيدَتْ هَمْزَةٌ فِي أوَّلِ الْفِعْلِ: (كَرُمَ) لِلتَّعْدِيَةِ.

* فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ، وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ. (يوسف/15) زِيدَتْ هَمْزَةٌ فِي أوَّلِ الفِعْلِ: (جَمَعُوا) لِلتَّعْدِيَةِ.

* سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا، وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ، وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ (آل عمران/151). زِيدَتْ هَمْزَةٌ فِي أَوَّلِ الْفِعْلِ: (شَرَكُوا) لِلتَّعْدِيَةِ.

***

2. حطَّمَ يُحَطِّمُ تَحْطِيمًا فَهُوَ مُحَطِّمٌ وَذَاكَ مُحَطَّمٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: فَعَّلَ يُفَعِّلُ تَفْعِيلاً فَهُوَ مُفَعِّلٌ وَذَاكَ مُفَعَّلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi (lâzimi) kipinin, aynu'l fi'linin cinsinden bir harf eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

* عَلَّمَ الأسْتَاذُ تِلْمِيذَهُ. زِيدَ فِيهِ حَرْفٌ مِنْ جِنْسِ عَيْنِ الْفِعْلِ، فِي الْفِعْلِ: (عَلِمَ) لِلتَّعْدِيَةِ.

* وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ، وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ، وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا. (النساء/164). زِيدَ فيه حَرْفٌ مِنْ جِنْسِ عَيْنِ الْفِعْلِ، فِي الْفِعْلِ: (كَلِمَ) لِلتَّعْدِيَةِ.

* وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ، لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ، وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ ۚ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ. (الحجرات/7). زِيدَ فِي كُلٍّ مِنَ الأفْعَالِ: (حَبَبَ) و(زَانَ)، و(كَرِهَ) حَرْفٌ مِنْ جِنسِ عَيْنِ الفِعلِ لِلتَّعْدِيَةِ.

***

3. سَاعَدَ يُسَاعِدُ مُسَاعَدَةً فَهُوَ مُسَاعِدٌ وَذَاكَ مُسَاعَدٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: فَاعَلَ يُفَاعِلُ مُفَاعَلَةً فَهُوَ مُفَاعِلٌ وَذَاكَ مُفَاعَلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi (lâzimi) kipiin, aynu'l fi'li ile lâmu'l-fi'li arasına bir elif eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

* وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ، وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ، كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ، يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ۚ هُمُ الْعَدُوُّ، فَاحْذَرْهُمْ ۚ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ، أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ.

* إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ.

* قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ، وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

***

المَجْمُوعَةُ الثَّانِيَةُ: مَا زِيدَ فِيهَا حَرْفٌ وَاحِدٌ عَلَى الثُّلَاثِيِّ، وَهِيَ خَمْسَةُ أَبْوَابٍ:

*** İKİNCİ GRUP: İki harf ilaveli Sülâsi-yi mizidu'n fih kiplerdir.**

Bunlar beş baptır.

أَوْزَانُهَا وَأَمْثِلَتُهَا: انْفَعَلَ، افْتَعَلَ، اِفْعَلَّ، تَفَعَّلَ، تَفَاعَلَ. نحو: انْفَتَحَ، اعْتَقَدَ، احْمَرَّ، تَصَدَّقَ، تَبَادَلَ. Vezinleri ve örnekleri

أَبْوَابُهَا وتَصْرِيفُهَا: Bapları ve tasrifi (çekimi)

1. انْفَتَحَ يَنْفَتِحُ انْفِتَحًا فَهُوَ مُنْفَتِحٌ وَذَاكَ مُنْفَتَحٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: انْفَعَلَ يَنْفَعِلُ انْفِعَالاً فَهُوَ مُنْفَعِلٌ وَذَاكَ مُنْفَعَلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına bir elif ve nun eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

*** وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَاكُم مِّنْ أَحَدٍ ثُمَّ انصَرَفُوا ۚ صَرَفَ اللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ.** (التوبة/127)

*** وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا.** (الأعراف/175)

*** إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ.** (الانشقاق/1)

***

2. اعْتَقَدَ يَعتَقِدُ اعْتِقَادًا فَهُوَ مُعْتَقِدٌ وَذَاكَ مُعْتَقَدٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: افْتَعَلَ يَفْتَعِلُ افْتِعَالاً فَهُوَ مُفْتَعِلٌ وَذَاكَ مُفْتَعَلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına bir (hemze) ve fâu'l-Fi'l ile aynu'l-fi'l arasına bir (te) eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

*** اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ** (القمر/1)

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا. (الأحزاب/53)

* وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۚ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۚ إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

***

3. احْمَرَّ يَحْمَرُّ احْمِرَارًا فَهُوَ مُحْمَرٌّ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: افْعَلَّ يَفْعَلُّ افْعِلاَلاً فَهُوَ مُفْعَلٌّ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi lâzimi kipinin başına bir (hemze) ve lâmu'l-Fi'linin cinsinden bir harf eklenmiştir.

ÖRNEKLER :أمثلةٌ

* احْتَلَّ الْعَدُوُّ الصِّهْيُونِيُّ أرض فِلَسْطِن.

* إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِم مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى ۙ الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ لَهُمْ. (محمد/25)

* يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ. (آل عمران/106)

***

4. تَصَدَّقَ يَتَصَدَّقُ تَصَدُّقًا فَهُوَ مُتَصَدِّقٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ تَفَعُّلًا.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi lâzimi kipinin başına bir (te) ve aynu'l-Fi'linin cinsinden bir harf eklenmiştir.

ÖRNEKLER :أمثلةٌ

* تَعَلَّمَ جابِرٌ الْقِرَاءَةَ فِي الْمَدْرَسَةِ.

* أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْءَانَ، وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا. (النساء/82)

* وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ. (البقرة/219)

***

5. تَبَادَلَ يَتَبَادَلُ تَبَدُّلاً فَهُوَ مُتَبَادِلٌ وَذَاكَ مُتَبَادَلٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: تَفَاعَلَ يَتَفَاعَلُ تَفَاعُلاً فَهُوَ مُتَفَاعِلٌ وَذاكَ مُتَفاعَلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına bir (te) ve aynu'l-Fi'l ile lâmu'l fi'l arasına bir elif eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

* وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ. (المائدة/2)

* عَمَّ يَتَسَآءَلُونَ (النبأ/1)

* يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا. (النساء/59)

***

المَجْمُوعَةُ الثَّالِثَةُ: مَا زِيدَ فِيهَا ثَلاَثَةُ أَحْرُفٍ عَلَى الثُّلاَثِيِّ، وَهِيَ أَرْبَعَةُ أَبْوَابٍ:

*** ÜÇÜNCÜ GRUP: üç harf ilaveli Sülâsi-yi mizidu'n fih kiplerdir.**

Bunlar dört baptır.

أَوْزَانُهَا وَأَمْثِلَتُهَا: اسْتَفْعَلَ، اِفْعَوْعَلَ، فْعَوَّلَ، اِفْعَالَّ. نحو: نحو: اسْتَغْفَرَ، اِعْشَوْشَبَ، اِجْلَوَّذَ، اِحْمَارَّ. Vezinleri ve örnekleri

أَبْوَابُهَا وتَصْرِيفُهَا: Bapları ve tasrifi (çekimi)

1. اسْتَغْفَرَ يَسْتَغْفِرُ اسْتِغْفَارًا، فَهُوَ مُسْتَغْفِرٌ، وَذَاكَ مُسْتَغْفَرٌ لَهُ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: اِسْتَفْعَلَ يَسْتَفْعِلُ اِسْتِفْعَالًا فَهُوَ مُسْتَفْعِلٌ وَذَاكَ مُسْتَفْعَلٌ لَهُ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına elif sin ve te eklenmiştir.

أمثلةٌ: ÖRNEKLER

* سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ. (المنافقون/6)

* وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا. (نوح/7)

* وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ * فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ. (الأنبياء/88)

***

2. اِعْشَوْشَبَ يَعْشَوْشِبُ اِعْشِيشَابًا فَهُوَ مُعْشَوْشِبٌ وَذَاكَ مُعْشَوْشَبٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: اِفْعَوْعَلَ يَفْعَوْعِلُ اِفْعِيعَالًا فَهُوَ مُفْعَوْعِلٌ وَذَاكَ مُفْعَوْعَلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına bir hemze, aynu'l fi'l ile lâmu'l Fi'l arasına bir waw ve aynu'l fi'l cinsinden bir harf eklenmiştir.

***

3. اِجْلَوَّذَ يَجْلَوِّذُ اِجْلِوَّاذًا فَهُوَ مُجْلَوِّزٌ وَذَاكَ مُجْلَوَّزٌ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: اِفْعَوَّلَ يَفْعَوِّلُ اِفْعِوَّالًا فَهُوَ مُفْعَوِّلٌ وَذَاكَ مُفْعَوَّلٌ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına bir hemze, ve aynu'l fi'l ile lâmu'l Fi'l arasına ik waw eklenmiştir.

***

4. اِحْمَارَّ يَحْمَارُّ اِحْمِيرَارًا فَهُوَ مُحْمَارٌّ. وَزْنُ هَذَا الْبَابِ: اِفْعَالَّ يَفْعَالُّ اِفْعِيلَالًا فَهُوَ مُفْعَالٌّ.

Bu bapta 3 harfli kök fiilin *(yani sülâsi-yi mücerredin)* mazi kipinin başına bir hemze, aynu'l fi'l ile lâmu'l Fi'l arasına bir elif eklenmiş ve lâmu'l Fi'l ikiye katlanmıştır.

***

الدَّرْسُ الثَّامِنُ والعِشْرُونَ

YİRMİSEKİZİNCİ DERS

04-خَصَائِصُ الْفِعْلِ

FİİLİN HUSUSİYETLERİ

الرُّبَاعِيُّ الْمُجَرَّدُ

2. **Rubai-yi mücerred**: Bu kip, فَعْلَلَ veznide bir tek baptır. Sınırlı sayıda örnekleri vardır.

ÖRNEKLER: çekimleriyle birlikte şöyledir:

الأَفْعَالُ التَّالِيَةُ كُلٌّ مِنْهَا رُبَاعِيٌّ مُجَرَّدٌ: Aşağıdaki fiillerin her biri "**Rubai-yi mücerred**"dir.

* **دَحْرَجَ**: Yuvarladı

تَصْرِيفُهُ: çekimi دَحْرَجَ يُدَحرِجُ دَحْرَجَةً وَدِحْرَاجًا فَهُوَ مُدَحْرِجٌ وَذَاكَ مُدَحْرَجٌ.

نحو: دَحْرَجَ بَكْرٌ صَخْرَةً مِنْ سَفْحِ الْجَبَلِ.

* **زَخْرَفَ**: Süsledi

تَصْرِيفُهُ: çekimi زَخْرَفَ يُزَخْرِفُ زَخْرَفَةً وَزِخْرَافًا فَهُوَ مُزَخْرِفٌ وَذَاكَ مُزَخْرَفٌ.

نحو: زَيْدٌ يُرَاوِغُ فِي كَلَامِهِ وَيُزَخْرِفُ أَكَاذِيبَهُ.

قَالَ تَعَالَى: وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ. (الأنعام/112)

* **بَعْثَرَ**: Serpti

تَصْرِيفُهُ: çekimi بَعْثَرَ يُبَعْثِرُ بَعْثَرَةً وَبِعْثَارًا فَهُوَ مُبَعْثِرٌ وَذَاكَ مُبَعْثَرٌ.

نحو: قَدْ بَعْثَرَ اللهُ النُّجومَ فِي جَوّ السَّمَاءِ بِقُدْرَتِهِ وَحِكْمَتِهِ، كَمَا قَالَ تَعَالَى: وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ. (الملك/5)

وَقَالَ تَعَالَى: أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ. (العاديات/9)

وَقَالَ تَعَالَى: وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ. (انفطار/4)

* عَرْبَدَ: Taşkınlık yaptı

تَصْرِيفُهُ çekimi: عَرْبَدَ يُعَرْبِدُ عَرْبَدَةً وَعِرْبَادًا فَهُوَ مُعَرْبِدٌ وَذَاكَ مُعَرْبَدٌ.

نحو: شَارِبُ الْخَمْرِ عِنْدَمَا يَسْكَرُ يَخْتَلُّ تَوَازُنُهُ، يَتَحَوَّلُ إِلَى مَجْنُونٍ، فَيَبْدَأُ يُعَرْبِدُ، وَيَهْذِي، وَيُؤْذِي، وَيَهْرِفُ بِمَا لاَ يَعْرِفُ، وَيَتَصَرَّفُ بِلاَ وَعْيٍ؛ فَيَصِيرُ مَضْحَكَةً لِلصِّبْيَانِ

* تَرْجَمَ: Tercüme etti (başka dile çevirdi)

تَصْرِيفُهُ çekimi: تَرْجَمَ يُتَرْجِمُ تَرْجَمَةً وَتِرْجَامًا فَهُوَ مُتَرْجِمٌ وَذَاكَ مُتَرْجَمٌ.

نحو: التَّرْجَمَةُ مِهْنَةُ الْمُتَرْجِمِ. وَهُوَ الَّذِي يُتْقِنُ لُغَةً أَجْنَبِيَّةً أَوْ أَكْثَرَ؛ يُتَرجِمُ: أَيْ يَنْقُلُ الْمَفَاهِيمَ مِنْ لُغَةٍ إِلَى أُخْرَى.

* هَنْدَسَ: Mimari ölçüm ve çizim yaptı.

تَصْرِيفُهُ çekimi: هَنْدَسَ يُهَنْدِسُ هَنْدَسَةً وَهِنْدَاسًا فَهُوَ مُهَنْدِسٌ وَذَاكَ مُهَنْدَسٌ.

نحو: الْمُهَنْدِسُ الْمِعْمَارِيُّ الشَّهِيرُ سِنَانُ، هُوَ الَّذِي هَنْدَسَ جَامِعَ السُّلَيْمَانِيَّةِ، وأَشْرَفَ عَلَى بِنَائِهِ.

* غَرْبَلَ: Eledi

تَصْرِيفُهُ çekimi: غَرْبَلَ يُغَرْبِلُ غَرْبَلَةً وَغِرْبَالاً فَهُوَ مُغَرْبِلٌ وَذَاكَ مُغَرْبَلٌ.

نحو: يَقُومُ الفَلاَّحُ بِدَكِّ سَنَابِلِ الْقَمْحِ بَعْدَ حَصَادِهَا، ثُمَّ يُغَرْبِلُهَا لِيُنَقِّيَهَا مِنْ قُشُورِهَا لِتَكُونَ جَاهِزَةً لِلطَّحْنِ فَيَتَحَوَّلَ إِلَى دَقِيقٍ.

* طَمْأَنَ: İkna etti, ona güvence verdi.

تَصْرِيفُهُ çekimi: طَمْأَنَ يُطَمْئِنُ طَمَأْنَةً وَطِمْئَانًا فَهُوَ مُطَمئِنٌ وَذَاكَ مُطَمْئَنٌ.

نحو: فَلَمَّا شَعَرَ عَمْرٌو أنَّ صَاحِبَهُ شَاكٌّ مُرْتَابٌ فِي أمْرِهِ، بَدَأَ يُطَمْئِنُهُ.

* سَرْهَفَ: Sağlıklı besledi.

تَصْرِيفُهُ çekimi: سَرْهَفَ يُسَرْهِفُ سَرْهَفَةً وَسِرْهَافًا فَهُوَ مُسَرْهِفٌ وَذَاكَ مُسَرْهَفٌ.

نحو: يَجِبُ عَلَى الأُمِّ الْوَاعِيَةِ أنْ تَرْعَى طِفْلَهَا، وَتُسَرْهِفَهَا.

* دَرْبَخَ:

تَصْرِيفُهُ çekimi: دَرْبَخَ يُدَرْبِخُ دَرْبَخَةً وَدِرْبَاخًا فَهُوَ مُدَرْبِخٌ وَذَاكَ مُدَرْبَخٌ.

نحو: الدَّرْوِيشُ: شَخْصٌ مِنَ الصُّوفِيَّةِ، يَتَمَسْكَنُ فِي نَاحِيَةٍ مِنَ التَّكِيَّةِ وَيُدَرْبِخُ، فَيَسْتَغْرِقُ فِي التَّفْكِيرِ، لِيُظْهِرَ مِنْ نَفْسِهِ الْفَقْرَ والذُّلَّ وَلِيَسْتَغِلَّ بِذَلكَ عَاطِفَةَ النَّاسِ.

***

الأَفْعَالُ التَّالِيَةُ كُلٌّ مِنْهَا رُبَاعِي مُجَرَّدٌ مُضَعَّفٌ.

Aşağıdaki fiillerin her biri "**rabai-yi mücerred mudaaf**"tır. Yani harfleri mükerrerdir.

وَسْوَسَ (فِعْلٌ رُبَاعِيٌّ مُجَرَّدٌ صَحِيحٌ مُضَعَّفٌ، وَالدَّلِيلُ: أنَّ الْوَاوَ لَيْسَتْ حَرْفَ عِلَّةٍ)

زَلْزَلَ çekimi: زَلْزَلَ يُزَلْزِلُ زَلْزَلَةً وَزِلْزَالاً فَهُوَ مُزَلْزِلٌ وَذَاكَ مُزَلْزَلٌ.

نحو: قَوْلُهُ تَعَالَى: إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا... (الزلزال/1)

طَأْطَأَ çekimi: طَأْطَأَ يُطَأْطِئُ طَأْطَأَةً وَطِئْطَاءً فَهُوَ مُطَأْطِئٌ وَذَاكَ مُطَأْطَأٌ.

نحو: طَأْطَأَةُ الرَّأْسِ لَهَا مَعَانٍ: إمَّا تَكُونُ مِنَ الْخَجَلِ، وَإِمَّا مِنَ الْخُشُوعِ، وإمَّا مِنَ الاستغْرَاقِ فِي التَّفْكِيرِ.

قَفْقَفَ çekimi: **قَفْقَفَ يُقَفْقِفُ قَفْقَفَةً وَقِفْقَافًا فَهُوَ مُقَفْقِفٌ وَذَاكَ مُقَفْقَفٌ.**
نحو: قَفْقَفَتْ أسْنَانُهُ مِنَ الْبَرْدِ، أيْ ضَرَبَتْ بَعْضُهَا الْبَعْضَ وَطَقْطَقَت.

دَمْدَمَ çekimi: **دَمْدَمَ يُدَمْدِمُ دَمْدَمَةً وَدِمْدَامًا فَهُوَ مُدَمْدِمٌ وَذَاكَ مُدَمْدَمٌ**
نحو: دَمْدَمَ الرعدُ، أيْ أَحْدَثَ صَوْتًا مُدَوِّيًا.

زَقْزَقَ çekimi: **زَقْزَقَ يُزَقْزِقُ زَقْزَقَةً وَزِقْزَاقًا فَهُوَ مُزَقْزِقٌ وَذَاكَ مُزَقْزَقٌ.**
نحو: زَقْزَقَتِ الطُّيورُ، أي تَغَرَّدَتْ فَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهَا.

***

الأَفْعَالُ التَّالِيَةُ مُلْحَقَةٌ بِالرُّبَاعِيّ الْمُجَرَّدِ

نحو: جَلْبَبَ: أيْ أَلْبَسَهُ الْجِلْبَابَ.

وَجَوْرَبَ: أيْ أَلْبَسَهُ الْجَوْرَبَ.

وَرَهْوَكَ: أيْ أسْرَعَ فِي مَشْيِهِ.

وَجَهْوَرَ: أيْ رَفَعَ صَوْتَهُ.

وبَيْطَرَ: أيْ عَالَجَ الدَّوَابَّ وَأَصْلَحَهَا.

وسَيْطَرَ: أيْ تَسَلَّطَ عَلَيْهِ، تَحَكَّمَ فِي سُلُوكِهِ، أشْرَفَ عَلَيْهِ وَتَعَهَّدَ أحْوَالَهُ وَأحْصَى أعْمَالَهُ

وهَيْمَنَ: أيْ سَيْطَرَ عَلَيْهِ وَرَاقَبَهُ وَحَفِظَهُ

وشَرْيَفَ: أيْ قَطَعَ الأَوْرَاقَ الجافَّةَ مِنْ أَغْصَانِالشَّجَرِةِ.

وسَلْقَى: سَلْقَاه: إذَا رَمَاهُ عَلَى ظَهْرِهِ.

وقَلْنَسَ: أَلْبَسَهَ الْقَلَنْسُوَةَ.

***

وَهَذِهِ أفْعَالٌ مَنْحُوتَةٌ رُبَاعِيَّةٌ:

* بَسْمَلَ: إذَا قَالَ: بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.
* حَمْدَلَ: إذَا قَالَ: الحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.
* صَلْوَلَ: إذَا قَالَ: صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.
* حَوْقَلَ: إذَا قَالَ: لاَ حَوْلَ وَلاَ قُوَّةَ إلاَّ بِاللهِ.
* سَبْحَلَ: إذَا قَالَ: سُبْحَانَ اللهِ.
* هَلَّلَ: إذَا قَالَ: لاَ إِلَهَ إلاَّ اللهُ.

***

2. Rubai-yi mücerredin başına (ت) harfi ilâve etmek suretiyle (mezid) yani artırılmış bir bap türetilebilir. Bu kip, تَفَعْلَلَ vezninde bir tek baptır. Bu babın özelliği ise müteaddi olmaktan çıkıp **mutawi’** مُطَاوِع (yani geçişsiz) hale gelmesidir.

ÖRNEKLER: çekimleriyle birlikte şöyledir:

الأَفْعَالُ التَّالِيَةُ كُلٌّ مِنْهَا رُبَاعِيٌّ مَزِيدٌ فِيهِ:

Aşağıdaki fiillerin her biri “**Rubai-yi mezidu’n-fih**”dir.

* **تَدَحْرَجَ**: Yuvarlandı

تَصْرِيفُهُ :çekimi **تَدَحْرَجَ يَتَدَحرِجُ تَدَحْرُجًا فَهُوَ مُتَدَحْرِجٌ وَذَاكَ مُتَدَحْرَجٌ.**

نحو: دَحْرَجَتِ الصَّخْرَةُ مِنْ سَفْحِ الْجَبَلِ.

* **تَزَخْرَفَ**: Süslendi

تَصْرِيفُهُ :çekimi **تَزَخْرَفَ يَتَزَخْرِفُ زَخْرُفًا فَهُوَ مُتَزَخْرِفٌ وَذَاكَ مُتَزَخْرَفٌ.**

نحو: تَزَخْرَفَتِ الْحَدِيقَةُ بالزُّهُورِ.

* **تَبَعْثَرَ**: Serpildi

تَصْرِيفُهُ çekimi: **تَبَعْثَرَ يَتَبَعْثَرُ بَعْثُرًا فَهُوَ مُتَبَعْثِرٌ وَذَاكَ مُتَبَعْثَرٌ.**

نحو: تَبَعْثَرَ الْجُنُودُ فِي شَوَارِعِ الْمَدِينَةِ.

***

الدَّرْسُ التَّاسِعُ والعِشْرُونَ

YİRMİDOKUZUNCU DERS

تَدْرِيبٌ فِي الْقِرَاءَةِ–02

OKUMA ÜZERİNE BİR ALIŞTIRMA

الْمَوْضُوعُ: الْهِدَايَةُ

بسم الله الرحمن الرحيم

الْهِدَايَةُ فِي اللُّغَةِ: هِيَ الْوُصُولُ إِلَى الْمَطْلُوبِ. وَفِي الاِصْطِلاَحِ: تَنْقَسِمُ إِلَى نَوْعَيْنِ:

النَّوْعُ الأَوَّلُ: هُوَ الْهِدَايَةُ الَّتِي تَتَحَقَّقُ بِالإِرْشَادِ وَالدِّلاَلَةِ. هَذِهِ الْهِدَايَةُ إِنَّمَا يَنَالُهَا الإِنْسَانُ بَعْدَ جُهُودِ الأَنْبِيَاءِ وَالْعُلَمَاءِ وَالصَّالِحِينَ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى. لِأَنَّ الإِنْسَانَ شَاكٌّ مُتَرَدِّدٌ مُرْتَابٌ، بَعِيدٌ عَنْ قَبُولِ الْحَقِّ فِي الْغَالِبِ. أَمَّا إِذَا لَمْ يَشَأِ اللهُ الْهِدَايَةَ لِعَبْدِهِ، فَلاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَهْتَدِيَ وَلَوْ بَذَلَ الْمُرْشِدُ مَا فِي وُسْعِهِ. لِذَلِكَ قَالَ تَعَالَى: "إِنَّكَ لاَ تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ" (القصص/56).

وَجاءَ فِي الْحَدِيثِ: "عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ يَوْمًا فَقَالَ: إِنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَسْتَهْدِيهِ، وَنَصْتَنْصِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ فَلاَ هَادِىَ لَهُ ". (الأم للإمام الشافعي (1/ 232 ط الفكر)

النَّوْعُ الثَّانِي: هُوَ الْهِدَايَةُ الَّتِي تَتَحَقَّقُ بِمَحْضِ تَوْفِقِ اللهِ سُبْحَانَهُ، فَيُلْقِيهَا فِي قَلْبِ مَنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ، فَيَطْمَئِنُّ إِلَى دَعْوَةِ الْمُصْلِحِ، فَيُذْعِنُ لِلْحَقِّ وَيُسَلِّمُهُ دُونَ اعْتِرَاضٍ أَوْ إِنْكَارٍ.

الْهِدَايَةُ لِلْإِيمَانِ الْخَالِصِ مِنْ شَوَائِبِ الشِّرْكِ أَعْظَمُ نِعْمَةٍ يَهَبُهَا اللهُ لِعَبْدِهِ؛ فالْهِدَايَةُ عَلَى أيِّ حَالٍ هِيَ بِيَدِ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى. كَمَا قَالَ سُبْحَانَهُ: "لَقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ ۚ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ." (النور/46). وَقَالَ تَعَالَى: "كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ[15] فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ ۗ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ." (البقرة/213)

مِنْ سُنَّةِ اللهِ سُبْحَانَهُ أنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَيْسُوا عَلَى الْهِدَايَةِ، بَلْ هُمْ فِي الضَّلاَلَةِ يَعْمَهُونَ، بِدَلِيلِ قَوْلِهِ تَعَالَى: "قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ" (الروم/42). وَقَوْلِهِ تَعَالَى: "وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ" (يوسف/21). وَقَوْلِهِ تَعَالَى: "إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ" (البقرة/243).

لاَ شَكَّ أنَّ مَنْ أَكْرَمَهُ اللهُ تَعَالَى بِالْهِدَايَةِ فَهُوَ سَعِيدٌ، وَمَنْ سَدَّ عَلَيْهِ طَرِيقَ الْهِدَايَةِ فَهُوَ شَقِيٌّ. وَالسَّبَبُ فِي إِنْعَامِ اللهِ عَلَى بَعْضِ عِبَادِهِ بِالْهِدَايَةِ، وسَدِّ طَرِيقِهَا عَلَى بَعْضِهِمِ الآخَرِينَ، مَكْنُونٌ فِي غَيْبِ حِكْمَتِهِ الَّتِي لاَ سَبِيلَ لِلْوُصُولِ إلَى مَعْرِفَةِ كُنْهِهَا. قَالَ تَعَالَى: "فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ[16] إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ." (الأعراف/30)

فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ بَعْضَ النَّاسِ مِنَ الْهِدَايَةِ لِحِكْمَةٍ لاَ عِلْمَ لَنَا بِحَقِيقَتِهَا، كَمَا قَالَ تَعَالَى: "وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ." (السجدة/13). إنَّ اللهَ

[15] جاء في تفسير القرطبي معنى "بغيا بينهم"، قال: "بغيًا بينهم أي حسدًا على النبي صلى الله عليه وسلم. قيل: معنى بغيًا أي: بَغَى بعضُهم على بعضٍ يطلبُ الفضلَ والرياسةَ، وقتلوا الأنبياءَ، فكذا مشركو عصرِكَ يا محمد، قد جاءتهم البيناتُ ولكن أعرضوا عنها للمنافسةِ في الرياسةِ. إنَّ ربَّك يقضي بينهم أي يَحْكُمُ وَيَفْصِلُ يومَ القيامةِ فيما كانوا فيه يختلفون في الدنيا."

[16] بَيَّنَ اللهُ سبحانه وتعالى: أنَّ الناسَ عندَ عَوْدَتِهِمْ إليه هُمْ فريقان: فريقٌ هداهُ اللهُ تعالى في الدنيا، وفريقٌ كان مِنْ أولياءِ الشياطينِ، وحَقَّ عليهِ الضلالةُ. قوله: "فَرِيقًا هَدَى": حالٌ مِنْ (تَعُودُونَ)، أيْ يعودون فريقًا هداهُ اللهُ تعالى، وفريقًا حَقَّتْ وَثَبَتَتْ عليهِ الضلالةُ.

عَزَّ شَأنُهُ لاَ يُسْمِعُ الْخَبِيثِينَ قَوْلَهُ، وَلَكِنِ يَسْلُبُ عَنْهُمْ نَزْعَةَ الإِنْصِيَاعِ وَالطَّاعَةِ، فَيَقُولُ: "وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْۖ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ " (الأنفال/23). وَقَالَ تَعَالَى: "بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُۖ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ." (الأنعام/28). وَقَالَ تَعَالَى: "وَمَن يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَن تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًاۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْۚ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌۖ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ" (المائدة/41). وَقَالَ تَعَالَى: "حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ * لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ، كَلَّا! إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ." (المؤمنون/99، 100)

فَنَسْأَلُهُ تَعَالَى الْعَافِيَةَ، وَنَدْعُوهُ كَمَا سَوْفَ يَدْعُوهُ أَهْلُ الْجَنَّةِ حِينَ يَدْخُلُونَهَا وَيَرَوْنَ مَا أَكْرَمَهُمُ اللهُ بِهِ مِنْ نِعَمِهِ الْوَافِرَةِ، وَمَا صَرَفَ عَنْهُمْ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ. يَقُولُ اللهُ تَعَالَى فِي وَصْفِهِم: "وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّۖ وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ" (الأعراف/43)

***

الدَّرْسُ الثَّلاَثُونَ

YİRMİDOKUZUNCU DERS

خَصَائِصُ الْفِعْلِ-05

HİDAYET KONUSUNDA BİR OKUMA

الْمَوْضُوعُ: تَقْسِيمُ الْفِعْلِ مِنْ حَيثُ أنْوَاعُ حُرُوفِهِ

يَنْقَسِمُ الْفِعْلُ مِنْ حَيثُ أنْوَاعُ حُرُوفِهَا أوَّلاً إلَى قِسمَيْنِ: صَحِيحٍ وَمَعْلُولٍ.

Fiil, **harflerinin çeşitlerine göre** önce; **sağlam** ve **illetli** olmak üzere iki kısma ayrılır.

إذَا كَانَ الْفِعْلُ خَالِيًا مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ يُسَمَّى "صَحِيحًا". وهِيَ ثَلاَثَةٌ: الْأَلِفُ، وَالْوَاوُ، وَالْيَاءُ.

Fiil, illet harflerinden arı olduğu zaman "**sağlam**" diye adlandırılır. İllet harfleri üçtür; **Elif**, **waw**, **ye**.

أمْثِلَةٌ لِلْفِعْلِ الصَّحِيحِ:

دَخَلَ – يَدْخُلُ، نحو: يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا. (النصر/2)

عَمِلَ – يَعْمَلُ، نحو: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فلنفسِهِ. (فصلت/46)

نَصَرَ – يَنْصُرُ، نحو: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ. (محمد/7)

***

أمْثِلَةٌ لِلْأَفعْالِ الْمَعْلُولَةِ: illetli fiillerden örnekler

أَكَلَ – يَأْكُلُ، نحو: قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ. (يوسف/17)

سَأَلَ – يَسْأَلُ، نحو: سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ. (المعارج/1)

قَرَأَ – يَقْرَأُ، نحو: فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ. (النحل/98)

وَقَعَ – يَقَعُ، نحو: إِذَا وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ * لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ (الواقعة/1، 2)

قَالَ – يَقُولُ، نحو: وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ. (البقرة/117)

عَلاَ – يَعْلُو، نحو: إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا. (القصص/4)

يَئِسَ – يَيْأَسُ، نحو: يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَيْأَسُوا مِن رَّوْحِ اللَّهِ. (يوسف/87)

دَعَا – يَدْعُو، نحو: وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِن قَبْلُ. (الزمر/8)

رَمَى – يَرْمِي، نحو: وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ. (الأنفال/17)

***

الْفِعْلُ مِنْ حَيثُ أنْوَاعُ حُرُوفِهَا سَبْعَةُ أقْسَامٍ، وَهِيَ: الصَّحَيْحُ، والْمِثَالُ والْمُضَاعَفُ، وَاللَّفِيْفُ والنَّاقِصُ، والْمُهْمُوزُ، وأَلْأَجْوَف. جَمَعَهَا الصَّرْفِيُّونَ فِي هَذَا الْبَيْتِ:

صَحَيْحَسْتُ مِثَالَسْتُ مُضَاعَفْ * لَفِيْفُ نَاقِصُ مُهْمُوزُ أَجْوفْ

1. الصَّحَيْحُ: مَا كَانَ خَالِيًا مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّة، نحو:
2. الْمِثَالُ:
3. الْمُضَاعَفُ:
4. اللَّفِيْفُ:
5. النَّاقِصُ:
6. الْمُهْمُوزُ:
7. أَلأَجْوَف:

***

الدَّرْسُ الْحَادِي والثَّلاَثُونَ

OTUZBİRİNCİ DERS

إِعْرَابُ الْفِعْلِ الْمُضَارِعِ

MUZARİ’ Fİ’LİN İ’RABI

الفِعْلُ الْمُضَارِعُ فِعْلٌ مُعْرَبٌ فِي الْأَغْلَبِ.

Muzari’ fiil, **genelde** **mu’rab bir fiildir**.

يَتَغَيَّرُ آخِرُهُ بِحَسَبِ مَوْقِعِهِ وَالْعَوَامِلِ الدَّاخِلَةِ عَلَيْهِ.

Cümledeki yerine **ve ondan önce gelen etkenlere** **göre** **sonu değişir**. (yani son harfinin harekesi değişir.)

***

ثُمَّ حَالَتَانِ يَكُونُ فِيهِمَا الْمُضَارِعُ مَبْنِيًّا، هُمَا:

Muzari’ fi’lin **mebni olduğu** **iki durum** **vardır**. **O ikisi**:

1. إِذَا اتَّصَلَ بِهِ نُونُ النِّسْوَةِ، نحو: الْمُعَلِّمَاتُ يُدَرِّسْنَ التِّلْمِيذَاتِ.

1. **Sonuna,** **kadınlar nunu** **geldiğinde**. Örnek: **Bayan öğretmenler** **kız öğrencilere** **ders veriyorlar.**

2. إِذَا اتَّصَلَ بِهِ نُونُ التَّوْكِيدِ، نحو: لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ.

2. **Sonuna,** **te’kid nunu** **geldiğinde**. Örnek: **elbette** **Mescid’ül-Harâm’a** **gireceksiniz**.

***

الفِعْلُ الْمُضَارِعُ مَرْفُوعٌ دَائِمًا، مَا لَمْ تَسْبِقْهُ أَدَاةٌ نَاصِبَةٌ، أَوْ أَدَاةٌ جَازِمَةٌ.

Muzari' fiil; eğer onu nasb eden veya cezm eden bir edat baş tarafına geçme**dikçe** daima merfu'dur. Örnekler:

* إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا (النبأ/40)
* وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ * الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ * يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ. (الهمزة/1–3)
* يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ؟ قَالُواْ لاَ عِلْمَ لَنَا، إِنَّكَ أَنتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ. (المائدة/109)
* لاَ يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْئَلُونَ. (الأنبياء/23)
* وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ (ابراهيم/25)
* إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ. (البقرة/222)
* أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا. (مريم/67)
* اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ. (العنكبوت/62)

***

يَكُونُ الفِعْلُ الْمُضَارِعُ مَنْصُوبًا إِذَا سَبَقَتْهُ أَدَاةٌ مِنْ أَدَوَاتِ النَّصْبِ.

Muzari'fiil mansub olur, eğer nasb edatlarından biri **ondan önce gelirse**..

أَمْثِلَةٌ: Örnekler

1. أَنْ: أَدَاةٌ تَنْصِبُ الفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَن يَقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ. (يس/82)
* إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ. (النساء:/171)
* أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى. (القيامة:/40)

---

2. لَنْ: أَدَاةٌ تَنْصِبُ الْفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ. (التوبة/80)

* لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنكُمْ. (الحج/37)

* إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الجِبَالَ طُولًا. الإسراء/37)

———————————

3. كَيْ: أداةٌ تَنْصِبُ الْفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ، كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ. (الحشر/7)

* فَرَجَعْنَاكَ إِلَى أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا. طه/40)

* فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا، وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا. (الإحزاب /37)

———————————

4. لاَمُ التَّعْلِيلِ: أدَاةٌ تَنْصِبُ الفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلاَّ بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ * لِيَقْطَعَ طَرَفاً مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوۤاْ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُواْ خَآئِبِينَ. (آل عمران/126)

* فَٱلْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوّاً وَحَزَناً. (القصص/8)

* أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيشَتَهُمْ فِي ٱلْحَيَاةِ ٱلدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضاً سُخْرِيّاً وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ. (الزخرف/32)

———————————

5. حَتَّ: أدَاةٌ تَنْصِبُ الْفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا، فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ، فَإِن فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا، إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ. (الحجرات/9)

* وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ، فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ، إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. (البقرة/109)

* وَلَن تَرْضَى عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ، قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى، وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ (120)

----

6. لاَمُ الجُحُودِ: أدَاةٌ تَنْصِبُ الْفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* وَقالُوا الحَمدُ لِلَّهِ الَّذي هَدانا لِهذا وَما كُنّا **لِنَهتَدِيَ** لَولا أَن هَدانَا اللَّهُ. (الأعراف/**43**)

* وَمَا كَانَ اللَّهُ **لِيُضِيعَ** إِيمَانَكُمْ، إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ (البقرة/**143**)

* وَمَا كَانَ اللَّهُ **لِيُعْجِزَهُ** مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا. (الفاطر/**44**)

----

7. فَاءُ السَّبَبِيَّةِ: أدَاةٌ تَنْصِبُ الْفِعْلَ الْمُضَارِعَ. نحو:

* لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا **فَيُسْحِتَكُمْ**. (طه/**61**)

* وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ * أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ **فَأَطَّلِعَ** إِلَى إِلَهِ مُوسَى. (غافر/**36**، **37**)

* يَا لَيتَنِي كُنتُ مَعَهُمْ **فَأَفُوزَ** فَوْزًا عَظِيمًا.(النساء/**73**)

***

الدَّرْسُ الثَّانِي والثَّلاثُونَ

OTUZİKİNCİ DERS

تَدْرِيبٌ فِي الْقِرَاءَةِ–03

OKUMA ÜZERİNE BİR ALIŞTIRMA

المَوْضُوعُ: كُلُّ شَيْءٍ يَعْبُدُ اللهَ

KONU: HER ŞEY ALLAH'A İBADET EDER

كُلُّ شَيْءٍ يَعْبُدُ اللهَ

نَعَمْ، كُلُّ شَيءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعْبُدُ اللهَ وَيُسَبِّحُ لَهُ. الْحَيَوَانَاتُ وَالْحَشَرَاتُ وَالْجَمَادُ، وَالْكَائِنَاتُ جَمِيعُهَا تُسَبِّحُ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى.. اللهُ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ الَّذِي خَلَقَ الْكَوْنَ وَمَا فِيهِ مِنْ حَيَاةٍ وَنَبَاتٍ وَحَيَوَانٍ، وَأَجْرَامٍ... هُوَ الَّذِي خَلَقَ الْهَوَاءَ، وَالْمَاءَ، وَالنَّارَ، وَالتُّرَابَ الَّتِي هِيَ عَنَاصِرُ هَامَّةٌ لِلْحَيَاةِ.

وَمِنْ خَلْقِهِ تَعَالَى السِّبَاعُ الْمُفْتَرِسَةُ، كَالذِّئْبِ، وَالنَّمِرِ، وَالْأَسَدِ، وَالثَّعْلَبِ، وَالضَّبْعِ، وَالتِّمْسَاحِ، وَالدُّبِّ، وَالْحُوتِ الْقَاتِلِ (الْمَعْرُوفِ بِالْحُوتِ الْأُورْكَا Killer Whale (Orca))... وَمِنْ خَلْقِهِ تَعَالَى أَيْضًا: الْحَيَوَانَاتُ الْبَرِّيَّةُ وَالْبَحْرِيَّةُ؛ بَعْضُهَا غَيْرُ مُفْتَرِسَةٍ، كَالْفِيلِ، وَالْغَزَالِ، وَالثَّوْرِ الْوَحْشِيِّ، وَالْحِمَارِ الْوَحْشِيِّ، وَالزُّرَافَةِ، وَالْكَرْكَدَانِ، وَالْقِرْدِ... وَمِنْ خَلْقِهِ تَعَالَى أَيْضًا: الْحَشَرَاتُ، كَالْفَرَاشَةِ، وَالنَّمْلِ،

وَالذُّبَابِ، وَالْبَقِّ، وَالْقُمَّلِ، وَالْبعُوضِ، وَالصَّرْصُورِ، وَبَقِّ الْفِرَاشِ، وَالْعَقْربِ.. قَالَ تَعَالَى: وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَّاءٍ فَمِنْهُم مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ، وَمِنْهُم مَنْ يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ، وَمِنْهُم مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ، يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ، إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (النور/45)

الْمَخْلُوقَاتُ بِأَجْمَعِهَا، بِمَا فِيهَا الْكَائِنَاتُ الجَامِدَةُ وَالحَيَوَانَاتُ الَّتِي لاَ تَعْقِلُ. قَدْ فَطَرَهَا اللهُ تَعَالَى عَلَى الخُضُوعِ وَالاسْتِسلاَمِ وَالاِنْقِيَادِ وَالتَّذَلُّلِ لَهُ، وَهِيَ تُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَتَسْجُدُ لَهُ.

إِنَّ الْعِبَادَةَ مَعْنَاهَا التَّذَلُّلُ؛ فَجَمِيعُ الْكَائِنَاتِ تَتَذَلَّلُ وَتَخْشَعُ لِعَظَمَةِ اللهِ، وَهِيَ صُنُوفٌ مُتَنَوِّعَةٌ تَخْتَلِفُ أشْكَالُ عِبَادَتِهَا لِلَّهِ. فَأَقْسَامٌ مِنْهَا يَسْجُدُونَ لَهُ سُجُودَ اخْتِيَارٍ، وَهُمْ: الإِنْسَانُ وَالْمَلاَئِكَةُ وَالجَانُّ، وَأَقْسَامٌ مِنْهَا تَسْجُدُ لَهُ سُجُودَ تَسْخِيرٍ؛ وَهِيَ الجَمَادُ وَالحَيَوَانَاتُ، كُلُّهَا تَخْضَعُ لَهُ وَتُسَبِّحُ لَهُ، كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالَى: تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ، وَلَكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ، إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا. (الإسراء/44). وَقَالَ تَعَالَى: أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ، كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ. (النور/41). وَقَالَ تَعَالَى: وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُونَ. (النحل/49). وَقَالَ تَعَالَى: أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ، وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ، إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاء.(الحج/18). وَقَالَ تَعَالَى: وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا، وَظِلالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالآصَالِ. (الرعد/15). وَقَالَ تَعَالَى فِي الْأَصْنَامِ الَّتِي يَعْبُدُهَا الْمُشْرِكُونَ إِفْحَامًا لَهُمْ: إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ. (الأعراف/194)

وَقَالَ أَحَدُ أَهْلِ الْعِلْمِ: "إِنَّهُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ بِنَا: أَنَّهُ حَجَبَ عَنَّا أَصْوَاتَ تَسْبِيحِ الْمَخْلُوقَاتِ، وَلَوْلاَ ذَلِكَ لأَصْبَحَتِ الحَيَاةُ جَحِيمًا لاَ يُطَاقُ إِذَا تَكَاثَرَتِ الأَصْوَاتُ مِنْ حَوْلِنَا وَتَدَاخَلَتْ دُونَ تَوَقُّفٍ أَوْ انْقِطَاعٍ، وَلأَدَّى ذَلِكَ إِلى تَعَطُّلِ قُدْرَاتِ الإِنْسَانِ عَنْ كُلِّ مِنَ الْعَمَلِ وَالتَّفَكُّرِ وَالتَّدَبُّرِ وَالْعِبَادَةِ،

وَحَرَّمَ النَّوْمُ وَالرَّاحَةُ، بَلْ لَفَقَدَ الإِنْسَانُ عَقْلَهُ إِذَا اسْتَمَعَ إِلَى جَمِيعِ مَا فِي الْوُجُودِ مِنْ حَوْلِهِ وَهِيَ تَتَكَلَّمُ فِي وَقْتٍ وَاحِدٍ."

***

الدَّرْسُ الثَّالِثُ والثَّلاَثُونَ

OTUZÜÇÜNCÜ DERS

خَصَائِصُ الإِسْمِ

İSMİN ÖZELLİKLERİ

تَعَلَّمْنَا فِي دُرُوسِنَا السَّابِقَةِ أنَّ الْكَلِمَةَ لَهَا ثَلاَثَةُ أقْسَامٍ: **الاسْمُ**، وَ**الْفِعْلُ**، وَ**الْحَرْفُ** (أيِ الأَدَاةُ)

Daha önceki derslerimizde öğrenmiş idik ki kelimenin üç kısmı vardır: **İsim**, **fiil** ve edat.

فِي هَذَا الدَّرْسِ سَنَقِفُ **بُرْهَةً** عَلَى الاسْمِ.

Bu derste birazcık *(birkaç dakika)* isim üzerinde duracağız.

الاسْمُ **رَمْزٌ** **يُطْلَقُ** عَلَى **كَائِنٍ** لِتَفْرِيقِهِ عَنْ بَقِيَّةِ الْكَائِنَاتِ، وَلِيُعْرَفَ بِذَاتِهِ.

İsim bir **semboldür**; başka varlıklardan ayırt edilebilmesi ve özü tanınabilmesi için **varlığa verilir**.

***

هيَّا بِنَا **نَتَعَرَّفْ** عَلَى الأَسْمَاءِ **بِالتَّفْصِيلِ**. الأَسْمَاءُ كَثِيرَةٌ وَمُتَنَوِّعَةٌ، هَذِهِ أمْثِلَةٌ مِنْهَا:

Haydin, isimleri **tafsilâtla** **tanıyalım**. İsimler çok ve çeşitlidirler. Onlardan örnekler:

* **أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ الْبَشَرِ الْمُذَكَّرِ**، (**أيْ أسْمَاءِ الرِّجَالِ**): عَبْدُ اللهِ، إِبْرَاهِيمُ، رَشِيدٌ، جَعْفَرُ، قَاسِمٌ، نُوحٌ، سَلْمَانُ، طَلْحَةُ، جَمِيلٌ، أحْمَدُ...
* **أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ الْبَشَرِ الْمُؤَنَّثِ**، (**أيْ أسْمَاءِ النِّسَاءِ**):

مَرْيَمُ، فَاطِمَةُ، لَيْلَى، عَائِشَةُ، سَلْمَى، هَاجَرُ، هِنْدُ، خَدِيجَةُ، سُمَيَّةُ، رَزَّانُ، جَمِيلَةُ، مَرْوَةُ، بُشْرَى،

سَوْسَنُ، هَالَةُ، جِيهَانُ، أمَلُ، أُمُّ كُلْثُومٍ...

* أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ الْحَيَوَانَاتِ الأَلِيفَةِ: الْبَقَرَةُ، الثَّوْرُ، الضَّأْنُ، الْمَاعِزُ، الْجَمَلُ، النَّاقَةُ، الْحِصَانُ، الْحِجْرُ، الْحِمَارُ، الْبِرْزَوْنُ، الْبَغْلُ، الدِّيكُ، الدَّجَاجَةُ، الإِوَزُّ، الْبَطُّ، الْكَدِيسُ، (أيِ الْقِطُّ أوِ الْهِرَّةُ)، الْكَلْبُ...

* أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ السِّبَاعِ الْمُفْتَرِسَةِ: الذِّئْبُ، وَالنَّمِرُ، وَالْأَسَدُ، وَالثَّعْلَبُ، وَالضَّبْعُ، وَالتِّمْسَاحُ، وَالدُّبُّ، وَالْحُوتُ الْقَاتِلُ...

* أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ الْحَيَوَانَاتِ الْبَرِّيَّةِ وَالْبَحْرِيَّةِ غَيْرِ الْمُفْتَرِسَةِ: الْفِيلُ، الْغَزَالُ، الثَّوْرُ الْوَحْشِيُّ، الْحِمَارُ الْوَحْشِيُّ، الزُّرَافَةُ، الْكَرْكَدَانُ، الْقِرْدُ...

* أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ الْحَشَرَاتِ: الْفَرَاشَةُ، النَّمْلُ، الذُّبَابُ، الزَّنبُورُ، الْقُمَّلُ، الْبَعُوضُ،الصَّرْصُورُ، بَقُّ الْفِرَاشِ، الْعَقْرَبُ، الْحَيَّةُ...

* أمْثِلَةٌ مِنْ أسْمَاءِ الْفَوَاكِهِ وَالْخُضَارِ: التُّفَّاحُ، الْخَوخُ (الدُّرَّاقُ)، البُرْقُوقُ، الْمُشْمُشُ، الإجَّاصُ (الْكُمَّثْرَى)، الفَرَاوْلَةُ، البُرْتُقَالُ، اللَّيْمُونُ؛ الْخِيَارُ، الطَّمَاطِمُ، الْمَلْفُوفُ، الْبَاذِنْجَانُ، الْفِلْفَلُ الأَخْضَرُ وَالأَحْمَرُ، القُرْنَبِيطُ (القُنَّبِيطُ)، الْبَنْجَرُ، الْبَطَاطِسُ، السَّبَانِخُ، الْفُومُ، الْبَصَلُ، الْقَرْعُ...

نَكْتَفِي بِهَذَا الْقَدْرِ مِنَ الأَسْمَاءِ، لأَنَّنَا سَوْفَ نَتعَرَّفُ عَلَى أسْمَاءٍ كَثِيرَةٍ لِلْكَائِنَاتِ الْحَيَّةِ وَالْجَامِدَةِ عَبْرَ دُرُوسِنَا الْقَادِمَةِ إنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

Bu kadar isimle **yetinelim**. Çünkü biz ileriki derslerimiz boyunca birçok **canlı** ve **cansız** varlıkların isimlerini öğreneceğiz.

***

أمَّا الآنَ فَنَبْدَأُ فِي دِرَاسَةِ خَصَائِصِ الاسْمِ فِي اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ. لِلْاسْمِ عِدَّةُ خَصائِصَ، أَهَمُّهَا خَمْسَةٌ:

* أوَّلُهَا: أنَّ الاسْمَ يَقْبَلُ دُخُولَ حَرْفِ الْجَرِّ عَلَيْهِ، نحو: آمَنْتُ بِاللهِ. فَقَدْ دَخَلَتِ الْبَاءُ (فِي هَذَا الْمِثَالِ) عَلَى اسْمِ الْجَلاَلَةِ فَجَرَّتْهُ، بَيْنَمَا كَانَ مَرْفُوعًا قَبْلَ دُخُولِ (الْبَاءِ) عَلَيْهِ.

أَمَّا الْفِعْلُ وَالأَدَاةُ، فَلاَ يَدْخُلُ عَلَيْهِمَا حَرْفُ الْجَرِّ.

* ثَانِيهَا: يُسْنَدُ الْفِعْلُ إِلَى الاسْمِ، ولاَ يُسْنَدُ الْفِعْلُ إلى الْفِعْلِ وَالأَدَاةِ. نحو:
قَالَ اللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ... (المائدة/119)

* ثَالِثُهَا: إِضَافَةُ (أَلْ) التَّعْرِيفِ. يَقْبَلُ الاسمُ (أَلْ) لِلتَّعْرِيفِ، وَلَكِنَّ الْفِعْلَ وَالأَدَاةَ لاَ يَقْبَلاَنِهِ. نحو:
الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا. (المائدة/3)

* رَابِعُهَا: النَّدَاءُ. يَدْخُلُ حَرْفُ النِّدَاءِ عَلَى الاسْمِ، وَلاَ يَدْخُلُ عَلَى الْفِعْلِ وَالأَدَاةِ. نحو:
وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ؟! (المائدة/116)

* خَامِسُهَا: التَّنْوِينُ. إنَّ الاسْمَ يَقْبَلُ وُجُودَ عَلاَمَةِ التَّنْوِينِ فِي آخِرِهِ، أَمَّا الْفِعْلُ وَالأَدَاةُ فَلاَ يَقْبَلاَنِهِ.
نحو: لاَ تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ. (المجادلة/22)

***

الدَّرْسُ الرَّابِعُ والثَّلاَثُونَ

OTUZDÖRDÜNCÜ DERS

مَكَارِمُ الأَخْلاَقِ فِي الإِسْلامِ

İslam'da Erdemler

الإِسْلاَمُ دِينٌ يَدْعُو إِلَى التَّقْوَى وَالْفَضِيلَةِ

قَالَ اللهُ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ (آل عمران/102).[17] أَمَّا (التَّقْوَى): فَإِنَّهَا التَّوَقِّي مِنْ ارْتِكَابِ الذَّنْبِ صَغِيرًا كَانَ أَوْ كَبِيرًا. وَهِيَ بِتَعْبِيرٍ آخَرَ: فِعْلُ الْمَأْمُورَاتِ وَاجْتِنَابُ الْمَنْهِيَّاتِ. قَالَ ابْنُ كَثِيرٍ رَحِمَهُ اللهُ فِي تَفْسِيرِهِ: "قِيلَ إِنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سَأَلَ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ[18] عَنِ التَّقْوَى، فَقَالَ لَهُ: أَمَا سَلَكْتَ طَرِيقًا ذَا شَوْكٍ. قَالَ: بَلَى. قَالَ: فَمَا عَمَلْتَ؟ قَالَ: شَمَّرْتُ وَاجْتَهَدْتُ. قَالَ: فَذَلِكَ التَّقْوَى"[19]

يَدْعُو الإِسْلاَمُ إِلَى التَّقْوَى لِأَنَّهَا أَصْلُ كُلِّ عَمَلٍ صَالِحٍ. يَحُثُّ الإِسْلاَمُ عَلَى كُلِّ فَضِيلَةٍ، وَيَنْهَى عَنْ كُلِّ رَذِيلَةٍ.. يَدْعُو الإِسْلاَمُ إِلَى مَكَارِمِ الأَخْلاَقِ، وَيَأْمُرُ بِتَحَلِّي الْخِصَالِ الرَّفِيعَةِ، وَهِيَ بِاخْتِصَارٍ: الاسْتِقَامَةُ، أيْ السَّيْرُ عَلَى الْحَدِّ الصَّحِيحِ الْمُعْتَدِلِ دُونَ مَيْلٍ إِلَى جَانِب الإِفْرَاطِ أَوْ إِلَى جَانِب التَّفْرِيطِ. وَعِمَادُ الاسْتِقَامَةِ وَقِوَامُهَا: الْوَسَطِيَّةُ؛ قَالَ تَعَالَى: وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا

---

[17] قَالَ ابْنُ كَثِيرٍ فِي تَفْسِيرِهِ: وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُسْلِمُونَ. أيْ حَافِظُوا عَلَى الإِسْلاَمِ فِي حَالِ صِحَّتِكُمْ وَسَلاَمَتِكُمْ لِتَمُوتُوا عَلَيْهِ، فَإِنَّ الْكَرِيمَ قَدْ أَجْرَى عَادَتَهُ بِكَرَمِهِ أنَّ مَنْ عَاشَ عَلَى شَيْءٍ مَاتَ عَلَيْهِ، وَمَنْ مَاتَ عَلىَ شَيْءٍ بُعِثَ عَلَيْهِ.

[18] أُبَيّ بن كعب (ت 30هـ/ 650م) صحابي وقارئ وفقيه وكاتب للوحي وراوي للحديث النبوي من الأنصار من بني معاوية بن عمرو بن مالك بن النجار من الخزرج. وكان من كتاب الوحي شهد بدرًا وأحد والخندق وبيعة العقبة الثانية، وشهد مع النبي صلى الله عليه وسلم المشاهد كلها. جمع أبي بن كعب القرآن، وعرضه على النبي ﷺ في حياته، وكان أحد الأربعة الذين جمعوا القرآن في حياة النبي صلى اله عليه وسلم.

[19] تفسير ابن كثير – ط ابن الجوزي (1/ 255)

شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا (البقرة/143). وَمِنْ أَقْوَالِ الْحُكَمَاءِ: "خَيْرُ الأُمُورِ أَوْسَاطُهَا"[20] وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّمَا بُعِثْتُ لأُتَمِّمَ مَكارِمَ الأَخْلاَقِ"[21] وَتَتَمَثَّلُ مَكَارِمُ الأَخْلاَقِ فِي خِصَالٍ وَرَدَتْ فِي الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ، وَأَوْصَى بِهَا أَهْلُ النَّصِيحَةِ، وَهِيَ بِإِيجَازٍ: الزُّهْدُ، وَالْقَنَاعَةُ بِمَا قَسَمَ اللهُ، وَالصَّبْرُ عَلَى مَشَاقِّ الْحَيَاةِ، وَالإِخْلاَصُ فِي عِبَادَةِ اللهِ تَعَالَى، وَالتَّوَكُّلُ عَلَيْهِ قَبْلَ الإِقْدَامِ وَعَلَى مَدَاهُ، وَالْمُسَامَحَةُ وَالْمُسَاهَلَةُ فِي مُعَامَلَةِ النَّاسِ، فَإِنَّهَا مِنَ الصَّدَقَةِ الْخَفِيَّةِ. عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ "قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رَحِمَ اللَّهُ رَجُلاً سَمْحًا إِذَا بَا عَ وَإِذَا اشْتَرَى وَإِذَا اقْتَضَى.[22] رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ. وَمِنَ الْخِصَالِ الْحَمِيدَةِ الْوَقَارُ، وَهُوَ الرَّزَانَةُ وَالسَّكِينَةُ وَالتَّأَنِّي فِي التَّوَجُّهِ نَحْوَ الْمَطَالِبِ، وَمِنْهَا: الْحِلْمُ وَالْعَفْوُ، وَهُوَ أَنْ يُسَامِحَ الرَّجُلُ مَنْ أساءَ إِلَيْهِ أَوْ ظَلَمَهُ. قَالَ تَعَالَى: وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ. (التغابن/ 14). عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّهُ عَنْهُ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلاَّ عِزًّا، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ.(رواه مسلم). وَمِنْ تِلْكَ الْخِصَالِ الْحَمِيدَةِ: تَوْقِيرُ الْكَبِيرِ وَالرَّحْمَةُ بِالصَّغِيرِ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُوَقِّرْ كَبِيرَنَا، وَيَرْحَمْ صَغِيرَنَا" (مسند أحمد (11/ 529 ط الرسالة). وَمِنْ تِلْكَ الْخِصَالِ الْحَمِيدَةِ: الصِّدْقُ وَالأَمَانَةُ، قَالَ تَعَالَى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ. (التوبة/119). عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ، فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، ومَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ ويَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا، وإِيَّاكُمْ والْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وإِنَّ الْفُجورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، ومَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ ويَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا. (مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ). وَمِنْ تِلْكَ الْخِصَالِ الْحَمِيدَةِ: الْكَرَمُ، وَهُوَ مِنْ صِفَاتِ الرَّبِّ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، يَقُولُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ رَبَّكُمْ حَيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحْيِي مِنْ عَبْدِهِ أَنْ يَرْفَعَ إِلَيْهِ يَدَيْهِ؛ فَيَرُدَّهُمَا صِفْرًا." (صحيح ابن ماجه).). وَمِنْ تِلْكَ الْخِصَالِ الْحَمِيدَةِ: اللُّطْفُ وَالرِّفْقُ فِي الْمُعَامَلَةِ. وَرَدَ فِي الصَّحِيحَيْنِ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: اسْتَأْذَنَ رَهْطٌ مِنَ الْيَهُودِ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالُوا: السَّامُ عَلَيْكَ، فَقُلْتُ: بَلْ عَلَيْكُمُ السَّامُ وَاللَّعْنَةُ، فَقَالَ:

---

[20] هذا الحديث لم يصح عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، وإنما هو من أقوال الحكماء، كما قال ابن عبد البر في الاستذكار، وقال الحافظ العراقي في تخريج الإحياء.

[21] من رواية أَبِي مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ الْأَصْبَهَانِيّ، "قال: أنبأ أَبُو سَعِيدِ بْنُ الْأَعْرَابِيِّ، ثنا أَبُو بَكْرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْمَرْوَرُّوذِيُّ، ثنا سَعِيدُ بْنُ مَنْصُورٍ، ثنا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، أَخْبَرَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عَجْلَانَ، عَنِ الْقَعْقَاعِ بْنِ حَكِيمٍ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: " إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأُتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ."

[22] أي غذا قضى ما عليه من الدين بسهولة.

"يَا عَائِشَةُ إِنَّ اللهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ فِي الأَمْرِ كُلِّهِ، قُلْتُ: أَوَ لَمْ تَسْمَعْ مَا قَالُوا؟ قَالَ: «قُلْتُ: وَعَلَيْكُمْ»". وَمِنْ تِلْكَ الْخِصَالِ الْحَمِيدَةِ: الإِيثَارُ، وَهُوَ أَنْ يُقَدِّمَ الْمَرْءُ غَيْرَهُ عَلَى نَفْسِهِ فِي النَّفْعِ لَهُ. وَمِنْهَا: الْعِفَّةُ، وَالْمُرُوئَةُ، وَمُرَاعَاةُ الآدَابِ، وَالْعَدْلُ، وَالتَّوَاضُعُ، وَالْجُرْأَةُ عَلَى الظَّالِمِ فِي الدِّفَاعِ عَنِ الْحَقِّ، وَمُصَاحَبَةُ الصَّالِحِينَ، وَالاهْتِمَامُ بِالنَّظَافَةِ وَالطَّهَارَةِ، وَالْحِرْصُ عَلَى الازْدِيَادِ فِي الْعِلْمِ وَالْمَعْرِفَةِ...

هَذِهِ الْخِصَالُ الْكَرِيمَةُ إِذَا امْتَازَتْ بِهَا عَامَّةُ أَبْنَاءِ الإِسْلاَمِ وَتَخَلَّصُوا مِنْ رِقِّ الدُّنْيَا وَصَغُرَ فِي عُيُونِهِمْ كُلُّ مَتَاعٍ تَنْجَذِبُ إِلَيْهَا الْقُلُوبُ، وَتَعْظُمُ فِي الأَنْظَارِ، فَسَيَنَالُونَ إِذَنْ رَحْمَةَ اللهِ وَمَعُونَتَهُ وَتَجْتَمِعُ كَلِمَتُهُمْ فِي مُوَاجَهَةِ الأَعْدَاءِ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى، وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ * بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ.

***